

ÖMER SEYFETTİN

Bütün **5** Hikayeleri

Yüksek Ökçeler
Dünyanın Nizamı
Bekârlık Sultanlığı
Türkçe Reçete
Nişanlılar
İnsanlık ve Köpek
Acıklı Bir Hikaye
Pireler
Mermer Tezgah
Rütbe
Uçurumun Kenarında
Cesaret
Düşünme Zamanı
Horoz
Tavuklar
Aşk ve Ayak Parmakları
Antiseptik

ÖMER SEYFETTİN BÜTÜN ESERLERİ

-5-

ÖMER SEYFETTİN

** harf yayıncılık / 9
Ömer seyfettin dizisi / 5
nc basım / İstanbul, aralık 2009**

yayına hazırlayan: neslihan kılıç

**kapak: mehmet karaca
ofset hazırlık: repar
baskı ve cilt: bayrak matbaası
mb i merkezi davutpaa caddesi
no: 14 / 2 topkapı / İstanbul**

isbn: 975-8841-09-2

**Bandrol Yönetmeliğın 5. maddesinin
2. fıkrası gereğince bandrol
taması zorunlu değildir.**

** harf yayıncılık, repar tanıtım, iletişim ve
matbaacılık ltd. ti. kuruluudur.**

**alemdar mh. güzel sanatlar sk. 9/a
34110 cağaloğlu-istanbul**

**tel: 0212 514 05 71pbx
faks: 0212 519 15 84
e-posta: repar@repar.com**

internette satış: www.kitapyurdu.com

YAYINEVİNİN NOTU

Ömer Seyfettin Türk Hikayeciliği'nin ilk ve aşılammamış en büyük simasıdır.

Şâiranelikten, süsten ve soyut tasvirlerden uzak, olaya, kurguya ve düşünce tutarlılığına önem veren edebî tavrı ve yalın anlatımıyla Ömer Seyfettin o kadar beğenilmiş ve tutulmuştur ki, birkaç hikayesini okumayana rastlamak mümkün değil gibidir.

Ömer Seyfettin ülküleri erekleri olan idealist bir yazardır ve hep toplumu yönlendirmek için yazmıştır. Dolayısıyla da konularını yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal olaylarından seçmiştir.

Yetişme çağındaki kuşakların Ömer Seyfettin okumaları, onlara tarih perspektifi olan bir ulusal bilinç ve belki daha önemli olmak üzere, bir dil zevki ve anlatım yeteneği kazandırmaktadır.

Sevindiricidir ki, Ömer Seyfettin'in hikayelerinin değişik yayınevlerince basılmış birkaç versiyonu her zaman varolagelmiştir. Ancak bunların bir kısmı dikkatli editörlük emeği taşıyor olmalarına rağmen yirmi-otuz yıl kadar önce -kısmen sadeleştirilerek- hazırlanmış oldukları için, bugün ilk

öğretim düzeyindeki çocuklara dil bakımından ağır gelmektedir. Çünkü Ömer Seyfettin'in özellikle 1913'ten önce kaleme almış olduğu hikayeleri Osmanlıca terkipler (tamlamalar) ve Arapça, Farsça sözcükler bakımından hayli zengindir.

Son dönemlerde sadeleştirilerek yayınlananlarsa yazarın özgün dil ve üslubundan o kadar uzaklaştırılmıştır ki, adeta tahrif edilmiştir denebilir.

Bu itibarla yayınevimiz, Ömer Seyfettin'in bütün hikayelerini ve *Efruz Bey* adlı fantezi romanını yazarın diline ve üslubuna dokunmadan, sadece Osmanlıca terkiplerini açarak ve Arapça, Farsça sözcüklerin - artık kullanılmayanlarının - yerlerine Öztürkçelerini koyarak yeni bir yayını gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Takdirinize sunuyoruz.

İÇİNDEKİLER

Yüksek Ökçeler	9
Dünyanın Nizamı	13
Bekârlık Sultanlıktır	20
Türkçe Reçete	26
Nişanlılar	32
İnsanlık ve Köpek	37
Acıklı Bir Hikâye	48
Pireler	53
Mermer Tezgâh	62
Rütbe	75
Uçurumun Kenarında	83
Cesaret	89
Düşünme Zamanı	98
Horoz	113
Tavuklar	122
Aşk ve Ayak Parmakları	126
Antiseptik	132

YÜKSEK ÖKÇELER

Hatice Hanım, pek genç dul kalmış zengin bir hanımcağızdı. On üç yaşında iken altmış altı yaşında bir kocaya vardığı için “evlilik” denen şeyden nefret etmişti. İşte hemen hemen on sene vardı ki, erkeğin hayali zihnine, romatizma, balgam, pamuk, vantuz, tendürdiyot yığınlarından yapılmış pis, asık çehreli, lanet bir heyula şeklinde gelirdi.

“Gençler başkadır!” diyenlere,

– Aman, aman! Onlar da bir gün olup ihtiyarlamazlar mı? Sonra dertlerini kim çeker? –diye haykırdı.

Başlıca merakı temizlikle namusluluktı. Göztepe’deki köşkünün hizmetçi Eleni ile evlatlığı Gülter’le her sabah beraber temizler, aşçısı Mehmet’i her gün tıraş ettirir, zavallı Bolulu oğlanı tepeden tırnağa kadar beyazlar giymeye mecbur ederdi. Eleni de, Gülter de, son derece namusluydular. Kileri kitlemezdi, paraları meydanda dururdu. Hele Mehmet’in namusuna diyecek yoktu. Konuşurken gözlerini kaldırıp insanın yüzüne bile bakmazdı. Hatice Hanım, köşkten hiç bir ye-

re çıkmadığı için işi gücü adamlarını teftişti. Habire odaları dolaşır, tavan arasına çıkar, mutfığa inerdi. Derdi ki:

– Benim gibi olun! Ben kimse ile görüşüyor muyum? Sakın siz de komşuların hizmetçileriyle, uşaklarıyla konuşmayın. El, insanı azdırır!...

Mehmet bile bu nasihati noktası noktasına tutmuştu. Arka bahçedeki mutfığına değil misafir, hemşeri filan, hatta yabancı bir kedi bile girmiyordu. Hatice Hanım, belki günde on defa iner, onu yapayalnız tenceresinin başında bulurdu. Hatice Hanımın temizlik, namus merakından başka bir de yüksek ökçe merakı vardı. Fakat boyu çok kısa olduğu için, evin içinde de, bir karışa yakın ökçeli iskarpinler giyerdi. Âdeta bir cambaza dönmüştü.

Bu yüksek ökçelerle merdivenleri takır takır bir hamlede iner, ayağı burkulmadan bir aşağı, bir yukarı koşar dururdu. Nihayet bir baş dönmesi geldi. Çağırdığı doktor ilaç filan vermedi.

– Bütün rahatsızlığına sebep bu ökçelerdir, hanımefendi –dedi–, onları çıkarın. Rahat, yünden, yumuşak bir terlik giyin. Hiçbir şeyiniz kalmaz.

Hatice Hanım, doktorun tavsiye ettiği bu yünden terlikleri aldırды. Hakikaten rahattı. İki gün içinde başının dönmesi falan geçti. Dizlerinde, baldırlarında sızı kalmadı. Fakat böyle, tam vücudu rahat ettiği sırada, ruhu derin bir azap duydu. Dokuz senelik adamlarının iki gün içinde birdenbire ahlakları bozulmuştu. Ele-ni'yi kendi diş fırçasıyla ağzını yıkarken, Gülter'i kilerde reçel kavanozunu boşaltırken görmüştü. Meh-

met'i et günlü olmadığı halde bol bir sahan külbastıyı yerken yakaladı.

– Ne oldu bunlara Yarabbim? Bunlara ne oldu, bunlara? –diyordu.

Bir hafta içinde adamlarının on beşten fazla hırsızlığını, yolsuzluğunu yakaladı. Hele Mehmet'i, komşu paşanın emirleriyle koca bir lenger pirinç pilavını atıştırırken görünce, hiddetinden ne yapacağını şaşırdı. O gün her tarafı kilit kürek altına aldı.

– Bakalım şimdi ne çalacaklar? –dedi.

Hakikaten çalınacak hiçbir şey kalmamıştı. Ertesi gün biraz geç kalktı. Aşağıya indi, Gülter'le Eleni meydanda yoktu. Yürüdü, mutfağa doğru gitti. Gözleri aralık kapıya ilişince, azıcık daha nefesi duracaktı. Mehmet, ocağın başında kısa iskemleye çökmüş, bir dizine Eleni'yi bir dizine Gülter'i oturtmuş; kalın kollarını ikisinin bellerine halattan bir kemer gibi sarmıştı. Hatice Hanım, bu tablonun rezaletini görmemek için hemen gözlerini kapadı. Fakat kulaklarının kapağı olmadığı için, konuştuklarını duymamazlık edemedi.

Mehmet diyordu ki:

– Ülen Gülter, artık sen şeker filan getirmeyon?

Gülter:

– Her taraf kitli, ne yapayım? –diyordu.

Mehmet, tuhaf bir şapırtı içinde Eleni'ye de:

– Ülen, gece niçin gelmeyon? Sana helva yapıp saklayon!... sualini soruyor, Eleni,

– Yakalanazağız vire! Sonra hanum bizi kovazak - diye çırpınıyordu.

Aralarında cıtır pıtır bir sohbet başladı.

Hatice Hanım, gözüünü açmıyor, yüreği çarparak merakla dinliyordu. Gülter:

– Ah o terlikler! –dedi–, her işimizi bozdu. Hanımın geldiği hiç duyulmuyor. Ne yapsak yakalanıyoruz. Eskiden ne iyiydi. Yüksek ökçelerin takırtısından evin en üst katında kımıldadığını duyardık.

Hasbihal uzadıkça, kendi göremediği başka rezaletlerin ayrıntılı hikâyelerini işitiyordu. Dayanamadı. Gözlerini açtı:

– Sizi alçak, hırsız, namussuzlar! Defolun şimdi evimden! -diye haykırdı.

.....

Bu dokuz senelik sadık hizmetçilerini hemen kapı dışarı etti.

Aşçı, işçi, artık eve ne kadar adam aldıysa, hepsi arsız, hırsız, yüzsüz, namussuz çıkıyorlardı. Tam iki sene bir adamakıllısına rasgelmedi. Malı, mülkü varken, hiçbir sıkıntısı yokken, bu hizmetçi üzüntüsünden zayıflıyor, sararıp soluyordu. Baktı olmayacak! Yine yüksek ökçeli iskarpinlerini giydi. Hizmetçilerinin hırsızlıklarını, uğursuzluklarını, namussuzluklarını göremez oldu. Benzine kan geldi. Aslında yine, başı dönmeye başladı. Fakat sesi işitilmeyen ökçesiz terlik giydireceğini düşünerek doktora kendini göstermiyor,

– Hiç olmazsa şimdi yüreğim rahat ya... –diyordu.

DÜNYANIN NİZAMI

–Bir genç kızın hatıra defterinden
kopya edilmiştir.–

Bir ay geçmeden fikrim değişti. Amma öyle yavaş yavaş değil... Birdenbire! Bugün anneme hak veriyorum. Dünyanın düzeni bozulmayacak! Ben de her kız gibi mutlaka bir kocaya varmalıyım. Hani kesin kararım? Gülmekten katılıyorum:

– İstemem, istemem, kocaya varmayacağım!

– Niçin?

– Niçinse niçin... istemem, istemiyorum!

– ?...

– !...

Acaba bu densizliklerime sahiden inanıyorlar mıydı? Deli gibi kalk, zavallı horozu öldür, sonra erkeklerin tabiatı, esas itibarıyla bu hayvana benziyor diye, ölünceye kadar kocaya varmaktan vazgeç... Olur iş değil...Ben hakikaten biraz... şey... haydi neyse, söylemeyeyim!...

Fikrimin birdenbire değişmesine yine bu öldürdü-

ğüm horozun hayalî sebep oldu... Evvelki gece mülhûz bir kâbus geçirdim. Kâbus ile rüya arasındaki farkı bilirim. Rüya da insan serbesttir. İsteddiği gibi hareket edebilir. Bir dereceye kadar iradesine sahiptir. Fakat kâbus! İnsan kımıldayamaz. Ağzını açamaz. Sesini çıkaramaz. Benim geçirdiğim kâbus rüyayla karışıktı. Horozu karyolamın ayak ucuna konmuş gördüm. Ağzında peynir topacı gibi bir şey tutuyordu. Dikkat ettim. Sirtına vurup öldürdüğüm taş... Bunu kaldırdı, üzerime fırlattı. Korkunç bir gürültü... Sanki bir dağ yıkıldı. Haykırmak istedim. Nerede? Nefes bile alamıyordum. Gözlerimi kapamak istedim. O da mümkün değil. Horozun gözleri ateşten bir mercan gibi kıpkırmızı parlıyordu. Keskin keskin, uzun uzun öttü. Her ötüşünde titriyordum. Sonra tıpkı bir insan gibi kalın sesli, gürbüz bir muharip gibi, bir evvel zaman bahadırı gibi bana sordu:

– Niye beni öldürdün?

“Ben öldürmedim!” diyecektim, dilimi oynatamadım, korkudan donmuş, taş olmuşum. Fakat o benim aklımdan geçen cevabı işitti.

– İnkâr etme! –dedi–. İşte haberim olmadan sırtıma attığın taş! Fakat niye beni öldürdün?

Cevap veremiyordum. Karşımdaki büyüyor, büyüyor, âdeta bir dev haline giriyordu. Hiddetle söylenirken oynattığı kanatları o kadar muhteşem, o kadar iriydi ki... Hemen hemen tavanı kaplıyordu. Kabarık göğsündeki parlak kıvılcımlı tüyleri, altından bir zırh gibiydi. Sivri gagasından kelimeler çıkarken sanki birer ok oluyordu. Üzerime atılacakmış gibi çırpınarak, ka-

natlarını çırparak laflar söylemeye başladı. Demir pençelerinin altında karyolam zangırdıyor, sanki bir zelzele her tarafı sarsıyordu.

– Niye beni öldürdün?

–

– Susuyorsun işte, hain kız! Sen benim güzelliğimi çekemedin. Gördün ki, ben miskin tavukların hepsinden güzelim! Altın mantom var! Güneşten parlak gözlerim var! Aslandan kuvvetliyim! Kümesin beyi, efendisi, kralıyım...

Söylerken sanki insanlaşıyor, çizmeli, tuğlu, sorguçu, miğferli bir savaşçı oluyor, bu sorguçlar, miğferler, silahlar, kalkanlar kılıçlar eriyerek tüy, kanat, gaga, bu kanatlar, bu ibik, bu mahmuzlar, kılıçlardan, kalkanlardan pek çok korkunçtu. Evet bu güzel, gayet güzel bir ejderhaydı. Ben, dalgalana dalgalana karşımda değişmesine bakarken susmuyor, yine söyleniyordu:

– ... Büyükleri küçükler, zenginleri fakirler, kuvvetlileri zayıflar, güzelleri çirkinler çekemezler. Sen de benim güzelliğimi çekemedin. Sen çirkindin, ben güzeldim.

– Hayır, hayır, senin güzelliğinin önemi yok! Ben zavallı tavuklara ettiğin zulümlere kızdım –diye haykıracaktım. Sesim çıkmadı. Ama kafamdan geçen cevabımı o yine işitti:

– Tavuklara zulüm mü? Hay aptal kız hay!... –diye tıpkı bir insan kahkahasıyla odayı çınlattı-. Tavuklara zulüm ha... Bu zulüm, tavuklara lütuftur. Nimettir. Lezzettir. Onlar dövüldükçe sevinirler. Gagalandıkça neşeleri artar, benim nazarımın altında birbirleriyle ne

kavga, ne gevezelik edebilirler. Ben olmadım mı yumurtlamayı filan bırakırlar. Hepsi iğrenç birer obur kesilirler. Bir solucan, bir böcek için onu, yirmisi boğuşmaya başlar. Ne vuran, ne döven, ne dayak yiyen, ne bulunmuş şeyi kapın bellidir. Kısacası bir curcuna... Ama boğazları doydu mu, yine hepsi neşesiz olur. Birer köşeye çekilir, pineklerle...

– Fakat rahat ederler –demek istedim.

– Rahat ne demek. Tembellik, miskinlik! Uyanık uyumak! Diriyken ölmek değil mi? Rahat, rahat! Yorgunluksuz rahat, dünyanın en ağır azabıdır. Tavuklar ben yokken değil, asıl ben varken rahat ederler.

– Hayır, hayır... hayır işte! –demek istedim.

Güzel ejderhanın gözleri hiddetten tekrar tutuştu, ibiğinden kırmızı alevler çıktı. Mahmuzları çatırdadı; kanatları bir şimşek gibi aydınlıklar saçarak gürledi. Sanki binlerce metreden üzerime atıldı. Haykırdım. O vakit kâbus bozuldu. Rüya başladı. Bu kocaman horoz saçlarımı yoluyor, üstümü başımı didik didik ediyordu. Kafamı gagasının çift uçlu bir hançer gibi deldiğini, pençelerindeki turnakların, omuzlarıma, kaburgalarıma saplandığını duyuyordum. Kendimi karyoladan aşağı attım. Kapıya doğru kaçarken beni yine tuttu. Gagasıyla havaya kaldırdı. Tıpkı Pamuk’a yaptığı gibi yere çarptı. Boynumu halıya sürtüyordu. Haykırıyordum. Gece kandili birdenbire sönmüş, oda zifiri karanlık kesilmişti. Ateşten bir canavar gibi yalnız horoz parlıyor, altın kırmızısı alevler duvarlarda uçuşuyordu. Bağırıyordum. Beni öldürüyordu...

Uyandığım vakit ter içindeydim. Kim bilir ne kadar çırpınmışım... Yorgan aşağı düşmüştü. Baş yastığının bir tanesi göğsümdeydi. Saçlarım dağılmıştı. Hele vücudum... Âdeta kımıldayamıyordum. Sanki bütün kemiklerim kırılmış... Fakat ne tatlı, ne hoş, ne ruhanî bir ıstırap, Yarabbi! Bu korkunç rüyaya tekrar dönmek ihtimali olduğunu bilseydim, hemen gözlerimi kapayacaktım. Hakikaten acının, korkunun, zulüm görmenin, dayak yemenin, gaganmanın, didiklenmenin pek başka bir lezzeti var! Mazlumun duyduğu bir lezzet ki, zalim, bunu hayal bile edemez!... İstemeye istemeye, altüst olmuş yataktan kalktım. Aşağı inerken balkona saptım. Dirseğimi kenara dayadım, dalgın dalgın bahçenin perişan haline bakmaya başladım. Burası tamamıyla bir harabeydi. Ne vakitten beri tavuklar yumurtayı kesmişlerdi. Duvar diplerinde kötürüm gibi yatıyorlar, daha henüz sabah olduğu halde sanki uyukluyorlardı. Sebepsiz bir yeis, bir keder... bir soğukluk! Bir ölüm soğukluğu! İçimden,

– Demek eski şen hayat, eski gürültü, eski hareket hep horozdanmış –dedim.

Özümlle beraber hatıram da açıldı. Kümesin bir aylık tarihini aklımdan geçirdim. Tavukların dirliği düzeni hakikaten bozulmuştu. Vaktiyle kümese girmiyorlardı. Horoz sağken dövüşmezlerdi. Şimdi birbirlerinin gözlerini oyuyorlardı. Bunlara bir baş, bir efendi, bir kral lazımdı. İşte kümes horozsuz kaldı mı, perişan oluyordu. Ben, sözde tavukları semirtmek için zavallı zalim efendilerini öldürmüştüm. Halbuki onun zulmü aynı lütufmuş!

Biraz semirdiler... Ama hepsi son derece arsız, yüz­süz, hırsız, tembel oldu. Yumurtlamak kalktı. Gıt gıdak sesleri kesildi. “Yarın mutlaka bir horoz bulmalıyım” diyordum. Yine dayak, gürültü, hareket başla-yınca, bu sersem, bu dağınık hayvancıklar bir yere toplanacaklar, uykuyu, uyuklamayı, pineklemeyi bırakıp güzel güzel yumurtlamaya, civciv çıkarmaya koyulacaklardı. Hayat da yani mutluluk da bundan başka bir şey miydi?

– Ne yapıyorsun orda?

.....

Başımı çevirdim; annem...

– Üşüyeceksin, böyle çırpıplak! Sabah rüzgârına karşı... –dedi.

– Şey...

– Ne?

– Düşünüyordum ki?

– Ne düşünüyordun?

– Kümesin düzenini bozmak olmayacak!

– Ne demek bu? –diye hayretle yüzüme baktı.

İzah ettim:

– Bir horoz lâzım anne! Tavuklar, işte bir aydır yumurtayı kestiler. Şu rezalete bakın, yatalak gibi uzanmışlar. Hepsinin gözleri bahçe kapısında... Yemden başka bir şey bilmiyorlar.

Annem,

– Pekâlâ! Babana söyler aldırırız bir tane –dedi–, ama üşüyeceksin. Çabuk haydi içeri gir, arkana bir şey al.–

.....

Arkama bir şey almak mı? Hayhat! Hararetten yanıyor, tutuşuyordum. Sakatlık kabaca bitti ama iyileşme bırakmıyordu. Hâlâ, evet hâlâ saçlarımsın dedi, almanı bir tanelenleyle sırtımsındı. Balkondan içeri girdim. Yukarı giderken kendimi tutamadım. Anneme döndüm:

- Yalnız kümesin düzenini değil, başka düzenleri de bozmamalı! - dedim.

Annem anlamadı. Yüzlüme dikkatli dikkatli baktı.

.....

- Dünyanın düzenini de bozmaya gelmez... -diye bir kahkaha attım.

Yukarı kaçtım. Şüphesiz ne demek istediğimi anladı. Şüphesiz, arkamdan "Deli kız! Deli kız!" diye gülmüştü. Şüphesiz, ince uzun kaşlarını yukarıya kaldırarak, ukalalık edeceği zamanlar yaptığı gibi yavaş yavaş başını salladı! Evet, dünyanın düzenini bozmaya gelmeyecek. Yani... yani işte, işte... horozsuz kümes mezarlığı benziyor vesselam!

BEKÂRLIK SULTANLIKTIR

Büyük deprem İstanbul'u altüst etmişti! Eski duvarlar yıkılmış, çürük çatılar çökmüş, Sancaktar Hayrettin Mahallesiyle üstündeki Çınar Mahalleciği sanki birdenbire asırların ağırlığı altında ezilen vahşi bir harabe halini almıştı. Hekimoğlu Ali Paşa Camiinin avlusundan Koca Mustafapaşa Caddesine inen ince yolun duvarları da on beş gün evvelki korkunç sarsıntıya dayanamıştı. Gelip geçenler taş yığınlarının üstünden aşıyorlardı. Çınar'ın en büyük, en sağlam evi cami sokağından çıktıktan sonra sağa dönünce, yine sağa ilk gelen çıkmazın köşesine kadar uzayan ahşap bina idi. Şimdi yerinde yeller esen, şimdi yerinde havuzlu viran bir arsa, bir baldıran tarlası kalan bu ev kaymakam Mahmut Bey isminde çoktan ölmüş bir adamındı. O vakit içinde bu kaymakamın -kocası dışarıda zabıt*

* subay.

olan— kızıyla yedi sekiz yaşındaki bir torunu otururdu. Merhum Mahmut Bey Ankaralıydı. Gençken memleketinde dehşetli hırçınlıklar yaptığı için hükümet onu İstanbul'a sürmüştü, zorla asker yapmıştı. Bu hırçın Anadolu çocuğu okumuş, yazmış, zabıt olmuş, Kırım Savaşı'nda büyük yararlıklar göstererek yaralanmış, nihayet Hezargrat'taki güherçile fabrikasına müdür olmuştu. Rus Muharebesine girdi; fakat barıştan sonra o kadar ihtiyarlamıştı ki... Artık gözleri görmüyordu. İstirahat için İstanbul'a gelmiş, bu konağı alıp yerleşmişti. Esasen bina o vakte göre yeni bir üslupla yapılmıştı. Lakin mahalle halkı cami yolunun sağındaki konakla solundaki bu konağın bir zamanlar Hekimoğlu Ali Paşanın haremiyle selamlığı olduğunu söylerlerdi. Gözleri görmeyen bu ak sakallı ihtiyar az zamanda mahallenin babası oldu. Hiç evinden dışarı çıkmadığı halde her işi ona danışarlardı. Ziyarete gelenleri seslerinden tanırdı. Çok dünya görmüş iyimser bir zattı. Ölüncü bütün mahalle ağladı. Kazandığı saygınlık konakla birlikte kızına miras kaldı. Fatma Hanım, sanki Çınar'ın kraliçesi olmuştu. İmam, muhtar, bekçi her an emrine âmadeydi. Kadın komşularından başka, erkekler bile bayramlarda filan kapıya gelir, halini hatırını sorarlardı. Deprem evleri yıkınca Fatma Hanım konağının büyük bahçesini bütün mahalleye açtı. Belki on aile keçelerden, kilimlerden çergelerini, meyva ağaçlarının altlarına kurdular. Bahçe kapısıyla havuzun arasındaki düz meydana sanki bir kabile reisiymiş gibi Fatma Hanımın çadırı dikilmişti. Geceleri erkekler bir çergeye toplanıyorlar, kadınlar Fatma Hanımın çadırı-

na doluyorlardı. Başka bir âlem başlamıştı. Şehir hayatından, ev hayatından birdenbire bedevîliğe dönen bu insanlar tabiatın korkunç tehdidini unutacak kadar seviniyorlardı. Mahalle kahvesinde oturmak tehlikeli olduğu için erkekler pek dışarı çıkamazlardı. Fatma Hanım bahçedeki cemiyete “haremlık - selamlık” teşkilatını gayet ustalıkla tatbik etmişti. Yemek, içmek, iş, oturmak, uyku saatleri belirlenmişti. Sabahları erkenden erkekler işlerine gidiyorlardı. Öğleye kadar her aile kendi işleriyle uğraşırđ. Öğleden sonra bir nöbet kadınlar toplanırlar, deprem hakkında son duyulan haberleri müzakere ederlerdi. Balat'ta bir müneccim vardı ki, onun her dediğı çıkardı. Mesela:

– Çarşamba günü ikindi zamanı bir deprem olacak! –derdi.

Bu, bütün İstanbul'da inanılmaz bir çabuklukla yayılırdı. Bahçe halkı, o saatte bahçenin ortasında küme olur, benizleri sararmış, nefesleri tıkanmış, müthiş sarsıntıyı beklerlerdi. Deprem gelip geçti mi yine neşe başlardı. Evlerin tenhaliğundan sonra beklenilmeden meydana gelen bu cemiyet, bu dernek hayatı çocukları bile değiştirmişti. Onlar da ayrıca toplanıyorlar, aralarında oyunlar icat ediyorlardı. Fatma Hanımın bahçesine göçen ailelerin içinde canca kazaya uğramış yalnız bir adam vardı. Sabri Bey! Henüz yirmi beş, yirmi altı yaşına giren bu delikanlı maliyede kâtipti. Çıkamaz sokanın küçük bir evinde ihtiyar anneciğı ile oturuyordu. Depremin akabinde eve koşunca anneciğinin ölüsünü

bulmuştu, doktorlar "kalb hastalığı varmış" dediler. cenazesi umumi felaket içinde tamam ıki gün kaldırılamadı! Fatma Hanım işte bu dünya yurdunda tek başına kalan Sabri Beyi sokakta bırakmadı.

– Şimdi han yok, hamam yok, otel yok... Zavallı nerede yatacak! –dedi.

Ona da bekârlığına hakmayarak bahçenin bir köşesinde küçük minimini bir kişilik bir çerge kuruldu. Sabri Bey yemeğini dışarda yiyordu. Fakat kederinden rakıya başlamıştı. Bayağı zamanlarda donuk, utan- gaç bir mizaç sahibi olan bu genç, yeni dadandığı bu içki sayesinde öyle hoş bir meşrep sahibi olmuştu ki... Gece toplanan erkekleri anlattığı şeylerle gulgulmekten kınıyordu. Saffet Bey –mahallenin ihtiyarlarından bi- riydi– onu dinler dinler:

– Aman Yarabbi! Bu deprem bize neler gösterdi! İlimizde böyle bir meddah varmış da hiçbirimizin ha- beri yokmuş! –derdi.

Sabri, bir hafta içinde bahçeyi düğün yerine çevir- di. Anneciğinin ölümünü unutmuştu. Hatırlatanlara:

– Dünyaya kim kazık dikecek? Bugün varsak ya- rın yokuz! –derdi.

Son zamanlara kadar hiç münasebette bulunmadı- ğı mahallenin akşamcıları, şimdi aziz arkadaşlarıydı. Bu akşamcılar yedi kişiydi.

Reisleri Saib Bey, serasker kapısı kâtiplerinden otuz beşlik, şişman, kumral bir zattı.

Nihat Beyle Hamdi Efendi evkafa giderlerdi. Hüs- nü Efendi yağ tüccarıydı. Ali Usta yapı kalfasıydı. Rıd- van mahallenin yorgancısıydı. Arap Salih hem mahal-

lenin yamacısı, hem de Fatma Hanımın uşağıydı. Konağın altındaki dükkânların birinde bedava otururdu. Meze tertibatını yapan, Samatya'da Gümüş Halkalı meyhanesinin üstünde arkadaşlarına her şeyi vaktinde hazırlayan bu adamdı. Onun rakı parasını anlayış göstererek bu akşamcılar pay ederlerdi. Depremden iki gün sonra sevgili annesinin ölümüyle deli gibi olan Sabri'yi Gümüş Halkalı'ya işte bu Arap getirmişti. Mavi boyalı eski kârgir binaya, o,

– Ya deprem olursa! –diye girmekten ürkünce,

– Meyhaneyi deprem filan yıkamaz. Burası pirden dua almıştır! –derdi.

Hakikaten enkaz altında kalmak korkusuyla ahşap evlerde oturamayan sarhoşlar bu büyük, köhne çatının altında toplanmaktan hiç korkmuyorlardı. Saib Bey, Sabri'yi görünce:

– Bize yeni bir arkadaş daha!... –diye bağırdı.

– Bir akşamlık!

– Yalnız kendi bilir..

Yalnız yorgancı Rıdvan sevinmedi:

– Ulan Arap! Sen sayımızı bozuyorsun! Şimdi se-kiz olduk! Ya bu uğursuz gelirse! –dedi.

– Adam sen de...

O akşam saat ikiye kadar içtiler. Ertesi sabah Sabri,

– Dünya varmış! Şimdi bir yaşıma daha girdim –dedi.

Kafaları tutsüledikten sonra, yıkık duvarlar arasından, fenersiz sokaklardan bahçeye dönüş hakikaten pek alaylı oluyordu. Sabri'nin sesi de güzeldi. Tam

Sancaktar yokuşuna gelinceye kadar okurdu. Bahçeye sessizce girerler, herkes yemeğini yedikten sonra Saf-fet Beyin yanına giderlerdi. Bu toplantılar bazen gece yarısını geçiyordu. Birdenbire mizacı değişen Sabri'yi kadınlardan bile tanımayan kalmadı. Zengin bir dayısı Onu Galatasaray Sultanisinde okutmuştu. Fakat okulu tamamlayamadı. Yine bu dayısının tanıdığı bir paşa onu 700 kuruş maaşla maliyeye koymuştu. Okulda iken derslerden ziyade tiyatroya heves etmişti. Manuk-yan'ın, Hamdi'nin, Abdi'nin taklitlerini yapıyor, bütün hayvanların seslerini taklit edebiliyordu. Hele havla-maya başladı mı bütün mahallenin köpekleri bahçenin etrafına toplanır, uluyarak içeri girmeye kalkarlardı.

Fatma Hanım,

– Zavallının felaketi büyük. Bu dünyada kimsesi kalmadı, ne yapacağını bilmiyor! –der, Sabri'nin coş-kunluğunu hoş görürdü. Saat bire geldi mi, kadın er-kek, çoluk çocuk bütün bahçe halkı, Sabri Beyi bekler-lerdi. Mehtap da çıkmıştı. Sabri rakının neşesiyle, her gece başka bir eğlence çıkarırdı. Fatma Hanımın bah-çesinde eğlenildiğini duyan diğer virane sakinleri de akşamları misafirliğe gelmeye başladılar. Bedevîlik hayatı azıcık tesettür hırsını gevşetmişti. Kadınlarla er-kekler birbirleriyle konuşabiliyorlardı. Mesela Sab-ri'nin bulunduğu çergenin etrafına onu dinlemek için kadınlar, kızlar, hafif birer başörtüsüyle gelip oturmak cesaretini gösteriyorlardı.

TÜRKÇE REÇETE

Belkıs, geniş yatağında, mavi ipek kaplı yorganının altında sıkılmış bir yumruk gibi tostoparlak yatıyordu. Sabahleyin vurdumduymaz kocasıyla yine bir fasıl gürültü etmişti. Şimdi sinirleri çekiliyor, kalbi sızlıyor, başı çatlayacak gibi ağrıyordu: Kendi kendine, – Ölüyor muyum? –dedi.

Bağırarak, geceliğini parçalamak, yerlere atılmak istiyordu. Fakat ağır bir kâbus hareketsizliğiyle bir şey yapamıyor, dişlerini sıkıyor, zangır zangır titriyor, inim inim inliyordu. Feryatlarını, “Eleni” ta aşağıdan işitti. İmdatına koştu.

– Hanımcığım, ne oluyorsunuz? –diye yorganı kaldırdı.

– Ölüyorum, kız...

– Ah Panayi... susunuz!

–

Belkıs feryadını tekrarladı:

– Ölüyorum. Bu sefer ölüyorum...

– Susunuz, kale...

– Ölüyorum, Eleni...

– Kolonya ile bari göğsünüzü ovсам...

– Hayır, hayır...

– Yüzünüze su serpsem...

– Hayır, hayır... Telefona koş! Doktor Şerif'i çağır... "Hanım son nefesini veriyor!" de. Araba mı bulur, at mı, otomobil mi? Kuş olsun, uçsun gelsin! Bir dakika geç kalırsa cenazemi görür. Böyle söyle işte...

– Peki hanımcığım!

– Haydi koş, diyorum!

Hizmetçi kız aynalı dolabı, kapalı pencereleri zangırdatan bir çabuklukla fırladı. Belkıs daha yusyumru oldu. Daha keskin, daha acı inlemeye başladı.

Doktor Şerif onun biraz akrabasıydı. Şimdiye kadar hiç kendisini göstermemişti. Ama herkesten medhini işitiyordu. "Kadın hastalıkları" uzmanıydı. İki sene evvel mektepten çıkmış, pek büyük bir şöhret kazanmıştı. "İnsanı lafla iyi ediyor..." diyorlardı. Belkıs çok beklemedi. Yarım saat geçmeden iriyarı, şuh bir delikanlı odaya girdi. Karyolanın yanına konulan koltuğa oturdu. Belkıs hâlâ inliyordu. Teklifsizce yorganı kaldırdı.

– Neniz var, Belkıs Hanım?

– Ah doktor, siz misiniz?

– Evet, bendeniz...

– Görmüyor musunuz, ölüyorum işte...

– Görüyorum ki, bir ilkbahar sabahı kadar pembe, bir dişi kaplan kadar kuvvetli, yeni açan bir gül tomurcuğu kadar sağlam, yaşıyorsunuz!...

Belkıs, azıcık doğruldu. Kaşlarını çatı:

– Rica ederim, şairliği bırakınız –dedi–, hastayım.

Bana ilaç veriniz.

Doktor güldü:

– Hay.. şöyle! Biraz doğrulunuz bakayım.

– Hiçbir tarafım tutmuyor!

– Gayret ediniz.

– Oh oh...

– Ben de yardım edeyim.

Nazik doktor, Eleni'nin şeytan bakışları altında, kollarının çıplak yerlerine dokunmamaya çalışarak hastasını doğrulttu. Arkasına, yanlarına yastıklar sıkıştırdı. Oturduğu koltuğu yatağa iyice bitiştirdi. Kendi eviymiş gibi hizmetçiye,

– Haydi kızım, sen de bize birer şekerli kahve yap! –dedi.

Sonra cebinden çıkardığı altın bir tabakadan yaldızlı bir cıgara çıkardı. Belkıs'a uzattı:

– Şunu alınız bakayım

– İçmem doktor.

– İçinize çekmezsiniz. Hele bir yakınız.

–

Kendi de bir cıgara yaktı. Dereden tepeden konuşmaya başladı. Daha kahve gelmeden ikinci cıgaraları yakmışlardı. Belkıs açıldı. Doktor tıpkı bir kadın gibi konuşuyordu. Hep son günlerin dedikoduları... Sevenler, sevişenler... ayrılanlar, barışanlar... intihar teşebbüsleri... Kadın haklarına dair fikirler...

Belkıs,

– Biz Avrupa kadınlarından çok talihsiziz. Onların

büyük elemelerini uyutacak birçok teselli sığınakları var! –diyordu.

Doktor sordu:

– Bu sığınak neresi?

– Manastır! Orada bir kadın bedbaht oldu mu, kilisenin koynunda ezeli bir teselli bulur.

Doktor,

– Bırakınız rica ederim –diye güldü–, öyle sığınak olmaz olsun. Diri diri mezara girmek!... Bilakis bizim kadınların sığınağı ne tatlıdır.

– Bizim sığınağımız neresi?

– Bilmiyor musunuz?

– Hayır.

– İsviçre.

Belkıs, beyaz çıplak kollarını, sık kumral saçlarını sarsan bir kahkaha ile güldü. Türkiye’de bedbaht olduktan sonra âşıkıyla İsviçre’ye kaçamağa giden bir hanımdan bahsettiler. Bir saat süren gevezelik Belkıs’a bütün ıstıraplarını unutturdu.

Doktor, “Size doyum olmaz!” diye gülerek müsaade istedi. Ayağa kalktı. Güzel hastasının elini öperken, o,

– Fakat bana bir ilaç! –dedi.

Cebinden çıkardığı maroken defterden bir yaprak kopardı. Kurşunkalemi elinde, düşünüyordu.

– Aman doktor acı bir şey olmasın?

– Peki –dedi.

– Hap, kâşe filan da olmasın, iğrenirim.

– Peki...

– Toz da olmasın, genzime kaçır gibi oluyor.

– Peki...

– Haricî ilaç da istemem. Kokusuna dayanamıyorum.

– Peki... Size öyle bir ilaç vereceğim ki, bir anda hiçbir ıstırabınızı bırakmayacak. Ne başınızda, ne içinizde sıkıntı, ne gönlünüzde üzüntü kalacak!

– Ah...

– Evet!

Doktor Şerif gülümsedi. Yazmaya başladı. Belkıs yan gözle, yazdığına bakıyordu:

– A!... Doktor, Türkçe mi yazıyorsunuz? –dedi.

– Evet.

– Türkçe reçete olur mu hiç?

– Niçin olmasın?

– O halde siz de demek koyu Türkçülerdensiniz!

– Hayır.

– Ey, niçin Türkçe yazıyorsunuz?

– Yapacak eczacı belki Fransızca el yazısı okuyamaz, diye...

Yavaş yavaş, düşüne düşüne yazıyordu. Belkıs uzaktan bakıyor, fakat okuyamıyordu. Gram filan miktarını gösteren rakama benzer bir şey gözüne ilişmedi. Uzun uzun satırlardı.

– Yoksa, Şerif Bey, bu bir kocakarı ilacı mı?

– Hayır, bilakis bir genç kadın ilacı...

Doktor, yazdığı kâğıda imzasını da attıktan sonra hastasına uzattı:

“Belkıs Hanım fena halde asabından rahatsızdır.

Başındaki ağrı, midesindeki bulantı, vücudundaki kırıklık geçmek için derhal şu tedbirler alınacak:

Her sabah soğuk su ile ellerini, yüzünü yıkamak.

Moda gazetelerinde gördüğü son şekil iki tayyörü hemen terziye ısmarlamak.

Ağır lutr bir manto.

‘Babayan’a son gelen elmaslardan, incilerden en aşağı yedi parça hemen alınacak.

Her gün temiz, kiralık bir otomobil içinde iki saat kadar bir gezinti.

Bu program noktası noktasına takip edilmezse rahatsızlığın pek korkunç, pek tehlikeli çarpıntılara sebep olacağını fen namına haber veririm!”

***Kadın Hastalıkları Uzmanı
ŞERİF ZEKİ***

.....

– Nasıl?

Belkıs güldü. Doktorun ta gözlerinin içine baktı:

– Siz doktor değilsiniz! –dedi.

– Ya neyim?

Genç kadın az daha. “Duygulu bir koca, hisli bir erkek!...” diyecekti. Reçeteyi kırmızı, küçük dudaklarına götürdü. Hafifçe yutkundu:

– Doktordan fazla bir şey!

– Ne?

– Lokman! Azizim lokman! Siz bir küçük lokmansınız! Sizi bütün kendim gibi hasta arkadaşlarıma tavsiye edeceğim! –dedi.

NİŞANLILAR

Ruhumda ilahi bir ateş olmadığı için mi, yoksa müspet ilimlerle pek gençken uğraşmaya başladığımdan mı, her nedense, ben “aşk” denen heyecanı hiçbir vakit duyamadım. Bununla beraber “Aşk yoktur!” iddiasını güdenlerden değilim. Hatta on, on beş sene evvel yazdığım bir sonenin bir beytini hatırlıyorum. Doğrudan doğruya aşka hitap ederken,

*Başka şairlerin hayalinde
Seni gördüm ve eyledim tebcil*

demişim! Leyla ile Mecnun, Kerem, Âşık Garip, Romeo - Juliet, Manon Lescaut, Raphaël, Marguerita Gautier, Paul ve Virginie, Graziella... daha birçok aşk kahramanları, gözyaşlarıyla, elemleriyle, saadetleriyle, fedakârlıklarıyla yâdında hâlâ yaşarlar. Kafamın içindeki mantık çerçevesini daima kırmaya, parçalamaya çalışan romantik bir tutkum vardır! Yalnız kaldığım za-

manlar, ay aydınlığında tek bir gölge gibi dolaşan yapışık çiftler, derin ormanlar içinde, gizli beyaz köşklere saklanmış sevgililer hayallerim...

Hayatımda en büyük emelim “derin bir aşk romanı” yazmaktır. On senedir böyle bir esere kaç defa başladım! Fakat hep birinci bölümlerde iflas ediyorum. Tenkit gücüm, görünmez bir profesör gibi, içimden akseden hitabıyla homurdanmaya başlıyor, “Hey budala! Âşık Kerem devrinde miyiz?” diyordu. Evet Âşık Kerem devrinde yaşamıyorduk. Fakat ruhlarıyla o devri yaşayanlar yok muydu? Halbuki bedbin “deha”nın: “Evlenmek aşkın mezarıdır! Aşk bir rüyadır, uyuduğumuz kadar severiz, filan...” gibi meselelerini hayatlarıyla yalana çıkaran vücutlar yok muydu? Ben on beş senedir birbirinden ayrılmayan bir çift tanıyordum. Hayalimin en ateşli zamanında, beyaz, bir ayın gümüş gibi erittiği Moda Koyu’nda, küçük bir sandalda, onları öpüşürken görmüştüm. O vakit daha pek gençtiler. Hele kadın âdeta bir çocuktü. Aman Yarabbi! Seneler ne insafsız bir hızla geçti! Kim olduklarını bilmediğim bu âşıklar büyüdüler, değiştiler. Kız âdeta otuzluk bir kadın oldu, erkeğin saçları ağardı. Yüzü tunçlaştı. Kendilerine her rasgelişimde bir romancı gözüyle dikkat ederim. Değişmeyen yalnız aşklarıydı. On beş sene evvelki gibi daha konuşacak sözleri bitmemişti! Gezerken birbirlerine sokuluşlarında, birbirlerine bakışlarında öyle ezeli bir sıcak duygu vardı ki... Nihayet bu çiftin hayatını öğrenip yazmayı kurdum. “İşte derin bir aşk romanı!” diyordum. Geçen yazı Boğaziçi’nde geçirdiğim için onları göremedim. Dün Camsap bana ye-

meğe gelmişti. Gevezelikle şarabı çok kaçırdır! Kafamızın dumanı dağılsın diye dışarı çıktık. Fenerbahçe'ye doğru yürüdük. Hava çok güzel, fakat biraz serindi. Bana, ortadaki selvi ağaçlarıyla daima ruhları uçmuş harap bir mezarlık hissini veren bahçe تنها idi. Fener kulesine giden yolu takip ediyorduk. Ansızın onları gördüm. Sanki birdenbire peyda oluvermişlerdi. Kadının arkasında beyaz yünden geniş bir manto vardı. Kocasıyla, hayır, âşıkıyla birbirlerine sokulmuşlar, dem çeker gibi kumru jestleriyle konuşarak bizden tarafa geliyorlardı.

“Ah, işte...” dedim.

Camsap,

“Ne var?” diye sordu.

“Mevzularım!”

“Ne mevzuları!...”

Bize doğru gelen çifti gösterdim. On beş senedir onları nasıl tanıdığımı, evlenip ihtiyarlık yoluna girmeye başladıkları halde yine eski aşklarının ezeli sıcak duygularını nasıl kaybetmediklerini, yirminci asrın ortasında eski kurunuvusta temayülünü nasıl yaşattıklarını, “Birleşmek aşkın mezarıdır!” iftirasını nasıl yalana çıkardıklarını coşku ile anlatıyordum. Yanımızdan geçerlerken sustum. Erkeğin saçları bembeyazdı. Temiz, koyu, yeşil paltosunun altında biraz yorgun gibiydi. Fakat gözleri ne parlak, ne dinçti!

Camsap,

“Sen bunların kim olduklarını biliyor musun?” diye gülümsedi.

“Mevzularım” dedim. “hayatlarını iyice araştıracağım. Sonra yazacağım.”

“Ben sana anlatayım da yaz!” dedi.

“Ne? Sen kendilerini tanıyor musun?”

“Tanıyorum. Kızın babası köşk komşumuz...”

Nefis bir şiir dinleyecekmiş gibi tatlı bir heyecan duydum.

“Anlat bakayım” dedim. “evlilik nasıl aşka mezar olmamış!”

Camsap tekrar güldü:

“Onlar daha evlenmediler yahu!!” dedi.

“Ne...”

“Evet, daha nişanlıdırlar...”

“On beş seneden beri?...”

“Hayır, on seneden beri...”

“O kadar seviştikleri halde neye birleşmediler?”

“İşte böyle aşklarının sürmesine sebep kızın babası!”

“Açık söyle, anlayamıyorum” dedim.

Camsap güldü. Dedi ki:

“Erkeğin adı Muhsin Beydir! Gayet züğürt bir zavallı! On beş sene evvel bu kızla sevişir, nişanlanırlar. Fakat kızın babası çok zengin! Aynı zamanda, eski, ‘züğürtde kız vermemek’ inancını taşıyan bir adam! ‘Ne vakit bir iş bulur, para kazanır, güzel bir ev açarsa nikâhı kıyarım!’ der. Muhsin Beyde metelik ne gezer! Tabii bu teklifi yapamaz. Kız da inatçı! Yahut başka bir sebep var. Nişanlısından vazgeçmez.”

“Bari Muhsin Bey bir iş bulaydı!” dedim.

Camsap tekrar güldü:

“İşte kızı bulmuş ya... Onun bütün ümidi bu evlilikte! Tahsili yok. Memur olamaz. Hiçbir şeye akli ermez. Ne vakit nişanlısıyla evlenirse cebi para görecek...”

“Ne vakit evlenecekler?”

“Allah bilir! Kızın babası turp gibi! Yakınlarda değil, uzaklarda bile öleceğe benzemiyor. Kızı bilmem ama, Muhsin on beş sene daha bekleyebilir.”

“Ah, nasıl bekler? Boşa gidecek bütün bir hayat!” diye başımı salladım. Camsap,

“Sen budalasın be!” dedi. “Yüz bin lira bu... Ben böyle bir şey bulsam yirme sene kavuk sallamaya, otuz sene nişanlılığa, kuru kuruya lafla sevişme angaryasını katlanırım be!”

Arkama döndüm. Aşk romanımın kahramanlarını aradım. Adalar tarafında kıyıda bir ağacın dibine oturmuşlardı. Renkli iki taş gibi hareketsiz duruyorlardı. Birdenbire fena halde canım sıkıldı. En sevdiği kıymetli yadigârını haberi yokken çaldırmış bir adamın teselli kabul etmez elemi ni duydum.

“Dönelim, üşüyorum!” dedim.

Camsap razı oldu. Eve gelinceye kadar yolda hep romantik mevzular için hayattaki hakiki şahısları kahraman diye almanın ne münasebetsiz bir şey olduğunu düşündüm.

İçimden, “Ah, ey aşk! Sen yalnız şairlerin hayalinde misin?” diyordum.

İNSANLIK VE KÖPEK

Yaz geceleri yıldızlı ve rüzgarsız bir titrek gökyüzü altında, sahilsiz uçları ezeliyetle temas etmiş zannolunan, durgun ve yıldız akisleriyle süslenmiş bir denizin üzerinde geçecek vapur yolculuklarını ben daima bir macera sahnesi, bir aşk perdesi gibi düşünürüm. Ve daima birinci sınıf yolculara özgü kamara bileti alırım.

Birçok tanıdıklarım beni, kendilerine göre o kadar itaat edilmesi gereken o tatsız ve soğuk ekonomi kanunlarına uymamakla suçlarlar. Fakat bu birinci mevki için verilecek birkaç yüz frank insana birkaç bin frankın kazandıramayacağı başarıları temin eder. Buna kesinlikle eminim. Bu kanaatim daha okulda okuduğum zamanımdan başlar. Çünkü Mesajeri'nin birinci sınıf yolcularına mahsus o asil, saygın, yani ikiyüzlü ve yapmacık salonunda bilhassa yazın mutlaka batıdan gelen birkaç güzel ve şuh kadına, bütün ruh ve beden hareketleriyle macera arayan birkaç artiste rasgelinir.

Seyahat günleri yaklaştı mı, hafif bir heyecan, meçhul bir sevinç duyarım. O tahrik edici, heyecan verici salonun esrarengiz havası, nazlı kucağında geçirdi-

ğim tatlı rüyalar birden gözümün önüne gelir. Ah, pek eski hatıralar.. On yedi yaşındaki müthiş, deli-dolu bu nalımlı günlerim.. İlk aşk başarısı.. İşte şimdi yine o mavi ve büyük gözleri, karışık ve değişik danslarla olağanüstü incelmış bir artist endamı, kendinden emin zıbi duran anlamlı elleri, yumuşak ve heyecan veren kolları, o bana, "Sizi kırmızı fesinizle tıpkı bir şampanya şişesine benzetiyorum.." diyerek gülen küçük ve davetkâr dudakları hatırlıyorum.

Ah, gençliğin o bir daha kesinlikle geri dönmeyecek olan sarhoş edici ve şafağı andıran ilkbaharı!.. Ne kadar girişken, ne kadar cesur, ne kadar kahramandım. Önce kendisi benimle şaka etmeye başlayan, ismini bile öğrenmeye vakit bulamadığım bu artist ile masum, tembel, hastalıklı, hayalperest, cahil, budala şairlerin -hatta hikaye ve anlatımını- on senede tamamlayamayacakları aşkın sonsuz aşamalarını, bütün detay anlarını, ben yirmi dört saat içinde tamamıyla geçirmiş, tamamlamıştım.

Evet, asıl tabii ve değerli aşk bu tesüdüfî seyahat aşkıdır. Çıkarıcı ve sanat zevklerinden yoksun Yahudiler tarafından icat olunduğu söylenen ve azap ve işkenceden başka bir şey içermeyen evliliğe benzer, sıkıcı, tüzücü bir ilişkinin, irade dışı, tehlike teşkil etme olasılığı yoktur. İki üç gün içinde görüşülür, tanışılır, sevişilir, sonra bir daha ebediyen buluşmamak üzere memnun ve tam bir muhabbetle veda edilir. İki tarafda yalnız tatlı bir hatıra kalır. Bu hatıra işte tamamıyla aşktır. Bir haftayı aşan bütün ilişkilerin şüphesiz doğuracağı nefret, bitkinlik, pişmanlık, gevşeklik onda yoktur. O,

görece, şairin sayıkladığı ve mırıldandığı gibi elle tutulmaz ve hayalidir. Rüyadır. Az süren ve yarı hatırlanan rüyalar gibi duygu ötesi, heyecan verici ve tatlıdır.

Birkaç ay evvel yine İstanbul'dan ayrılıyordum. Birinci sınıf yolculara mahsus kamaramda idim. Erkekleri ve ihtiyarları tabii saymıyorum. Altı yolcu vardı. Birisi ciddi şekilde dikkatimi çekti. Alt kısmı kaba ve şişman, üst tarafı narin, fakat herhalde gayet oranlı bir vücut.. İnce, uzun başlar, solgun ve asabi bir çehre, ciddi kadınlara özgü, örneğin bir bayan öğretmen, rahibe gibi, tatlı bir şirinlik, bir mahzun güzellik.. Siyah gözleri altın bir gözlüğün camları arkasından daha fazla parlıyor gibi görünüyordu. Düşünceli ve üzgündü. Kimse ile konuşmuyordu. Yalnızdı. Hayır, yalnız değildi. Yanında kaplumbağa renginde ve orta büyüklükte bir köpek, bir buldok vardı. Hep beraber geziyorlar, beraber oturuyorlardı. Otururlarken köpek mutlaka uyuyor, sahibesi ya kitap okuyor, yahut düşünüyordu.

Ben etrafında gezinmeye başladım. Konuşmak, bir bahane bulmak için ufak bir fırsat arıyor ve ne yazık ki bulamyordum. Aynaroz açıklarını geçtik. Bulutsuz ve mavi bir gökyüzü altında gidiyorduk. Hava son derece tatlı ve tahrik ediciydi. Hâlâ bir başarı yoktu. Sıkılıyor ve acı çekiyordum. Seyahatım boş ve kuru kalmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyordu. Sanki sert, asabi, kuru ve kömürlü bir el ile yüzü sıkılmış, yoğurulmuş, siyah buruşuklar içinde kalmış olan çirkin buldok, öfkemi üzerine çekiyordu.

Sabah yemeğini sabırsız ve acı çeken bir adam iştahsızlığı ile yedim. Kahvemi içtikten sonra güverteye

gezmeye çıktım. Kış tarafta bir şezlonga uzanmış, onu gördüm. İğrenç bir tuluma benzeyen buldok yine kucağında idi. Fena halde canım sıkıldı. Bu kadar güzel ve genç bir kadın bu pis köpeği nasıl kucağına alır ve sevebilirdi? Önünden geçtim. Tekrar geçtim. Geziniyor gibi yapıyordum. Buldok, sahibesinin kim bilir ne kadar yumuşak ve sıcak olan kucağında siyah ve iğrenç yüzünü bütün bütün buruşturarak uyuyordu. Canımın sıkıntısı belirsiz bir öfkeye dönüşüyordu. Bu tabiatsızlık, adilik değil miydi? Yanına gitmek, kucağından zorla bu çirkin ve pis köpeği almak, güzelce dövmek, sonra denize fırlatıp atmak istiyor, bunun neticesini düşünerek hemen yapmaya karar veriyordum. Ne olacaktı? Benden zarar ziyan davası talep ederdi. Başka? Hiç.

Fakat ben bu pis köpeğin haksız yere kavuştuğu bu haksız sevginin intikamını almış olacaktım. Tekrar muhakeme ettim. Muhakememi genişlettim. Ben bu köpeği şüphesiz kısıkanıyordum. Bu yorum kabul etmezdi. “Ne tuhaf!” dedim ve birden bu tecavüzden vazgeçtim. Lakin elimde olmadan artan hiddetim geçmiyordu. Bu kadının bu tabiatsızlığını yüzüne vurmak istiyordum. Muhakeme etsem belki bundan da vazgeçecektim. Fakat acele ettim. O anda bende bir kumarcı cesareti vardı. Ellerim cebimde, dalgın, cesaretli bir seyyah vaziyetiyle, nazik ve mütebessim, önünde durdum:

“Kabalığımı affediniz, madam” dedim. “Müsaade ederseniz size bir şey soracağım.”

Köpek uyandı. Başını kaldırdı. İkisi de derin, lakin pek derin bir hayretle, “Bu nasıl münasebetsiz herif!” demek ister gibi bana baktılar. Köpek çapaklı ve yaşlı

gözlerini kırpıştırarak ağzını eğip büküyor ve havlamaya hazırlanıyorken kadın nazik ve beklenmedik bir şuh gülümsemeyle cevap verdi:

“Sorunuz, belki bir cevap alacaksınız.”

“Nezaketinize teşekkür ederim. Sizi hiç tanımayan kişiliğinize ait bir şey sormak aslında büyük bir küstahlıktır. Bunu bilirim. Fakat son derecede meraklıyım madam. Bu meylime karşı gelemem. İşte şimdi anlamak istiyorum ki, bu köpeğe, bu çirkin, pis köpeğe niçin bu kadar sevgi gösteriyorsunuz? Ölmüş ve değerli ebeveyninizden kalmış eski bir yadigâr mıdır? Yoksa kaybedilmiş bir saadetin hatırası mı?” dedim.

Ve her saniye maruz kaldıkları kurnazlıktan, zekâdan, hileden, sürat-i intikalden bıkmış ve nefret etmiş olan garp kadınlarının hoşlarına gitmesi lazım gelen bir saf görüşü, bir sade insan görünümünü aldım. Genç kadın şuh tebessümü ile sanki birden parlayan siyah ve gözlüklü nazarları ile bana bakarak ve yumuşak eli başını okşadığı köpeğin hiddetini yatıştırmaya çalışarak,

“Hayır”dedi. “Ne öyle ölmüş ebeveyinden kalma bir yadigâr, ne bir hatıra! Bilhassa köpek olduğu için seviyorum. Ve muhabbetimin şiddetini anladığınızdan dolayı size teşekkür ederim. Evet, sırf köpek olduğu için seviyorum. Bütün köpekleri sevmek, öpmek, onlara tapmak isterim. Fakat bu mümkün mü?.. Mutlaka her şeyde olduğu gibi, bir tane ile, yahut birkaç tane ile kanaat mecburi...”

“Taciz edeceğim, affediniz, lakin muhabbetinizin sebebi ne?”

Güldü:

“Bu sebebin izahı uzundur” dedi, “fakat mutlaka anlamak istiyor musunuz?”

“Mutlaka anlamak istiyorum. Lütfen söylerseniz minnetdarınız olacağım.”

Yine güldü ve köpeğin başından kaldırdığı ince eliyle gözlüğünü düzelterek,

“Köpek, köpek” dedi, “bugünkü insanlığın banisi. Bugünkü medeniyet-i maddiye ve fikriyyenin müsebbibi, ilerlemesinin, ilmin, fennin, felsefenin kısacası eski ve yeni mevcut ve müteali ne görüyorsak hepsinin varoluş sebebi, olmazsa olmazıdır. Bugünkü gelişmiş insanlarımız, bütün mahlukaat ve mevcudat üzerindeki üstünlüğümüzü biz köpeğe borçluyuz... Ah, eğer köpek olmasaydı...”

Hayretim, bir dakika evvel teklifsiz ve münasebetsiz, hitabıma karşı köpeği ile kendisini izhar ettiği ortak hayretin bir milyarla çarpımının toplamına eşit idi. Birden bu kadının bir mecnun, bir çılgın olmasına hükmettim. Kaçmak, bu biçare kadını köpeği ile efkârı ile bırakıp kaçmak lazım geliyordu. Zor durumda kalan budalalara özgü elde olmayan bir tavırla şaşaladım. O da bu şaşkınlığımı galiba gözlerimden anladı. Dudaklarının hiç sönmeyen gülümsemesi ile devam etti.

“Köpek olmasaydı bugün dünya yüzünde insan göremeyecektiniz. Durunuz. Mademki detaylı öğrenmek istediniz.. Size bir ders vereceğim. Biliyorum. İnanmayacaksınız. Siz doğulusunuz, boş inanç ve görüşlerin, ne yapacağını bilmeyen geri zekalının yatağı olan bu ihtiyar ve büyücü doğuya aitsiniz. Doğudan bir veba rüzgarı gibi gelen ve kökleşen görüş ve inanca

karşı batı bir asırdan fazladır mücadele ettiği halde hâlâ galip gelememiştir ve gelemeyecektir. Halbuki siz doğulular, bütün bilimsel ve teknolojik gerçeklere, üzerinde asla tartışmaya gerek görmeyecek kadar- ihtiyacı yokmuş gibi yaşarsınız. Yarım yamalak öğrendiğiniz batı teknolojisinin temellerini ısrarla kendinize maleder ve onların da gökyüzünden gönderilmiş olduğunu iddia ile görüş ve batıl inançlarınızı bizim teknolojimizle bize ispata kalkacak tuhafılık ve sersemlik gösterirsiniz. Bugünkü dünya gerçeklerinin çoğunu insanlığa açıklayan Hegel, Buchner, Darwin, Nobel, Rabbon, Karl Voght, Romansi, Rossi, Sanson, Skodler vs.. gibi yazar ve düşünürlerden bir kelime dilinize geçmemiştir. Onların isimleri bile sizce küfür sayılır. Fen ve tabii ilimlerden tamamıyla habersizsiniz. Çünkü bunları öğrenmek eski boş inançlarınızı yalanlayacağından sizce en müthiş patlayıcı ve tahrip edici maddelerden daha çok yasak ve müthiştir Dünyanın yaratılış ve gelişimiyle ilgili hiçbir fikriniz yoktur. En yeni fikirleriniz en aşağı on asırlıktır. Gerçeği araştırma eğiliminden kesinlikle yoksunsunuz. Büyük, küçük hepiniz bir vazo, bir testi gibi kilden yapılmış, bir babanın çocukları olduğunuza kesinlikle eminsiniz..”

Görüyorum ki, bu güzel ve nefis gavurun sinir bozucu konuşmaları korkunç ve büyük bir günaha yol açacaktı. Lafını kesmek lazımdı. Kuvvetinden ve galibiyetinden emin, gerçek bir Türkün rahat tebessümüyle gülerek:

“Tabii sizin gibi batılı İspanyollar gibi, değil mi?...” dedim.

Kelalaka, saçma, endişe verici sözlerinden şüphesiz rahiplere ve eski boş inanaçlara düşman olduğu anlaşılan bu güzel ve tuhaf kadının yüzüne karşı dindar ve mübarek İsyanyolların saygıdeğer ismini fırlatışım, kirli ve meşin bir eldiven tesirini gösterdi. Birden kızardı ve dudaklarının sürekli gülecenliği söndü:

“Oh, İspanyolları bırakınız” dedi, “onlar batının lekesi, yüz karası.. ”

Hemen cevap verdim:

“ O halde siz de doğuluları bırakınız. Sözünüzü yerine getiriniz. Köpeğin nasıl insanlığı meydana getirdiğini anlatınız, lutfediniz.”

“Zaten onu anlatacaktım” diye başladı. “ Fakat önce inanmayacağınızı size ispat etmek, inanmamanıza tesir eden sebepleri bilhassa size tekrar etmek için küçük bir giriş yapmak istiyordum. Mademki istemiyorsunuz, artık gerek kalmadı. Evet, köpek insanlığın kurucusudur.. Bakınız nasıl: İlk insanlar gayet zayıflar ve kendilerini savunacak aletler ve düşünceden yoksundular. El değmemiş ormanlarda, vahşi ve gayri meşru vadilerde, küçük ve vahşi topluluklar halinde yaşıyorlardı ve dayanılmaz soğuklar, müthiş fırtınalar, sonu gelmez tufanlar, yakıp kavuran yıldırımlar onları yokedemiyordu. Fakat o sonsuz ormanların korkunç karanlıklarındaki insanı ürküten aslanlar, yırtıcı canavarlar, kaplanlar, kurtlar, yılanlar, insanı, bu zayıf ve eti lezzetli mahluku kendileri için en değerli bir gıda edinmişlerdi. Mesela bir kaplan ormanın uzak bir köşesine saklanmış küçük bir insan topluluğunu hissedince acımadan hücum ediyor, tuttuğunu yiyerek karnını doyu-

ruyordu. Henüz insanlar düşünme kabiliyetinden yoksundu. Dil oluşmamıştı. Tek heceli sesler ile ilkel ve hayvanca duygularını belirtiyorlardı. Lezzetli etlerine alışan korkunç aslanlara karşı savunma silahları, hile tertip edebilecek kadar gelişmiş beyinleri yoktu. Yalnız kaçıyorlar, öyle kurtuluyorlardı. Fakat geceleri saklandıkları yerleri güçlü koku alma duygularıyla bulan canavarlar seviniyorlar, kanlı geceler tertipliyorlar, zavallı zayıf insanların zararına vahşi yaşamlarını devam ettiriyorlardı. Yeryüzünün gelişim aşamalarında kaçamayan ve saklanamayan birçok hayvan gibi nasıl kendilerinden kuvvetlilerine gıda olmuş, nasıl yokolup tükenmişlerse, insanlar da bu yokoluş tehlikesiyle tamamiyle karşı karşıya idiler. Azala azala diğer zayıf hayvan türleri gibi bir gün mitecekler, hatta geriye küçük bir parçaları bile kalmayacaktı. Fakat bu sırada vahşi bir hayvan, hatta et yiyen ve insan etine olağanüstü ihtiyacı olan bir hayvan iştahını bilinmez nasıl bir duyguyla bastırdı. Ormanlardaki insanlığın amansız düşmanı olan etorobur yırtıcı hayvanlardan ayrıldı. Henüz meyvelerle beslenen insanların yanına geldi. Onlara dost, onlara yoldaş, onlara esir oldu. Bu, işte köpekti.. Yaklaşan yırtıcı bir canavarı havlayarak haber veriyor, onun sayesinde insanlar kaçıyor, yokolmaktan kurtuluyorlardı. Köpek asırlarca onlara hiç ayrılmadan arkadaşlık etti. Taştan ve tunçtan silahları yapıp kendilerini bizzat korumaya kalkışınca kadar onlara, hayatı pahasına, bekçi ve korumacı oldu. Dostluğunun ve fedakarlığının, şevkatinin verdiği huzur altında insanlar genellikle yokolmaktan ve bitip tükenmekten kurtuldular.

Gelişip büyüdüler ve beyinleri gelişti. Dün önünden kaçtıkları korkunç hayvanları bugün hücum ve ilkel silahlarıyla perişan ediyorlar, yavaş yavaş ormanların, yeryüzünün hakimi oluyorlardı. Sonra topluluklar meydana getirerek birbirleriyle uğraşmaya başladılar. Köpek yine vazifesiz kalmadı. İnsanların tutarak evcilleştirdikleri atlara, koyunlara bekçilik ediyor, mağraları, yeni inşa olunmaya başlayan evleri koruyordu. İnsanların beyinleri geliştikçe eski dostu köpeğin de sadakati artıyor, görevleri çoğalıyor, ona karşı duyulan takdir ahlaki ve manevi bir fedakarlık haline dönüşüyordu. Gelişimin sonsuz yılları ezeli bir hızlı akıp giderken, hayal ve muhakeme, biraz daha düzenli aileler, kabileler, kavimler, hükümler, kanunlar teşekkül etti. Köpek, insanların bilinçli topluluklarına da aynı önceki sadakatiyle girdi. Sınırlarda kaleleri, şehirlerde sokakları, dağlarda kuleleri bekledi. Bugün bile koyunlarımızı, çiftliklerimizi, köylerimizi, yazlıklarımızı o bekliyor. Bugün medeniyet ve insanlığın düşmanları olan canileri, sabıkalıları o arıyor, o takip ediyor, o buluyor. Medeni şehirlerdeki insanların huzuru için bir insandan daha fazla hizmet ediyor. Fakat zeka ve düşünce yönünden bütün yaratıklara karşı üstünlük sağlayan insanların birçoğu başlıca galibiyet ve varoluş sebeplerinin bu köpek olduğunu bilmiyorlar. Ona aşağılayamaya, hatta dövmeye kalkıyorlar. Vuranların ellerini ısıracak yerde yalayan bu fedakar, bu sadık eski dosta netice itibariyle yine onun sayesinde meydana geldiği şüphesiz olan ahlak ve inançların gerektirdiği şefkati göstermiyorlar. Ah bilmiyorlar, bilemiyorlar.

Köpek olmasa ne bu topluluklar, ne bu memleketler, ne bu halklar, ne bu saadet ve servet, ne bu müesseseler ve şimendiferler olacaktı. İlkel dönemlerde bir ruh ve zeka yığını olan insan nesli yokalup gidecek ve yeryüzü üzerinde güzellik ve yüce fikirler hakim olmayacaktı. Köpek, insanlığı akıl ve kuvveti yokken kurtardı. Ona sağladığı huzurlu hayat ile beyninin gelişmesini, herşeye galip gelmesini temin etti."

Tam bir şevkle, iğrenç ve çirkin buldokun siyah, buruşuk yüzünü öpmeye başladı. Bu işittim hasta, asabi bir kültürlü kızın sıtma yatağında sayıkladığı saçmalıklara benzeyen şeyler bende daha çok bir pişmanlık duygusu oluşturdu. Pek kıymetli olan yirmi dört saatimi boş yere bu münasebetsiz kadını takibe ayırarak ne korkunç bir zarar ettiğimi hesaplıyorum. Ve fikri tabii ilimlerin doğurduğu o bilinen ve müphem teşevvüşle berbat olan bu kadına, boş peşin düşünceleri bu kadar iflas eden bu teori sever nefus varlığı karşı birden derin, mechul, irsi bir nefret duyuyordum. Ve artık ayrıldım.

Yarın saat beşte, benim seyahatim bitecek. Yedi saat içinde bir ilişki kuramazsam.. Artık neçhul ve dirençsiz bir öfkeye mağlup oluyor ve içimden demek istiyordum:

"Lanet, bizi eski kutsal inançlarımızdan, zevklerimizi yücelten evham ve zevk veren hayallerimizden, aşk ve hasetten, uydurulmuş yalanlar ve sanat aşkından ayıran felsefe tutkusuna! Lanet ilim ve tabii bilimlere."

ACIKLI BİR HİKÂYE

—İngiliz edebiyatından intikal—

Müthiş bir kış... Her taraf kar içinde... Dereler, tepeler donmuş! Tabii, ağaçların yaprakları da dökülmüş... Ağaçları aklınıza getirmemize sebep, kendinizi kuzey kutbunda zannetmenizi temin etmektir. Çünkü orada fok balıkları, penguenler, Eskimolar bulunur. Fiyortlar da vardır. Tam kutup noktasında pusula deli olmuş gibi dönmeye başlar. Nansen...

Sadede gelelim: Her taraf kar içinde demiştik... Kar, yalnız evlerin çatılarını, Himalaya, Alp, Ural Dağlarını örtmez ya... Alçak yerleri de beyaz bir Acem halısı gibi kaplar. Alçak yerlerin arasında ekvator cihetlerini istisna etmek lazımdır. Çünkü yerküre bir insana teşbih edilse, karnıyla sağrısı ekvator olmak icap eder. Bununla beraber bu insanı çok şişman tahayyül etmelidir ki, karın kısmı en fırlak cihetleri olabilsin! Ekva-

tor yerkürenin en alçak yeri değil, bilakis en yüksek yeridir. O halde niçin üstüne kar yağmıyor? Bu mesele henüz ilmin gizli bir sırrıdır. Tıpkı kanser, tifüs, İspanyol nezlesi mikrobi gibi... Medeniyet bir gün terakki edince bu sebep de keşfedilecek! Biz sadedimize gelelim: Ne diyorduk? Kar yalnız çatıları örtmez, değil mi? Evet, yalnız çatıları örtmez. Sanki kiremit kaplı bir çatıymış gibi toprağın üstünü de örter.

Bu örtü bazen bir metreyi geçer. Bazı soğuk memleketlerde patates, yerelması gibi meyveler hayır, meyve değil zahireler, toprak altında kendi kendine yetişir. Galiba onların güneşe ihtiyaçları yoktur. Hem bir âlimin fikrine göre, bu cinsten bitkiler, yerin veremleriyymiş! Belki dünyanın her tarafına verem bunlardan sırayet etmiştir. Sanatoryumlarda...

Pardon, yine sadede gelelim: Kar her tarafı beyaz bir keçe gibi örtmüştü. Toprak, gözle görülemiyordu. Toprağı görmek için karları süpürmek icap ederdi. Halbuki bu işlem yalnız sokaklarda yapılır. Sokaklarsa kaldırım döşelidir. Üzerinde hiç yenecek bir şey bulunmaz. Gıdasını yerden alan hayvancıkların halini bir düşününüz! Bütün dünyanın yüzü şekersiz bir su dondurması kaplı... Bir avuç yeseler hemen donacaklar... İşte yeryüzü böyle feci bir şekilde iken, bir bahçenin orta yerinde, minimini serçecik titreyip duruyordu! Fakat korkusundan değil! Çünkü yalnız korkudan titrenilmez! Küçük ayakları mercanlar gibi donmuştu. Bir

terakki: yükselme, yükseliş.

sadede gelmek: asıl konuya dönmek.

haftadır bir şey yememişti. Son yediği şey, bahçeden geçen bir çocuğun elinden düşürdüğü pasta kırıntısıydı. Artık işte ölecekti. Azrail etrafında dolaşıyordu. Zavallı serçe o kadar aç, o kadar dermansızdı ki... Açlıktan minimini ellerini, yani kanatlarını dizlerine vuruyor.

“Ölüyorum, ölüyorum!” diye ötmek istiyordu. Fakat ötemedi. Çünkü sesi çıkmadı. Ötmek için sese ihtiyaç vardı. ses ciğerlerde biriken havanın boğaza çarpması demektir. Çarpmak bir kuvvet neticesidir!. Kuvvet olmayınca hareket olmaz. Hareket de hayatın ta kendisidir. Eğer yerküre dönmezse kıyamet kopar. Güneş olduğu yerde dursa hemen söner. Büyükayı yıldızı bile...

Şey sadede gelelim: Ne diyorduk? Minimini serçecik açlıktan ölmek, soğuktan donmak üzere idi. Onun bu ümitsiz hali bütün kâinatı yaratan Allah'ın gözünden kaçmadı. Fırtına, tipi, bora içinde zavallı yaratığının can çekişmekte olduğunu gördü. Oraya ağır yüklü bir sürücü atı gönderdi. Bu at kırmızıydı. Kuyruğunun ucu ile alnının orta yerinde beyaz lekeler vardı. İşte bu at serçenin bir metre yetmiş beş santimetre kadar uzağından geçiyorken, sanki ruhani bir ilhama kavuşmuş gibi, gayet hayırlı bir şey yaptı. Yani oraya bir kucak taze gübre bıraktı. “Gübre” deyip geçmeyiniz. İnsan için el, ayak; kuş için kanat, geyik için boynuz, vapur için baca, tayyare için pervane ne ise, “gübre” de

ziraat için odur! Gübresiz ekip biçme olmaz. Eğer atlar, eşekler bu maddeyi bize ikram etmemiş olsalar, buğday yetişmez. Tarlalar cansız kalır. Tarlalar çöl olduktan sonra, biz de açlıktan mahvoluruz. Son zamanın âlimlerinden birkaçı yapay gübre imaline kalkmışlardı. Eğer muvaffak olsaydılar, tabii atlar da gübre yapmaktan vazgeçerlerdi. Fakat o vakit ne yapacaklardı? Acaba yalnız asitürik mi ifraz edeceklerdi? Neyse...

Biz yine sadede gelelim: Serçecik, bir metre yetmiş beş santimetre ötesinde gayet taze bir gübre yığını görünce, mahmur gözlerini açtı. Tin tin sıçradı. Bu hafif beyaz bir duman çıkaran koyu sarı maddenin başına geçti. İçindeki arpaları birer birer topladı. "Topladı" deyince bir yere biriktirdi, sanmayınız. Topladıkça yuttu. Boş kursakçığı doldu, davul gibi şişti. Donan ayaklarına hareket geldi. Kanatlarını kıvıldattı. Pırradakı uçu. Bahçenin yanındaki dama kondu. Avazı çıktığı kadar ötmeye başladı:

"Cik, cik, cik..."

Bu esnada bahçeye bir çocuk çıktı. Elinde bir av tüfeği vardı. Damın üzerinde "cik, cik" diye öten serçeye baktı. Tüfeği kaldırdı. Cilalı, ceviz tahtasından mamul dipçığı sağ omzunun uylukkemiğine dayadı. Onun bu vaziyetini serçe görmüyor, ha bire,

"Cik, cik, cik!..." diye ötüyordu.

Çocuk güzel bir nişan aldı. Sağ elinin şahadetparmağının ilk boğumuyla tetiği çekti: Bum... Serçecik

ifraz etmek: dışarı atmak, salgılamak.

mahmur göz: kızarık göz, uyku sonrası.

vuruldu. Ölüsü karların üzerine düştü!

Kıssadan hisse:

İnsan bir “hali” ettiği zaman damın üzerine çıkıp bağınmamalıdır.

PIRELER

Aşk filan değil.. Hani şu “tesadüf” dediğimiz, tarihi yapan, mutlulukları yaratan, yuvaları kuran meçhul el yok mu? İşte o beni Rose Mayer’le birleştirmişti. Yirmi yaşlarında ya vardım, ya yoktum. Küçücük köpeğim Koton’la İzmir’in ikinci sınıf otellerinden birinde kalıyordum. Bir gün karşımdaki odaya, iri mavi gözlü, sarı saçlı bir Fransız kızı geldi. Kederli olduğu yüzünden belli idi. Otelciye kim olduğunu sordum.

– Paris’ten bir Ermeni doktorunun peşine takılmış, doktorun ailesi kabul etmemiş, kovmuşlar. Zavallı şimdi memleketine dönmek için vapur bekliyor... –dedi.

İnsanın yirmi yaşındayken kalbi ne faaldir! Ben, bu basit macerayı hayalimde büyüttüm. Ağlamaktan kızarmış iri mavi gözlü kızcağızın elemelerini, küskünlüklerini yaşamaya başladım. Galiba vapurdan ziyade para bekliyordu. Çünkü gizlice takip ettiğim için görüyordum ki, her gün Fransız postanesine gidiyor, mektup soruyor. Merdivenlerde, koridorlarda karşı karşıya geldikçe birbirimize dikkatli bakmaya... Sonra “bonjur, bonsuvar” demeye başladık. Nihayet bir hafta içinde

dost olduk. Bana başına gelenleri ağlayarak anlattı. Teselli verdim. Hayatın felsefesini yaptım. Hiç de toy bir kız değildi. Her şeyi biliyordu. Realistti. Fakat namusuna pek büyük kıymet veriyor, sakın bir ev kadını olmasını her hayalî mutluluğa tercih ediyordu. Güya ben de onun gibi sükûnu seviyordum. Bir ay geçmeden anlaştık. Paris'teki ailesinden para geldiği halde gitmedi. Benimle birleşti. İkinci Kordon'un arkasında küçük bir apartman kiraladık. Ah bu serbest evlilikler! O kadar mesut olmuştum ki... İçimde kapalı kalmış çılgın bir sevinç kumrusunun dem çekerek çırpındığını duyuyordum. Rose, hakikaten hiç sokağı, gezmeyi sevmiyordu. Sabahtan akşama kadar evin işleriyle uğraşıyor, durmak, dinlemek bilmez bir hırsla her tarafı, her şeyi yıkıyordu. Temizlik merakını âdeta delilik derecesine getirmişti. O, ben, köpeğim, üçümüz de günde üç defa banyo ediyorduk. Geceleri Paris Kahvesi'ne yahut sinemaya giderdik. Dönüşte Rose, yorgun argın potinlerimizden altını borikeli suyla siler, Koton'un ayaklarını yıkamakla kalmaz, bazı geceler zavallı hayvancağını tepeden turnağa kadar gıcır gıcır sabunlardı.

Fakat saadetler rüyadan başka bir şey midir? Bizim saadetimiz de çok sürmedi. Acı bir elemle uyanık. Koton fena halde hastalandı. Yemiyor, içmiyor, oynamıyor, sürekli yatıyor, zayıflıyor, eriyordu. Rose da benim kadar üzgündü.

– Zavallı verem oldu! –diyordu.

Ne kadar baytar varsa hepsine gösterdik. Kınakına

verdiler. İçiremedik. Müshiller, şunlar bunlar hiçbir fayda vermedi. O vakitler Rahmi isminde bir arkadaşım vardı. Rose'u yalnız ona tanıştırmıştım. Pazar günleri evimize gelirdi. Felaketimizi, Koton için ne kadar üzüldüğümüzü gördü.

– Hiç baytara bakturdunuz mı? –dedi.

– Bakturdık.

– Hangi baytara?

İzmir'in bütün baytarlarını saydım. Hele bir tane-sinin iktidarını, ilmini de övmeye kalktım. Bu baytar, İslam olduğu halde santur mu, keman mı, mandolin mi ne idi, şimdi unuttum bir çalgı ismi taşıyordu. Rahmi.

– Azizim, köpeğini kaybetmek istemezsen, Avrupalı bir baytar bul, göster –dedi.

– Baytarın Avrupalısı ile Asyalısı arasında ne fark olur? –dedim.

– Çok... –diye güldü.

– Ne gibi?

– Köpeği gösterince görürsün.

Bu tavsiyeyi bir paradoks kabul ettim. Ama denize düşen köpeğe sarılır! Felaket zamanında, ümitsizlikte en boş, en çürük temeller üzerine ümit bina etmek ne hoş bir tesellidir. Rose da,

– Boykotaj yapmıyoruz ya... Bir Avrupalı baytara gösterelim, belki Rahmi Beyin hakkı var –demeye başladı.

Sordum, soruşturdum. Punto'da ihtiyar bir İtalyan baytar varmış. Sığır vebası uzmanı imiş. Halsizlikten gözlerini açamayan zavallı Koton'un cesedini kucağıma aldım. Evine gittim. Kapıyı kendisi açtı. Beyaz, ça-

tal sakallı bir adamcağızdı. Galiba sokağa çıkıyordu. Şapkası başında, bastonu elindeydi.

– Ne istiyor? –dedi.

– Köpek hasta –dedim.

Kalın bastonunu kapının kenarına dayadı. Titrek zayıf elleriyle Koton'u kucağımdan aldı. Gözlerine, ağzına baktı. Sonra tüyleri kokladı. Elleriyle bu beyaz tüyleri araladı. Dikkatli dikkatli baktı.

– Bunun üzerine bir avuç pire koy, iyi olacak! –dedi.

– Ne demek?

– Pire oğlum, bir avuç pire!...

Koton'u uzattı. Aldım. Birdenbire fena halde canım sıkıldı. Terbiyesiz, bunak, işte benimle eğleniyordu.

– Bir ilaç vermeyecek misiniz? –dedim.

İhtiyar gülerek yine münasebetsiz tavsiyesini tekrarladı:

– Bir avuç pire! Yıkamayacaksınız. Üzerinde kalsın. Bu ilaçtır!

Hiddetlendim.

– Benimle eğleniyor msunuz?

– Ne eğlenmek. Doğru söylerim. Başka ilaç istemez bu...

– Bunak herif!

– Ben, ben bunak ha...

– Sen ya...

Canımın sıkıntısından azıcık daha ihtiyarı dövecektim.

– Ben bunak ha?

– Hem bunak, hem terbiyesiz! Ben sana insan gibi hasta hayvanı getiriyorum, sen gevezelik ediyorsun.

Hani Avrupalıların dehşetli cehaletler karşısında acır gibi donuk bir gülüşleri vardır. İhtiyar İtalyan bu hususi gülüşle beni baştan aşağı bir süzdü. Sonra,

– Haydi bre, kafasız adam, sen anlamaz bir şeyden. Git, benim dediğimi yap. İyi olursa vizitayı getireceksin. İyi olmazsa yine geleceksin. Benim yüzüme “tuh” yapacaksın.

— — —

Cevabı beklemedi, kapıyı hızla çekti, önümden uzaklaştı.

Acaba bu ilacı yapmalı mıydım? Bir taraftan ihtiyarın “Türk” diye bana ehemmiyet vermeyip alay edişine kızıyor, bir taraftan hâlâ bu alayı sahi zanneder gibi oluşuma hiddetleniyordum. Eve geldim. Rose’a, ihtiyarın terbiyesizliğini söyledim.

– Belki doğrudur, bir kere tecrübe edelim –dedi.

– Budala mısın? –diye güldüm.

– Ümit bu.

– Pekâlâ.

Fakat pireyi nerede bulmalı? Her gün iki defa yıkanan evde pirenin kendi değil, ruhu bile yoktu. Ertesi gün yine Koton’un hareketsiz cesedini kucağıma aldım. İncir tüccarlarından bir arkadaşımın mağazasına gittim. Pireye ihtiyacım olduğunu anlattım.

– Bizim çuval deposunda bir avuç değil, ordularla bulunur –dedi.

Koton’u bir ekmekle bu depoya bıraktık! Üzerinden kapıyı kapadık. Bir gün sonra mağazaya Koton’u

görmeye gittim. Deponun kapısını açtık. Koton canlanmış, ayağa kalkmıştı. Beni görünce eski, mesut zamanlarında olduğu gibi sıçramaya başladı. O kadar sevinmiştim ki... Kucakladığım gibi doğru eve koştum. Rose sevgili köpeğimizin tekrar hayata geldiğini görünce benden fazla sevindi.

- Aman pireleri üzerinden uçmasın –dedim.
- Nasıl uçurmayayım?
- Yıkama.
- Yıkamam.

Rose bir hafta sabretti. Hakikaten yıkamadı. Koton o kadar canlandı, o kadar iştahı açıldı ki... Hacmine oranlı yemekle artık doymuyordu. Doktorun, bu nasıl tesir ettiğini hâlâ anlayamadığımız tavsiyesini alay zannettiğime pişman oluyordum. Zavallıya hakaret de etmiştim. Fakat itiraf olunan kusurlar hep affedilirler. Saadetimizi tekrar bize veren bu ihtiyardan hem af dilemek, hem muayene ücretini vermek ihtiyacı beni rahatsız etmeye başladı. Bir sabah kalktım, evine gittim. Bu sefer kapıyı genç bir hizmetçi kız açtı. Beni ihtiyarın tül perdeli küçük odasına soktu. Maroken bir koltuğa uzanmış, beyaz porselenden bir pipoyu içiyordu. Yerinden kalkmadı.

- Nasıl köpek iyi oldu?
- Oldu –dedim.
- Gördün, nasıl sende kafa boş! Ben söyler, sen şaka sanır!

Yanındaki masanın üzerine bir lira bıraktım. Çıkıyorken kendimi tutamadım, döndüm:

- Fakat mösyö –dedim–, bizim baytarlar o kadar

ilaçlar verdiler, tesir etmedi. Pireler nasıl bir tesir etti de köpek canlandı?

– Buna senin aklın ermez.

– Niçin mösyö, ben insan değil miyim?

– İnsan ama, başka insan! Cahil adam!

– Fakat ben okudum.

– Sizin baytarlar kadar okudun? Verirler köpeğe içmek için ilaç! Sacristi!

Fransızca söylemeye başladım. Pirenin nasıl tesir ettiğini anlamaya iyice kararlıyım. İhtiyar Avrupalı gülmeye başladı. Beni karşısına oturttu. İtalyan Fransızcasıyla,

– Aç o boş kafanın kocaman kulaklarını! –dedi.

—

Bu emir, beni öyle sarstı ki, âdeta kulaklarımın uzayarak sallandıklarını hissederek gibi oldum. Sağ eliyle çatal sakalının birini bırakıp birini tutuyordu. Ders verir gibi söylenmeye başladı:

– Siz istersiniz muska... Siz istersiniz üfürük... Siz istersiniz ilaç! Halbuki hastalıkların evvela sebeplerini bulmak lazım. Bu sebep bulununca şifa bulundu demektir. Senin köpek hasta. Niçin? Bunu sizin baytarlar düşündü mü? Hayır... Ama yalnız hasta! İlaç lazım... Hayır, sebebi bulmak lazım. Allah dünyada hiçbir hayvanı, hiçbir organı vazifesiz yaratmadı. En fena hayvanların, en zararlı mikropların bile vazifeleri vardır. Dört ayaklı hayvanlar çok tembeldirler. Allah bunların üzerine pireleri koydu. Niçin? Uyandıkları zaman rahatsız olup tekrar uyumamaları için... Bu pirelerin ısır-malarından kaşınarak hareket, yani jimnastik yapmak

için... Siz ne yaptınız? Bu köpeği yıkadınız. Üzerine kolonya sürdünüz. Vücudunda hiç pire kalmadı, rahat uyumaya başladı. Uyandı, tekrar uyudu. Uyandıktan sonra onu uyutturmayacak hayvanlar üzerinde yoktu. Uyuya uyuya iştahı kapandı. Midesi bozuldu. Yemedi içmedi, hareket etmedi. Vücudu toksin doldu. Hastalandı. Bir ay daha üzerine pire koymayadınız açlıktan, halsizlikten ölecekti!...

İhtiyar baytar, pirelerin hayattaki bütün vazifesini sırasıyla anlattı. Sonra sineklere, farelere, vızvızlara, kedilere geçti. Küçük buzağuları koşturmak için tabiat, burunlarının dokunamayacağı bir yere, mesela kuyruklarının dibine birtakım organlarına sokucu sinekler musallat ediyordu. Darwin'in hakikatlerini dinliyorum. Baytar, sonra organların vazifelerine geçti. Saçın, bıyığın, kirpiklerin, kaşların vazifesini söyledi. Sakalın ikinci derecede bir hazım aleti olduğunu anlatırken şaşladım.

– Ah siz Türkler, vücut için hayat için ne kadar lüzumlu olan parçalarını keser, vazifelerini bozarsınız! –dedi.

– Ne gibi?

– Mesela koltuğunuzun altındaki kılları kesersiniz.

– Onların vazifesi ne?

– Burunun içindeki, kulağın içindeki kıllar gibi onun da vazifesi var. Koltuğun altında adale yoktur. Yalnız ince bir deri. Halbuki ciğerlerin zirveleri burada. Soğuktan, sıcaktan ciğerleri korumak için tabiat, oraya hava geçirmeyen bir kürk koydu.

.....

Yarım saat içinde bütün vücudumuzun kopardığımız tabii kürklerini, düşünmeden kestiğimiz diğer uzuvlarımızın da hayret verici mühim vazifelerini detayları ile öğrendim. Hakikaten hayatın müsbet esrarı, bir Asyalının iman dolu menfî kafasına sığacak maslahat değildi. Rahmi'ye hak verdim! Rose, artık Koton'u yıkamaktan vazgeçti. Sevgili köpeğimizin pireleri az zamanda bütün apartmana yayıldı. O kadar ki... Bizi bile eskisi gibi öğleye kadar yatağımızda uyutmuyor, daha güneş doğmadan erkence kalkıp kahvaltımızı yemeye mecbur ediyordu.

MERMER TEZGÂH

Cabi Efendi, öyle her ihtiyar gibi sabahtan akşama kadar evinde pineklemezdi. Vakıa yine ciddi bir işe elini sürmez: “Yiyeceğim var, içeceğim var! İş benim ne-me gerek?” derdi. Ama her sabah, güneş doğmadan kendini sokağa atardı.

Yegâne merakı “dünyanın ahvalini” tetkikti! “Okuryazar” güruhundandı. Fakat bu faziletini hiç kullanmıyordu. Kütüphanelerin önünden geçerken kendini tutamaz: “İşte nâdanların akıl ambarı!” diye gülümserdi. Onun fikrince kitaplar “hakikat”ın üstüne gelişigüzel yığılmış birtakım zarif, süslü, kıymetli kerpiçlerdi. Bu kerpiçleri toplayıp bir tarafa atmayan, mümkün değil, hakikati göremezdi.

Hakikat kitapta değil, hayatın kendisinde idi. Kitaba inanan esir olur, zihni katılaştır, kafası kerpiçleşirdi. Halbuki ancak... her gün değişen, hiçbir mefhumun dar

çerçevesine sığmayan hayat okunmaya layıktı. Hayatın her adımında binlerce garibe, binlerce sır... binlerce dalavere gizliydi. İlim, hikmet, kültür, felsefe, irfan, hep hayatın içinde idi. Mesela elli senedir gezmekle bitiremediği şu İstanbul “bir milyon küsur sayfalı” kocaman bir kitaptı. Sokaklarında, çarşısında, pazarında dolaşan her adam da başlıbaşına ayrı bir cihan, ayrı bir kitaptı. Bu kitapların hepsini okumaya kalkmak, ummanı içmek kadar imkânsızdı; yalnız bir tanesinin bir bölümünü süzebilen insan şüphesiz en büyük bir irfanın sahibi olurdu. Mahalle mektebinden diplomasını aldıktan sonra mukaddes, gayr-i mukaddes hiçbir kerpici eline almamakla övünen Cabi Efendi, işte bu, yalnız hayatı okuyan ariflerden biriydi! Bütün semt halkınca dünyanın en birinci alimi sayılırdı. Beyaz top sakalıyla, kısa boyuyla, şişman vücuduyla en beklenilmez yerlerde yuvarlanır gibi dolaştığı görülür, yakaladığına, ufacık tombul elleriyle okşayarak nasihatler verir, ilminden, irfanından, büyük küçük herkesi yararlandırırdı. Kitap gibi, gazete de okumazdı. “Metelik tuzağı” dediği bu kâğıt parçalarının başından sonuna kadar yalanla dolu olduğunu iddia eder, “Gözümle görmediğim şeye inanmam!” derdi. Velospide, gramofona, sinemaya, telefona, otomobile, tayareye, denizaltına hep gözleriyle gördükten sonra inanmıştı.

Yine bir bahar sabahı, güneş, bahçesindeki evvel zamanlardan kalma çitlembik ağaçlarının üstünden doğarken Cabi Efendi de kapısında görüldü. Birkaç adım yürüdü, durdu. Etrafına bakındı. Yerlerde çimenler yeşermiş; sıska erik dalları bembeyaz çiçeklerle örtülmüştü. Hoşuna gitti. Sola eğri çarpık burnunu yukarı kaldırdı. Derin derin havayı kokladı. “Bu ne letafet, bu ne güzellik yarabbi!” diye mırıldandı.

Allah, mutlaka dünyayı kullarına sevdirmek için baharı yaratmış olacaktı!.. Her sene kıştan, yağmurdan, çamurdan, kardan, soğuktan, tipiden bıkan insanlara, bahar hayalden bir peri gelini gibi görünür, uyuşuk ruhlarına “teselli, hararet, ümit” serper, sonra onları “haberleri olmadan” yazın cehennemi içinde bırakarak kendi kelebekleriyle, çiçekleriyle, kokularıyla savuşup giderdi... “Ben ama dolma yutmam,” dedi, “hepsi rüya... Birkaç hafta sonra ne bu çiçeklerden, ne bu kokulardan eser kalır!”

Çimenlerin üzerindeki çiğlerde güneşten düşmüş parlak elmas damlalarını inadına ayaklarıyla ezdi. Sokağa çıkar çıkmaz, gece geçen zerzevatçı, sütçü beygirlerinin bozuk kaldırımında bıraktığı şeyleri cıvıldaşarak yiyen serçelere gözü takıldı. Durmadı, “Birinin ettiği halt ötekine nimet...” dedi. Kendi istemediği halde, müstakil zihni bu münasebetsiz hadiseden bir hikmet çıkarmaya çalıştı. İstemeye istemeye arılarla insanları hatırladı. “Vakıa” aynı idi. Yalnız her iki kesimin hacimlerinde farklılık vardı. Birinde üretici küçük, tüketici büyüktü. Diğerinde bunun aksi: üretici büyük, tüketici küçük...

Yürüdü. Şimdi nereye gidecekti! Daima yola dü-
zöldükten sonra buna karar verildi. Çırpıcı'ya, Veli-
efendi'ye, Balıklı'ya, Eyüp'e, Sütlüce'ye gitmeyi dü-
şündü. Hayır... Gölgesinde yürüdüğü duvarın arkasın-
dan keskin bir horoz sesi geldi. Cabi Efendi hemen ba-
şını göğe kaldırdı. Dikkatle baktı. Bulut mulut yoktu.
Hava çok açıktı. "Artık horozlara da inanmamalı," de-
di, "ne olacak? Bir tanesine kırk tavuk veriyorlar. Za-
vallıların sinirleri bozuluyor. Niçin, ne vakit öttükleri-
ni bilmiyorlar." Durdu, sakalını kaşdı. Hava hiç boza-
cağa benzemiyordu. Bu güzel günü nerede geçirecek-
ti? Ne vakitten beri Üsküdar'a geçmemişti. "Tekkelere
de uğrarım," dedi. Tekrar, yuvarlana yuvarlana yürüdü.
Caddeye çıktı. Topkapı tramvayına atladı. İçi evkaf,
gümrük mümrük kâtipleriyle doluydu. Evvela bunlara
kulak misafiri oldu. Hepsi saçmasapan konuşuyorlar
hatta birbirleriyle itişerek şakalaşıyorlardı.

Cabi Efendi, bu arsız halleri görmemek için gözle-
rini kapadı. O kadar sıkıldı ki... Azıcık daha "Allahım,
kulaklara da niçin birer kapak yapmadın?" diyecekti.
Sirkeci'de "oh" diye gözlerini açtı, şehrin ta göbeğin-
de, bacını verdiği Köprü'yü yavaş yavaş geçti. Üskü-
dar vapuruna bir bilet aldı. Güverteye çıktı. Hava haki-
katen çok güzel, pek güzeldi. Bacanın çıkardığı kapka-
ra dumanlar içinden temiz, beyaz martı sürüleri kirlen-
meden geçiyor, koyu mavi denizin ortasında Kızkule-
si, köyükten bir alev gibi parlıyordu.

Cabi Efendi elli senedir, her gün İstanbul'da seya-

hat ettiği halde, henüz buraya gitmediğini düşündü. Acaba içi nasıldı? Kim yaptırmıştı? İçinde şimdi ne vardı? Yapıldığı zaman İstanbul'da lodos esmez miydi? Daha böyle birçok sualler faal zihnine hücum etti. "Bugün şuraya gideyim. Hakikati anlayayım..." dedi.

Vapur iskeleye yanaşınca kadar seyahat planını kurdu. Karadan Harem iskelesine geçecek, oradan sandalla Kızkulesi'ne çıkacaktı.

Dalgın dalgın, Ahmediye'den Karlık Bayırı'na giden sokağı geçerken gözüne tuhaf bir şey ilişti. Durdu. Kızkulesi'ni filan hemen unuttu. Baktı, baktı, baktı: "Olur iş değil..." dedi.

Biraz karanlıkça, temiz, geniş bir marangoz dükkânı... İçinde rahat kırkında, pos kara bıyıklı, şişmanca bir adam... Elinde keser, çalışıyordu; fakat beyaz mermerden, büyük, narin bir tezgâhın önünde! Cabi Efendi, "Aldanmayayım" diye gözlerini ovuşturdu. Dikkatle baktı. Hayır, tezgâh mermerdendi... "Acaba beyaza, boyanmış kalastan mı?" şüphesi tekrar zihnini bulandırdı. Baktı. Baktı. Hiç mermerden doğramacı, marangoz tezgâhı olur muydu? Olursa... Mutlaka bunun hususi bir sebebi vardı. Cabi Efendi, mermerin kalastan çok pahalı olduğunu düşündü. Başını, sakalını kaşıdı. Hiç şüphe yok burası eskiden ya bozacı, ya muhallebici dükkânıydı. Sonradan gelen bu marangoz, mermer tezgâhı hazır bulmuş olacaktı. Güldü. "Tembel herif!" dedi, "kim bilir ne kadar keser bozdu. Hiç mermer üzerinde çalışılır mı?" Birden nasihat damarlarının kabardığını duydu. Her şeyin bir usulü, bir kaidesi vardı. Usulleri, kaideleri bozanların zarar görecekleri muhak-

kaktı. Durmadı. Gayr-i ihtiyarî dükkânın açık kapısından girdi. “Ne var?” gibi kendine bakan marangoza sordu:

– Sen bu dükkânı yeni tuttun, değil mi?

“Hayır”, cevabını alınca tekrar sordu:

– İstersen eskiden tut. Fakat senden evvel burada bir muhallebici otururdu, değil mi?

– Hayır.

– Öyleyse bir bozacı?

– Hayır.

– Ya kim otururdu?

– Hiç kimse... Bu dükkânı ben kendim yaptırđım.

– Ey, bu mermer tezgâh burada ne arıyor?

– Ben koydurdum.

Cabi Efendi gözlerini açtı. Marangoza daha keskin bir dikkatle baktı:

– Sen deli misin, oğlum? –dedi.

– Hayır.

– Akıllı bir adam mermer üzerinde keser oynatır mı?

– Niçin oynatmasın?

– Kazara keser kaçarsa. Hem mermer bozulur, hem keser...

– Ben hiç keserimi kaçırmam.

– Kaç senelik marangozsun?

– Yirmi senelik.

– Kaç senedir mermer tezgâh üzerinde çalışıyorsun?

– On beş sene var...

Cabi Efendi tezgâha yaklaştı. Marangoz gülüyor-

du, pos bıyıklarının üstünde şiş yanakları elma gibi kızarıyordu.

– On beş senedir hiç keserini yanlışlıkla kaçırmadın mı?

– Kaçırmadım.

– Kazara... Bir defacık olsun...

– Bir defacık olsun kaçırmadım. İstersen gel, bak...

Cabi Efendi, cebinden gözlüğünü çıkardı. Taktı. Baktı. Baktı. Cilalı mermer tezgâhın sathında hafif bir çizgi bile yoktu. Sonra marangoza döndü. Tepesinden tırnağına kadar iyice süzdü. Hiç öyle zeki bir adama benzemiyordu. Tekrar sordu:

– Şimdiye kadar hiç keserini yanlış vurmadin ha?

– Görüyorsun işte...

– Nasıl olur bu?

– Çünkü ben birinci ustayım. Vuracağım yeri iyice görürüm. Hiç yanılmam. Elimin maharetine güvenim var, onun için tezgâhı mermerden yaptırdım.

Cabi Efendi dayanamadı:

– Oğlum, bu senin elindeki maharetten değil! –dedi.

– Ya neden?

– Düşüncesizliğinden...

– Düşüncesizliğimden mi?

– Evet.

Marangozun kalın, siyah kaşları çatıldı. Keserini mermer tezgâhın üstüne yavaşça bıraktı. Suratını buruşturdu. Hakareti andıran bir tavırla Cabi Efendiye sordu:

– Ne bildin?

– Neden bileceğim? Biraz düşüncen olsa, her vakit bu kadar dikkatli keser kullanamazsın.

– Benim düşüncem olmadığını ne biliyorsun? Ne olsa ben keserimi indirecek yeri bilirim. Hiç şaşırmam. Ben “sanatımın eriyim.” Haydi bakalım, gevezelik yeter... Çek arabanı...

Cabi Efendi fena halde bozuldu. Kendisiyle tatlı tatlı konuşurken, hakikati işitince, herifin birdenbire değişip kabalaşması fena halde canını sıktı. Gözlüğünü çıkarmaya vakit bulamadan, kös kös önüne bakarak dükkândan çıktı. “Sanatının eri, ha... Gidi budala seni!...” diye dişlerini sıktı, başını salladı. Her hadisenin sebebini aramak onda bir illetti. Bulduğu sebebi de, hatta bizzat olup bitenin değerlendirmesini yapıp kabul ettirmek diğer bir ilettydi. İşte bu ahmak, düşüncesizliğin neticesi olan “yanılmaz dikkat”ini elinin maharetine atfediyor, düşüncesizliğini kendisi için bir “meziyet” sanıyordu. Hızla döndü. İşine başlayan kayıtsız marangoza kapıdan haykırdı:

– Usta yarın dikkat et. Keserini tam yerine yapıştıramayacaksın. Mermer tezgâhını kıracaksın...

Cevap beklemedi. Hemen yitüdü. Karşiki sokağa saptı. Birer birer civardaki dükkânlara girdi. Mermer tezgâhlı marangoza dair birçok malumat topladı. İsmi- nin meşhur Ali Usta olduğunu öğrendi. Valide-i-atik bostanına bitişik, kırmızı aşı boyalı tek katlı, yedi numaralı evde otururmuş. Yeni evlenmiş. Genç bir karısı

varmış... Bütün komşuları, onun elindeki mahareti methetmekte sözbirliği etmişlerdi.

“Daha ömründe yanlış bir çivi vurmamıştır. Kesenine güvenilir. İstanbul’da eşi bulunmaz. Frengistan’da bile onun gibi mermer tezgâhta işleyen bir marangoz yokmuş...” diyorlardı.

Cabi Efendi hepsine, içinden, “Yarın siz onun mermer tezgâhını görürsünüz,” derken dışından:

– Doğru, doğru... –diye başını salladı.

Daha öğleye epey zaman vardı. Ali Ustaya, mermer tezgâhını kırdırmak için tasarladığı planı düşünene düşünene Yeniciami’nin avlusuna girdi. Bu düşüncesiz herifi bir dakikacık düşündürmek kâfiydi! Cabi Efendinin birçok tecrübesi vardı. Ufacık bir düşüncenin en büyük bir dikkati iflas ettirdiğini dini gibi bilirdi.

Bu tecrübelerden bir tanesini bu düşüncesiz herifte tekrarlayarak, ona da bu hakikati zorla kabul ettirecekti. Planını zihninde tamamlayınca cami avlusunun karşısındaki kasaba girdi. Kesilmiş, yüzülmüş kuzulardan bir tane satın aldı. Çırağın eline verdi. Moskoflu’nun fırınına geçti. Bir kuzuyu kaç saatte kızartabileceğini sordu. “İki saatte” cevabını alınca, hemen bir de büyük toprak kap aldırdı. Kuzuyu fırına attırdı. Kendi, dükkânın kirli kepengine yaslandı. Kısa çubuğunu doldurdu. Yaktı. Tam iki saat orada sabır taşı gibi sesini çıkarmadan çubuğunun dumanlarını sayretti. Kuzu pişince bir hamal buldurdu. Kabı eline verdi. Öne geçti. Çavuş Deresi’ne çıkan yokuşu tırmandı. Valide-i-atik bostanını buldu. Bostana bitişik tek katlı, kırmızı aşı boyalı evi görünce: “Hah, işte burası...” diye yürüdü.

Tokmağı çaldı. İçerden ince, şirret bir kadın sesi,

– Kimdir o bakayım, kimdir o? –dedi.

– Ben.

– Sen kimsin ayol?

– Burası Mermer Tezgâhlı Marangoz meşhur Ali Ustanın evi değil mi?

– Evet.

– Usta bu kuzuyu kızarttı. Gönderdi. Alın.

Kapı yarım açıldı. Kalın, beyaz, çıplak iki kol, daha beyaz elleriyle kuzu kabını içeri aldı, meçhul bir şeye hiddetlenmiş gibi kapıyı hızla çarparak kapadı. Cabi Efendi gülümsedi! “Yarın mermer tezgâh...” Ellerini ovuşturdu. Gözleri, isabet etmemiş müthiş bir tokat gibi rüzgârı suratına çarpan, alçak kapının üstündeki sili rakama kaçtı: “Yedi, yedi...” diye başını salladı. Sabahleyin erkenden mermer tezgâhın kırıldığını görecekti. Bunun için İstanbul’a geçmedi. Doğru Atpazarı’ndaki Hacı Hüseyin’in hanına gitti. Temizce bir oda kiraladı. Geceyi Üsküdar’da geçirecekti.

Meşhur marangoz Ali Ustanın evine geç gelmek âdetiydi. Kapıdan girince doğru sofraya oturdu. Bu akşam sofranın başına çöktünce şaşırdı. Karısına,

– “Hayrola” dedi. “Bu kuzu nereden esti?”

– Sana sormalı?

– Ne demek?

– Bugün sen gönderdin.

– Hâşâ!...

– Hâşâ, ha?

– !...

Karısı, merhum eski Kasımpaşa imamının üvey kızıydı. Pek çabuk hiddetlenirdi. Yine kıpkırmızı oldu. Ellerini geniş kalçalarına dayadı. Yüzünü eğiltti:

– Hâşâ, ha?

– ...

– ...

– Vay, demek ben bunu çaldım, ha?

– Bilmem.

– Dostum mu gönderdi?

– Onu da bilemem!

– Gündüz gönderdin. Şimdi unutup laf mı çıkarıyorsun?

Ali Usta:

– Ben hiçbir şeyi unutmam! –dedi.

– Haydi oradan bunak, sen de!... Çamaşır yıkıyordum. Bir adam geldi. “Mermer tezgâhlı Ali Ustanın evi burası mı?” dedi. “Evet” dedim. “Benimle bu kuzuyu gönderdi” dedi. Ben de aldım.

– Nasıl adamdı?

– Beni namahreme bakar sanıyorsun ha... Görmedim bile.

– Sesi nasıldı?

– Beni namahremin sesini işitir sanıyorsun ha... Vallahi işitmedim...

– ?...

– !...

Karı koca bu kuzu yüzünden güzel bir kavga ettiler. Ali Usta, bu nefis kuzudan değil, öbür yemeklerden bile ağzına bir lokma koyamadı. Acaba bu kuzuyu kim

göndermişti? Merakından çatlayacaktı. Yoksa evini barkını dağıtmak için bir büyü müydü? Kahvesini, çu-
buğunu da içemedi. Ömründe ilk defa olmak üzere o
gece uykusu kaçtı. Sabaha kadar uyuyamadı. Karısı
hâlâ onu unutkanlıkla itham ediyor:

– Bunamışsın ayol, git kendini Pabucu Büyük'e
okut! –diyordu.

Sabah namazını kılmadan dükkânına indi. Ke-
penkleri açtı. O kadar dalgındı ki... Köşede kendisini
gözetleyen Cabi Efendiyi bile görmedi... Her zamanki
gibi keserini eline aldı. Dünden kalan işini mermer tez-
gâhın üstüne koydu. Cabi Efendi, açık kapıdan onun
dalgınlığana bakarak gülümsüyordu. Zavallının aklı
fikri hep dün akşamki kuzuda idi. “Kim gönderdi, ya-
rabbi, kim gönderdi, kim olabilir?” diye düşünüyordu.
Kaldırdığı keskin, kalın, ağır keseri çattadak indirince
gözleri açıldı. El kadar bir mermer parçası tezgâhtan
kopmuş, yere fırlamıştı. Aynı zamanda arkasındaki ka-
pıdan bir ses işitti:

– Geçmiş olsun usta!

– !...

Döndü. Dün kovduğu küçük ihtiyarı görünce bü-
tün bütün şaşırdı.

Cabi Efendi sordu:

– Hani sanatının eriydin! Ne oldu böyle?

—++

Zavallı Ali Usta ağzını açamadı. Sapsarı kesildi.
Dudakları titriyordu.

O vakit Cabi Efendi, düşüncesizliğin neticesi olan
dikkatini bu ana kadar kendisinde bir meziyet sayan bu

adama acıdı.

– “Artık düşünme” dedi, “o kuzuyu ben gönderdim”.

– Sen mi?

– Evet.

– Niçin?

– Seni biraz düşündürmek için...

Sonra üşenmedi, ona, ayak üstünde, insanın “düşünen bir hayvan” olduğunu, dalgınlıkla bazen dikkat hassasını kaybettiğini, “yanılmaz, keskin bir dikkat”in sırf “düşüncesiz hayvanlar”a mahsus bir fazilet sayılacağını uzun uzadıya anlattı. Kapıdan çıkarken,

– Haydi oğlum –dedi–, dünyanın nizamını bozmaya kalkma. Marangoz’un tezgâhı kalastan olur. Şimdi kırdığın şu mermeri hemen kaldır. Yerine ahşap bir tezgâh koy!

Bir saat sonra Cabi Efendi, Harem iskelesinin koyu lacivert dalgalarında sallanan köhne bir kayığa bindi. Dün gitmeye karar verdiği Kızkulesi’nin niye deniz ortasına yapıldığını keşfedecek, mutlaka bunun da asıl sebebini bulacaktı. Ama bu sabah erkenden nâdanın birine “dikkatin hakikati”ni öğretebildiği için o kadar memnundu ki...

RÜTBE

“La grade dégrade...”

Ah gençlik!.. Tıpkı ezeli bir baharın ilk çiçekli günlerine benzer. Yeşil kırlar, kelebek dolu bahçeler, güzel kokular içinde serçelerin şen efsanelerini doymadan dinleyerek dolaşırdık. İdealimizin rüyası bize hayat kışının fırtınalarını, karlarını, tipilerini hatırlatmazdı. Ben işte bu hiç bitmez sanılan baharı İzmir’de geçirdim. On dokuz yaşındaydım. Galiba on beş sene evvel... Evet, seneler nasıl bir ok gölgesi gibi uçuyor! Meşrutiyetin bu hür, bu serbest günlerinden çok uzaktık. Lakin o eski, zalim idarenin ezici kahrını, gafletim sayesinde, hiç duymuyordum. Mersinli’deki minimini evimde, kocaman çınar ağaçlarının hiç durmadan öten ninnileri içinde, kitapların dipsiz girdabına dalmış gitmiştim. Dışındaki evren umurumda değildi. Sözde, felsefe feneriyle büyük bir hakikat bulacaktım. Heyhat! Şimdi bu masum hülyamı aklıma getirince, nasıl

acı acı gülüyorum... Bir kelimeyi, bir satırı, bir sözü haftalarca, aylarca düşünür, bir cümlenin altındaki –varsaydığım– gizli manayı bulmak için birçok geceler uyuyamazdım. Filozofların pek o kadar mana murat etmeden yumurtladığı fikirler, bence “ilahî nas” gibiydi. Hatta romanlarda rast geldiğim “ukalâlık”lar bile gözümünden kaçmazdı. Onları da fişlere yazar, notlarımın arasına kordum.

Bu “ukalâlık”lardan biri, beni tam üç ay düşündürdü. Tam yüz beş gece gözüme uyku girmedii. Flaubert’in miydi, yoksa bir başkasının mı, iyice hatırlamıyorum. “Le grade dégrade...”, yani “Rütbe, haysiyeti düşürür” cümlesi! Bundan bir türlü mana çıkaramadım. Bilakis, fikrimce rütbe insanı herkesi seviyesinden yukarı kaldırır, yükseltir, hatta sahibine özel bir haysiyet kazandırır. Artık başka kitap, gazete falan okuyamaz oldum... Her satırın altında, manasını anlamadığım bu “Le grade dégrade...” cümlesi kararıyor, bir avuç istifham işaretinden yoğrulmuş sabit bir fikir gibi dimağımda düğümleniyordu. Sakin evimde oturmıyor, bulamadığım manayı arayarak تنها sahillerde, kalabalık caddelerde, dar sokaklarda serseri serseri dolaşıyordum. Bir “meçhul”, bir “sır” insana ne kadar ısıtırıp verir; özellikle bir de böyle masum bir kanı olursa... Bir gün yine deli gibi, içimden, “le grade dégrade...” diye söylenerek Hükümet Konağı’nın önünden geçiyordum. İsmimi işittim. Döndüm. Bir de baktım ki, matematik öğretmenim, Logaritmacı Hasan! Aske-

ri kuraathanesinin ta köşesinde bir sandalyeye kurulmuş nargilesini çekiyor...

“Nereye böyle?”

“Le gr... şey! Hiç...” diye kendimi topladım.

“Çok dalgınsın.”

“Evet.”

“Gel otur da, kahve iç bakalım. Dalgınlığın geçer...” dedi.

Gösterdiği sandalyeye ilıştim. Kalıpsız fesini taş masanın üstüne koymuştu. Açık yüksek alnında çok sık, çok kır saçları bir aslan yelesi gibi muntazam bir dağınıklıkla kabarıyordu. Parlak gözleriyle beni bir süzdü:

“Sana ne olmuş?” dedi. “Betin benzin solmuş!”

“Hiç...”

“Söyle, söyle.”

“Üç aydır küçük bir cümlemin manasını arıyorum da...”

“Bulamıyorsun ha?” diye güldü.

“Evet!” dedim.

Başını salladı:

“İşte Matematik çalışmamanın cezası! Dünyada ancak bir ilim vardır, o da Matematiktir. Onu bilen, her şeyi bilir. Başka ilimler hep safsatadır.”

“Ben felsefeyle uğraşıyorum” diye lafını kestim.

“Daha iyi ya... Bütün bütün atmasyon! İspata muhtaç olmayan bir şey.”

O vakit bende gençliğin boş gururuyla canlanmış, mutaassıp bir felsefe tutkusu vardı. Bu küfür canımı sıktı. Vakıa Logaritmacının paradoksal bir adam olduğunu biliyordum. Ama yine de kendimi tutamadım:

“Sen matematikçisin!” dedim. “Ama her cümle-
nin, her kelimenin manasını anlar mısın?”

“Anlarım. Bence meçhul yoktur.”

“Manasını kavrayamadığın bir söz olmaz mı?”

“Olmaz! Pascal, Newton, Leibniz, Gauss, August Comte... Daha sayayım mı! Hasılı dünyada ne kadar hakikate benzer müspet bir şey meydana koymuş alim, filozof varsa niçin hepsi matematikçidir? Çünkü fikir-
ler soyuttur. Dünyada hiçbir fikir yoktur ki, Matemati-
k’in tecrit çerçevesinden hariç kalsın.”

Logaritmacı, hislerimizin işaretleri olan isimlerin, tabirlerin hatta vasıfların şuurumuzda nasıl başlı başı-
na bir “soyut varlıklar” âlemi teşkil ettiğini, bu âlemin düzenleyicisinin ancak Matematik’e dayalı Mantık ol-
duğunu uzun uzadıya anlatmaya başladı. Garson kah-
vemi getirdi. Yudum yudum içiyor, “Şuna benim cüm-
lenin manasını bir sorayım!” diyordum. Nutkunu en
çoşkun yerinden kestim:

“Le grade dégrade, ne demektir, hocam?” diye
sordum.

“Le grade dégrade... Evet, ‘Rütbe, tenzil-i kadr-ü
haysiyeti mucip olur!’ değil mi?”

“Fakat bundan ne anlıyorsun?”

“Bayağı manasını anlıyorum işte...”

“Rütbe, haysiyeti bozar mı?”

“Bozmaz mı?”

“Bozar mı?”

Mitakâşaya başladık. Logarismacı evvela "tar"ı tarı etmek istiyordu. Önce "haysiyet" kelimesini tarı edemeyen, hududunu çizemeyen kullanmamalıydı. Bana sorduğu suallere kendi cevap veriyordu:

"Mesela haysiyet, yani dignité" diyordu. "büyük küçük, ilim cahil, zengin fakir, âli âdi, şah köle, hırsız zıhırsız... hâsıl herkesin kendi nefisine mahsus hususi bir haysiyeti vardır. Bu haysiyette yaşarsa gülünç olmaz. Bu kişisel haysiyet herkesin tabiatına o kadar gittik ki. Nasıl anlatayım? Mesela her hayvanın kendine mahsus şekli tüyü, sesi gibi... Sarı gagalı beyaz bir kuz ne kadar tabii, ne kadar mantıkîdir. Ama şimdi bu kuzun rengini yeşile boyasalar, gagasını ördek gagası gibi yassılasalar, ne mahaf olur. Yahut fino köpeğinin kuyruğuna bir çift eşek kulağı, gergedan boynuzu takılsa... kendi kışınla... ar havlatılrsa... Düşün, mahluklar ne maskara olurlar! İşte insanlar da böyledir. Kendi sosyal seviyelerine, tabii mevkilerine uymayan bir vaziyet onlara dayandıkça, hemen düşer, rezil, rüsva olurlar.

Latın kıyaslarını, misallerini uzanyor, eldiven giyen vücuda tıpatıp oturan elbiseler insanı nasıl güzelleştirirse, bol yahut dar gelenlerin de nasıl palyaçoğa çevrildiğini söylüyordu. Ben dinliyordum. Mevki ile sahibinin arasında samimi bir münasebet bulunmazsa, vaziyetin çok gülünç olacağına pek akıl erdiremiyordum. Önemliizden atlı tramvaylar, arabalar, insanlar geçiyordu. Logarismacı, benim anlayışsızlığımı görünce, yine mektepteki tavsiyelerini tekrarlamaya başladı. Ben, ar-

tık yalnız dinler gibi davranıyor, yine cümlelerin manasını düşünüyordum. Birden haykırdı:

“Bak İşte!”

“Ne?” diye gösterdiği tarafa döndüm.

“Sorduğun sözün canlı manası...”

Baktım. Salepçioğlu Hanı tarafından kır sakallı, şişmanca bir adam, arkasında iki üç zeybek, sallana sallana geliyordu.

“Kim bu?”

“Dikkatli bak.”

Pantolon azmanı koyu mavi dar bir çakşır, üstüne şık bir smokin giymişti. Başında ince, abanî bir sarık vardı. Temiz bir işkence aletine benzeyen beyaz gömleğinde boyunbağı yoktu. Gözlerinde altın gözlükler, göbeğinin üstünde kalın bir altın zincir... Sanki bir tarafa dokunmasın diye dikkatle vücudundan ayrı tuttuğu ağır tespihi elinde kırıta kırıta yürüyordu. Kolları, koltuklarının altında birer belirgin açış teşkil edecek derecede kabarmıştı. Arkasındaki adamları paltosunu, şemsiyesini, bastonunu taşıyordu. Kendimi tutamadım. Pufkurdum.

“Ayol, bu ne?”

“Dikkatli bak.”

Bu küçük alay, sallana süzüle önümüzden geçti. Abanî sarıklının arkasındakiler taşıdıkları şeyleri mukaddes emanetlermiş gibi göğüsleri hizasında tutuyorlardı. Gülüyordum... Acaba bir apukurya şakası mıydı?

Logaritmacı,

“Gördün ya...” dedi.

“Ne bu Allah aşkına?”

“İzzet Holo’nun bir cinayeti!”

Anlamadım, tekrar sordum:

“Ne cinayeti?”

“Söyleyeyim...” dedi. “Bu adamcağız tarlalarının içinde kendisinin haberdar olmadığı, büyük bir maden damarı çıkan cahil bir köylüdür. Yedi sekiz sene evvel köyünde gayet tabii bir hayat geçiriyordu, okuyup yazması yoktu. Fakat gayet ciddi bir haysiyet sahibiydi. Beş vakit namazını kılar, sözü dinlenir, herkesten hürmet görürdü. Fakat kendi taksiratı haricinde parası çoğalınca çiftini çubuğunu bıraktı. Sık sık İzmir’e gelmeye alıştı. Sonra...”

“Ey, sonra?” diye sabırsızlandım.

Güldü:

“Sonra nasıl olmuş bilmiyorum, bir kolayını bulmuş. Başkâtip İzzet’e her sene turfanda üzüm, falan filan göndermeye başlamış, İzzet’in işi yok! Tutmuş bu zavallı adama, bol keseden, bir ‘mirimiranlık’ rütbesi vermiş! Memiş Ağa birdenbire Memiş Paşa oluverince... İşte bu gördüğün vaziyete girdi. Şimdi İzmir’e geldi mi, en açık havalarda bile, arkasında ayrı ayrı paltosunu, bastonunu, şemsiyesini taşıyan uşaklarıyla, ‘Ben paşayım, bana bakınız!’ der gibi, kabara kabara dolaşır. Etrafından selam, temenna, hürmet, takdir dlenir. Ama görüyorsun... ne acıklı, ne gülünç bir hal!...”

.....

Logaritmacıya deminden sorduğum cümlelerin anlamasını artık kendim yazmış gibi anlamıştım. Kafamdan

—önemsiz de olsa— bir “meçhul”ün ağırlığı kalkınca, o kadar ferahlamıştım ki... Başka düşünecek bir şey bulmak için Mersinli’deki minimini evime döndüm. Büyük ağaçların ahenkli fısıltıları içinde yine kitaplarımın dipsiz girdabına daldım.

Not – Şimdi yeni zenginciklerimizin bazı komik dengesizliklerini duydukça, yine bu cümleyi hatırlıyorum, gayri ihtiyarî “le grade dégrade...” diyorum. Gözümün önüne dar smokinli, mavi çuha çakşırlı, abanî sarıklı Memiş Paşanın kabaran hayali geliyor...

UÇURUMUN KENARINDA

Peride'den Raika'ya mektup

.....

Dün seni gördüm. Kendimi tutamayıp avazım çıktığı kadar “A, aaa!..” diye haykırdım. Eğer araban hızla uzaklaşmasaydı, mutlaka üzerine atılacak, seni kurtaracaktım. Aşağısı sefalet uçurumu olan çiçekli bir yarin kenarında sana rast gelmek... Bu benim için ne derin bir elem oldu. Söyle, nereye gidiyordun? Sultantepe’sindeki kaldırımlarında otlar biten تنها sokağın masum, fakir kızı!.. Temiz, mütevazî, sakî, vakur, mukaddes yuvanın masum yavrusu! Söyle, nereye gidiyordun?

“Hiçbir yere!...” diyeceksin.

Hayır, inkâr etme. Ben gözlerimden eminim... arkanda yüz liraya yapılamayacak bir manto vardı. Yandaki kadını hiç beğenmedim. Bindiğın araba Taksim’e doğru uçtu. Şüphesiz, ya Nişantaşı’nda, yahut

Şişli'de durdu. Sen muhteşem bir eve girdin, öyle bir eve ki, orada beş yüz liradan, bin liradan, beş kuruş, on kuruş gibi bahsolunur. Cephesinin gösterişi, antresinin süsüyle, mermer heykelleriyle, ağır halılarıyla, billur avizeleriyle gözleri kamaştıran bu ev, bir iffet kapanıdır. Oraya insan sevinerek girer, bir an mesut olur. Fakat bir daha çıkamaz. İşte senin gibi zavallı kızları bu kapana sürükleyen süs aşkıdır. Acaba bu meşum aşk, meşru bir tarzda temin olunamaz mı? Eteklerimiz kirlenmeden süslenemez miyiz? Bunu ben, uzun uzadıya düşündüm. Nihayet yine pak, yine masum, yine namuslu kalarak süslenmenin sırrını keşfettim.

Evet, kadın kalbi birdir. Beni okuttular. Ama son derece fakirdik. Babam öldükten sonra bağlanan altı yüz kuruşla geçiniyorduk. Muharebe içinde sefaletimiz son haddine geldi. Çarşıdan yiyecek almaya gittiğim zaman, ipek çoraplı kadınları gördükçe, yüreğim cız ederdi. Süssüz bir kadın, uyuz bir tavus gibi zavallıdır. Başkalarının süslerini gördükçe, hiddetten, hasetten, gazaptan yüzüm kızarır, gözlerimden yaş gelirdi. Peçemi indirirdim, kalbim hızlı hızlı çarpmaya başladırı. İçimden "Ne yapmalıyım?.. Süslenebilmek için, iyi giyinmek için ne yapmalıyım Yarabbi?" derdim. Kocaya varmak... Mütevazi bir memur değil, hatta biraz orta halli adamlar bile artık bu kadın aşkını tatmin edemezlerdi. Kadın eşyası, kadın süsü, altından daha ağırdı. Bir insanın boğazı, günde en aşağı bir lira istediği bir zamanda, bir aile sahibi, iki yüz liraya bir tayyör yap-

ıramazdı. Yeni zenginlerin ekserisi evli, yaşlı başlı adamlar.. Onların içinden bir koca tahayyül etmek, büyük ikramiye'nin çıkmasını beklemek kadar hülya.. Fevkalade giyinen zarif kadınların fevkalade gelir kaynakları vardı. Sınıf arkadaşlarımızdan Celile bunlardan birisidir. Kocası, nihayet üç bin kuruşluk maaşlı bir memurcuk... Onu gördüm kendisiyle ne kadar samimiyiz bilirsin. Derdimi açtım. Giyinmek için çektiğim hicranı bütün acılığı ile anlattım. Hâlim sınırlarına dokundu. Fena halde gülmeye başladı.

“Kocaya var!” dedi.

“Beni senin gibi giyindirecek kocayı nereden bulayım?”

“Kocan giydirmez. Sen kendin giyinirsin...”

“Nasıl...”

“Benim gibi...”

“Sana esvaplarını kocan yapmıyor mu?”

“Delisin Peride, buna imkân mı var?”

“Ya kim yapıyor?”

“Evlenince öğrenirsin.”

“Kim kim?”

Bunu bana söylemedi. Zorladım. Yalnız gülüyordu. Nihayet,

“Kocan, bunları kim yapıyor demez mi?” diye sordum.

“Ona söylerim” dedi.

“Ne dersin?”

“Filanca arkadaşımın kocası tüccar. Kelepir kumaş bulmuş derim. Mesela arşını yirmi liraya alınan bir şeyi beş liraya diye gösteririm. O derki, 'Bunu ve-

recek param yok.' Ben derim ki, 'Peşin para vermeyeceksin! Ayda beş lira!' O vakit razı olur. Terzilere verdiğim paradan hiç haberi yoktur. O gündüz işindeyken. ben makine ile bunları dikiyorum zanneder."

"Olur mu bu?"

"Mis gibi... Erkekler dünyanın değiştiğini bilmezler. Tayyörle pazen donun dikilmesini bir sanırlar. Hâsılı kocam bana her ay beş lira verir. Bütün üstümü başımı onunla yaparım hülyasındadır. Senede altmış lira... Bu gözünde büyür, 'Üste başa israf ediyorsun Celile!' der. Halbuki ayda bir, mutlaka kırk beşer liraya, birer bot yaptırırım. Menekşe rengindeki ipek hırkamı daha dün yetmiş liraya aldım."

Celile, o harikulade süsünün kaynağından başka her şeyi bana anlattı: "Tuvaletim için senede bin liradan fazla sarf ediyorum..." diyordu. Kaynağı ben zihnimde buldum. Yalan içinde yaşamak, benim için namussuzluktan daha imkânsızdı. Fakat kalbimi yokluyordum; güzel giyinmekten başka hiçbir hevesim, hiçbir aşkı, hiçbir hırsum yoktu. Bu buhran içinde çırpınırken elime bir gazete geçti. Orada bir terzi ilanı gördüm.

...Bu büyük terzihanenin nerede olduğunu henüz bilmiyordum. Öğrendim. Gittim, atölyelerine girdim. Hakikaten başka bir âlem... bir cennet, bir süs cenneti!.. Kalbim çarpa çarpa "prömiyer"le görüştim. Gündelik almayacaktım. Bu, ayda otuz lira ediyordu. Bununla ne yapabilirdim! İşimi, becerimi beğendiler. Ben şu teklifte bulundum:

"Gündelik filan istemem. Emeğime karşılık bana

kumaş vereceksiniz. Atölyede bedava dikeceksiniz!”

Bu arzum, prömiyere garip, fakat hoşça göründü. Patronu kandıracağını vaat etti. İki gün sonra artık terzi idim. İlk ay kendime gayet güzel bir tayyör yaptır-dım. Gece evde yaptığım bluzları da vitrinlere koydu-ruyordum. İkinci ay yüz lira’lıktan ziyade üstüm başım olmuştu. Güzel giyiniyordum. Vapurda, yolda, herkes bana bakıyordu. Altı ay sonra terzihanenin içine benim gibi şık müşteri bile girmiyordu. Müşteriler benim es-vaplarımı görüyor,

“Bu hanımınki gibi olsun!” diyorlardı.

Kendilerine hizmet ettiğimi görünce tuhaflaşıyor-lar, sonra orada bir amele olduğumu öğrendikleri za-man şaşıyorlardı. Terzihane şıklığıma mükâfat beni manken yaptı. Şimdi gündeliğimi almakla beraber, en yeni, en son moda esvapları giyiyorum. Mesudum. Âşksız, kocasız mesudum. Namusumdan, izzetinef-simden hiçbir şey kaybetmeden mesudum! Benim ba-şıma her felaket süs iptilasından gelecekti. Onu, böyle meşru bir tarzda temin edince, hayattan artık hiçbir korkum kalmadı. senin de ruhunu tanıyorum. Her ka-dın gibi, sen de, bu giyinmek ihtiyacıyla uçurumun ke-narında yürüyorsun. Hayır Raika, hayır, biraz akli olan sefalet uçurumuna yurvarlanmaz. Gel, benim gibi yap. Hayatını, seni güzel giyindirecek bu çabaya ada.

Biz kadınlar için, kumaşlar içinde, ütü başlarında yaşamaktan büyük ne zevk var? Günde yüzlerce güzel kadının, ayrı ayrı giyindiğini görmek, endam aynaları-nın içinde, zenginlerle kendi süsümüzü mukayese et-mek... Moda münakaşaları yapmak... Evet, bir terziha-

ne atölyesi, bir ressamın, bir heykeltıraşın atölyesinden çok caziptir. Orada duyulan bedîî heyecan ne kadar temiz, ne kadar kibardır. Ne ressamların yağ, boya kokusu, ne heykeltıraşların çamurları, taşları... Sonra, İstanbul'un en zarif, en yüksek kadınlarının güzelliklerindeki esrara vakıf olmak! Bu az saadet mi? İşte seni kenarında dolaştığın o müthiş uçurumdan buraya çağırıyorum. Burada kirlenmek yok. Yalnız güzellik var!

Cuma günü bana gel! Konuşalım. Seni de manken yapalım. En güzel esvapları giy. Fakat namusunu kaybetme, olur mu, Raikacığım? Çünkü ruh kirlendikten sonra, en belli bir süs yine insanı güzelleştiremez. Bu cuma... Mutlaka... Sakın ihmal etme! Bekliyorum ha... Hitabım, seni mabedine çağıran bir kurtarıcının sesidir. Çünkü gittiğin uçurumun sonu bir çirkef cehennemidir!..

Gözlerinden öperim...

CESARET

Berber salonunun en köşesinde palmiye türünden, adını bilmediğimiz biçimsiz bir bitkinin yeşil eşek kulaklarına benzeyen iri yaprakları altında, arkadaşım ile oturuyor, sıramızı bekliyorduk. Saniyeler birer asır ağırlığı ile geçiyor. ben sabırsızlanıyordum. Demir gagalı geveze leylekler gibi durmadan şıkırdayan makasları dinliyor, “of... pof!...” diyordum.

Önü boydan boya ayna olan uzun mermer masanın kenarında altı berber yavaş yavaş çalışıyordu. Arkadaşım sordu:

- Ananın karnında nasıl durdun?
- Yarım saat oluyor, be!..
- Daha neler!
- Kalkalım, Allah aşkına! diye yalvardım.
- Canın mı sıkılıyor?
- Hem de çok...
- Öyleyse boş durma... Canın sıkılmasın.
- Ne yapalım?
- Müşterilere, duvardaki resimlere bak. Gişeyi gör, gözünü bir kaldır...

Müşterilere, daha içeri girer girmez, hangisinin işi çabuk bitecek diye bakmıştım. Kır saçlı, kırpık bıyıklı, tas kafalı, birbirinden berbat birtakım mendeburlardı. Duvardaki levhalara gelince, bunların hepsi lavanta, kolonya, krem ilanlarıydı. Gözlerimi gişeye çevirdim. Minimini bir Rum kızı...

– Ayol pek küçük! dedim.

– Küçükse, sen zihininde büyüttü. İki kat hayal, bir hakikat yerini tutar. Vaktin geçtiğini duymazsın.

Bu yavrucağa bakarak hayalini zihnimde büyüttü meye başladım. On yaş büyüttüm. Yirmi iki-yirmi üç yaşına getirdim. Evet, sahiden güzel bir kız olacaktı. Şüphesiz bu açık sarı saçları daha koyulaşacak, bu ince göğüs daha kabarcak, bu narin boyun daha kalınlaşacak, daha beyazlaşacaktı. Ama hayalim bu kıvamda durmuyordu; istemeye istemeye bu yetişkin kıızı on sene, yirmi sene daha büyüttüm. Ah, beyaz ciltli insanlar ne çabuk ihtiyarlarlar! Yüzünü lekeler, çizgiler bastı. Gözkapakları morardı. Hayalim bu kıvamda da kalmadı. Bu zavallı kadını on sekiz sene daha büyüttüm. E-uzubillah!..

Birden faniliğin yasını, dayanılmaz bu kum sancısı acılığı ile duydum. Kendimi teselli için artık öndümdeki altmışlık müşteriye küçültmeye başlıyor gençleştiriyor, kabak gibi çıplak kafasından gür kâküller fışkırtıyor, çökük yanaklarını pembeleştiriyor, bıyıklarını kumrallaştırıyor, soluk dudaklarına kuş kirazı rengi veriyordum. Makaslar ezeli şıkırtılarına devam ediyor, her tarafı beyaz boyalı salonun ciddi sessizliğini lucivert tersane giysili, gayet küçük, niska çırağın “alesta”

diye cevap verdiği “nero... zesto!” naralarından başka bir şey bozmuyordu. Ansızın sokağa bakan pencerele-
rin camları zangır zangır yerinden oynadı. Birden zel-
zele oldu sandık. Makaslar sustu. Müşteriler, berberler,
ben, arkadaşımı, küçük çırak, gişedeki narin kızcağız,
uzun endam aynasına akseden hayallerimiz, hep birden
kapıya baktık. Yüreğimiz ağzımıza geldi. Aman yarab-
bi! O ne heybetti: Mübalağasız iki metre boy... Siyah,
yavuzvari pala bıyıklar... Gördüğünü yiyecek gibi parıl
parıl bakan müthiş, sarı kaplan gözleri... Sonra yüksek-
liği bir arşından ziyade, kocaman, ama çok kocaman
bir kalpak. Belki beş kuzunun derisinden yapılmış,
korkunç, siyah bir kalpak... Korkmadığım halde titre-
meye başladım. Bu yeni gelen müşteri hiç kimseye
bakmadan soyunuyordu. Büyük boz yakalı uzun siyah
gocuğunu çıkardı. Yanına koşan küçük çırağın omzuna
bıraktı. O anda çırak çöktü, o kadar ağırdı. Usturaları
bırakan berberler imdadına yetiştiler. Çocuğu kaldırdı-
lar. Çocuk kurtuldu. Geriye kaçtı. Ben daha beter titri-
yordum. Müthiş müşteri:

– Çoluk çocuk istemem. Bu, ayağımın altında ka-
lacak... Kuvvetli bir adam bana hizmet etsin! dedi.

– Malista...

– Malista...

Ayağına baktım. Zırlı gibi çizmeler... Çocuğun
üzerine bassa değil, kaldırma hızlı hızlı vursa ezecek-
ti. Kalpağını çıkardı. Ceketini çıkararak. Kalın belinde
çok gümüşlü bir Çerkez kayışına takılmış, koca bir ro-
velver, irili ufaklı kama, hançer sapları görünüyordu.
Bağırdı:

– Ulan bana bakın! Ben beklemem ha... Beni kızdırmayın...

Müşterilerini bu müthiş manzara karşısında tamamıyla unutan berberler hep bir ağızdan cevap verdiler:

– Buyurunuz paşam! Buyurunuz paşam!

– Hah, şöyle!..

– Adamına göre muamele etmeli...

– Siz benim kim olduğumu bilmezsiniz.

Mesut bir raslantı neticesi olarak kapının yanına düşen ilk koltuktakinin tıraşı bitmişti. Müthiş müşteri onun yerine oturdu. Ben “sıra hakkı”nı aklıma bile getiremedim. Gişedeki kız, dışarı çıkandan parayı alır almaz başını aşağı çekti; fırtına bulutları içinde batan bir Zühre yıldızı gibi görünmez oldu. Arkadaşım:

– Sarardın... dedi.

Kızdım:

– Nasıl sararmam? Ötekilere de baksana... Kimin benzinde kan kaldı?

– Bize ne yapacak?

– İsterse hiçbir şey yapmasın! dedim.

Yalnız manzarası yürek oynatmaya kâfiydi. Sirkelerde bile demir kafes içinde homurdayan arslana bakarken insanın tüyleri ürpermez mi? Bununla beraber, bu hayvanın kafesinden çıkıp bizi parçalayamayacağını pekâlâ biliriz; fakat bu emniyet kaç para eder? Makasların bile gevezelikleri hafıflemişti. Müşteriler dönüp bakmaya cesaret edemedikleri bu yeni gelene, ay-

nadaki hayallerinin ürkmüş gözlerini diyorlar, şüphesiz benim gibi tüyleri ürpertecek şeyler düşünüyorlardı. Aynanın içinden, gözü gözüme çarpacak korkusu ile kalbim atarak, kolalı yakasını çıkardığı kalın kırmızı boynunu, geniş omuzlarını görüyordum. Azgın bir boğa gibiydi. Siması, çatık kaşları, büyük ağzı insanın ödünü koparacak derecede müthişti. “Kimbilir nasıl ateşlere girmiş, nasıl düşman sürülerini önüne katarak sürmüş, er meydanında ne hayale sığmaz yararlıklar göstermiştir!” diyordum. Tıpkı granitten canlanmış bir cesaret heykelini andırıyordu. Evet, daha yeryüzünde böyle “insanüstü” devler yaşıyordu. Sanki hâlâ “Kan Kalesi”, hâlâ “Battalgazi” devrinde gibiydik. “Harbi ortadan kaldırmaya çalışan” filozofların ham hayalleri aklıma geliyor, gülümsüyordum. Allah bu mümtaz vücutları şüphesiz yalnız muharebe, yalnız cesaret, yalnız yiğitlik, yalnız kahramanlık için yaratmış olacaktı. Bu ruhta, bu gururda, bu cesaretle, bu heybette insanlar olmasa, en mukaddes ananeler erir, sınırlar bozulur, hak kaybolur, tarihler, şerefler, kıyametler, efsane haline geçerdi.

İşte böyle bir faziletin esasını teşkil eden “cesaret” mevhibesine dair felsefeler yaparak dalmış gitmişim! Boşalan bir koltuğa arkadaşım kalkıp oturmuş. Haberim olmamış. Palmiye'nin altında yapayalnız önüme bakıyor, yorgun dimağında, Selim Sırtı'yı hatırlayarak, “Şu beyazlı siyahlı döşeme taşlarının üzerinde ayakla dama oynanılsa, bu yeni bir spor olabilir mi?”

diye düşünüyordum... Ansızın deminki zelzeleden daha şiddetli bir gürültü kopmasın mı? Bu sefer sarsılan camekânlar, kapı filan değil... Uzun ayna, mermer masa, sandalyelerdi. Gözlerimi kaldırdım. Heybetli müşteriyi, akaju gişeye arkasını vermiş, yere çömelmiş, bağıyor gördüm:

– Aman, aman!

– !?!?!?!..

Diğer müşteriler, berberler, aynadaki hayalleriyle beraber ona döndüler. İlk şaşkınlığı geçirenler sordular:

– Ne oldu, ne var?

– Ne var? Ne var?..

– Aman işte üstünde vallahi!

– Neyin üstünde?

– İşte onun...

– ...

Titreyen, kuru elleriyle, usturasının altından kaçtığı zayıf berberi gösteriyor, feryadı basıyordu... O anda içime bir şüphe girdi. Acaba –Yunanlı mı, yerli mi, ne olduğu belli olmayan– hain berber, ustura ile bu arslanın şahdamarını mı kesmişti? Ayağa kalktım. Zaten en büyük, en kahraman cesurlar en korkakların hıyanetine kurban gitmemiş miydi? Tarih buna şahitti. Yaklaştım. Berberleri ittim. Aralarından başımı çıkardım. Sordum:

– Hemşerim, bana söyle, ne var?

Korkudan gözleri dönmüştü. Deminki kırmızı yüzü şimdi limon sarısıydı. Çarpan çenesinde kocaman bir tutam sabun duruyordu:

– Üstünde, vallahi üstünde... dedi.

İçimden, "Mutlaka zehirli bir iğne, bir kama filan olacak!" dedim.

Kaçırdığı müşterisine şaşkın şaşkın bakan berberi bir stüzdüm. Hemen gözüme kestirdim. Üzerine yürüdü:

– Çıkar üstündeki şeyi! dedim.

– Neyi?..

– Çıkar diyorum...

– Neyi, be zanum?..

— ...

Ama... hakikaten neyi çıkaracaktı? Ben de bilmiyordum. Berberin şaşkın gözlerinden gişenin dibinde hâlâ tir tir titreyen çam yarması kahramana döndüm:

– Neresine sakladı? dedim.

– Sak... la... ma... dı!

– Ya ne yaptı?

Korkudan hıçkırığı tutmuştu. Lakırdı söyleyemiyordu:

– Üs... tün... de!

– Neresinde?

— ...

– Belinde mi? Cebinde mi?

– Hayır, yakasının yanında...

Berberin arkasında beyaz uzun bir keten gömlek vardı. Yakasında bir şey yoktu. Ayaktakilerle beraber dikkatle bakarken yerdeki:

– Vallahi yürüyordu... dedi.

Dondum. Durdum. Aptallaştım:

– Yürüyor muydu?

– Aşağıdan yukarıya...

Yine durdum. Önüme baktım. Durum pek müşkül-
dü. Gülünç olmamak lazımdı! Ben şiş, iğne, silah filan
sanıyordum. Arananın hem canlı, hem yürüyen bir şey
olduğunu anlayan müşteriler, berberler, kararsız adım-
larla yaklaşıp eğiliyorlar, berberin yakasına bakıyorlar-
dı. Ben, aldandığı şeyin birden farkına varan kurnazla-
ra mahsus bir sessizlikle başımı salladım. Evet, bu bir
“bit” olacaktı... Küçük bir bit! Fakat büyük ölüm! Bir
tifüs ejderhası! Hemen daima felsefe yapmaya hazır,
kurulmuş bir makineye benzeyen “ukala beynim” mu-
hakemeye başladı: İşte en cesur ruhlar bile direnile-
mez, mücadele edilmez bir düşman karşısında cesare-
tini kaybediyordu. Şu kalın çizmeli, yavuzvari palabı-
yıklı, Karadağ tabancalı, Çerkez kamalı dev, şüphesiz
bir sürü kurda, canavara, kaplana rast gelse böyle titre-
mez, gözünü kırpmaz, hepsini keser, biçerdi. Ama bir
kere tifüs mikrobu vücuduna girerse... ne yapabilirdi?
Hiç... Hiç... Korkusu pek makuldü. Ben, bunları bir
yıldırım süratiyle düşünür, neticeler çıkarırken, arayan-
lardan biri:

– Nah, işte!.. diye haykırdı.

Sordum:

– Bir “bit” değil mi?

– Hayır.

– Ya ne?..

Aranılan şey, kendi yakasında bulunan berber,
hiddetle bana baktı:

– Estağfurullah, burada yok bit... Bir atsineği...

– Atsineği mi?

– Evet...

Yerde titreyen cesur müşteriye döndüm.

– Atsineği işte...

– İyi ya... diyordu, Allah aşkına tutunuz! Üstüne basıp eziniz! Benim atsineği ile hamamböceğinden ödüm kopar!..

Demin gocuğunun altında ezilen sıska çırak koştu. Hepimizin önünde bu atsineğini tuttu. Yere attı. Ezdi. Titremesi dinen dev, yavaş yavaş doğruldu. Boynundan havluları çıkardı. Masaya fırlattı. Hızla ceketini, ağır gocuğunu giydi. Kalpağını, o müthiş, kocaman Çerkez kalpağını başına geçirdi. Berber, tıraşını tamamlamak için koltuğa çağırdı:

– Oturunuz, bitirelim efendim.

Halbuki o hiç duymuyor, işitmiyordu. Cebinden çıkardığı bir meciyeli kâğıdı gişeye fırlattı:

– Artık sinirlerim oynadı! Burada duramam, diye, yarım kalmış tıraşıyla, çenesinin favori sabunuyla kendini dışarı attı.

Hepimiz, aynadaki şaşkın hayallerimizle beraber, arkasından bakakaldık. Korkunç kasırgalardan sonra doğan bir sabah yıldızı gibi sarı saçlı minimini kız, gişenin ufkunda görüldü. Ama bu sefer çok şen, çok parlaktı. Bizim böyle bakıp kalışımıza karşı güzel başını sallıyor, ufacak ellerini çarparak, “Hesto diyavolo... Hesto diyavolo...” diye gülmekten katılıyordu.

DÜŞÜNME ZAMANI

Badik Ahmet, semtin en eski kabadayılardanındı. Daha on altı yaşında tüysüz bir çocukken Aksaray'ın palabıyık "Onikiler"ine karşı koymuş; Kıvrıcık Emin'i Samatya'da sekiz yerinden vurarak üç sene mehterhanede yatmıştı. Meşrutiyet gürültüsü çıkmıyaydı, şöhrati daha çok büyüyecek, ihtimal bir gün İstanbul'un azıllı külhanbeylerine baş olacaktı. Fakat On Temmuz... Bu ocağı, üzerine kova ile su dökülen bir marsık gibi söndürmüştü. Tulumba talimleri, semai kahveleri yavaş yavaş tenhalaşmış, yeni yetişenlerin çoğu askere alınmış... eskiler, genç Hürriyet jandarmalarının aman vermez takipleri altında darmaduman olmuşlardı. Artık hiçbir dalavere çevrilemiyordu. Galata'da baş alınan evler bir gece içinde bağımsızlıklarını ilan ederek en meşhur koruyucularını kovmuşlardı. Kolayını bulup "serseridir" diye dışarıya sürülmekten kurtulanların kimi kahve, kimi kuşçu dükkânı açmış, kolcu yazılmış, kimi uşak olmuş, kimi gazete dağıtıcılığına başlamıştı. Ama, Badik Ahmet... yaşamak için yine bir iş tutmadı.

– Bu bizim şanımıza yakışmaz! dedi.

Günlerce, hasta bir sırtlan sessizliğiyle, eski meyhanelerde gezdi, tozdu... Evvelden buraları onların çöplüğü idi. Kendilerinden başka kimse ötemezdi. Artık meyhaneciler, çıkarken ceplerine avuç dolusu para koymak değil, hatta içtikleri bir-iki kadehin masrafını bile almaya kalkıyorlardı. Dünya birkaç hafta içinde, işte bu kadar tanınmayacak patrona, “Eski günleri ne çabuk unuttun?..” gibi için için gülümser, borcunu tezgâhın ıslak çinkosu üstüne hususi bir afi ile atarken:

★

★★

Bir sene... İki sene... Beş sene... Bu hal geçmedi. Genç Hürriyet jandarmaları, büyüdüğü, daha fazla faaliyetlerini artırdılar. Boz kalpaklı polisler kimseye göz açtırmıyorlardı. Badik Ahmet, bir muayyen iş tutmamakta inat etti. Hapse girdi. Çıktı. Sürüldü. Affoldu. Yine İstanbul’a geldi. Ama, eski omuzdaşları gibi ne kahve, ne kuşçu dükkânı açmaya, ne kolcu yazılmaya, ne de gazete dağıtıcılığına tenezzül etti. Kendi kendine, “Bıçağım hakkı yaşarım!” diye mırıldanarak derin bir iftihar duyardı. Lakin bu iftihar pek hoştu. Eski çamlar bardak olalıdan beri, hani o evvelden herkesi titreten “söğüt yaprağı” Bursa bıçağını kullanmak şöyle dursun, hatta gölgesini bile gösteremez, hatta lafını bile edemezdi. Yalnız kumarla geçiniyordu. Çok soğukkanlıydı. Ne yapacaksa, yapmadan kurar, hatta programını yanındakilere de söylerdi. Kıvırcık Emin’i vurduğu akşam, Sandıkburnu’nda kafayı çekerken, meclistekilere bir saat sonra onu nerede, nerelerinden,

kaç defa şişleyeceğini söylemişti. Kumara otururken, evvela sermayesine bakar, sermayesinin iki mislini alınca, daha çok düşmez, hemen kalkar; sermayesinin yarısını verince, zararını çıkarmak için masanın başına yapışmazdı.

“Bu gece şansım yok!” der, çabucak sıvışır. “Şans” onca “mehtap” gibi bir şeydi. Doğdu mu doğardı. Doğmadı mı da inat beyhudeydi. Bu inancı sayesinde işte kumardan hiç zarar görmezdi. Tıpkı havanın geceleri gibi kumarın geceleri de ayda otuz tane idi. Bu gecelerin on beşi mehtaplı, on beşi mehtapsızdı, karanlıktı... Mehtaplılarda sermayesinin iki mislini alır, mehtapsızlarda yarısını verirdi. Neticede kâr muhakkaktı! Lakin, işte yalnız kumarın geceleri, havanın geceleri gibi, muntazam bir takvime göre birbiri arkasına, sıra ile gelmezdi. Bu gece bakarsın ayın on dördü... Yarın gece zifiri karanlık... Tataavla’dan beri bu intizamlılığı düşünce düşünce etrafını görmeden yürüyen Badik Ahmet, kendini Boğazkesen’de bulunca durdu. Sağ elini yeleğinin cebine attı. Parmakları boşa gidince güldü: “Ulan, ne çabuk unuttum bel!” dedi. Saate bakacaktı. Halbuki saatini, kösteğini bu gece vermişti. Gözlerini göğe kaldırdı. Güneş yoktu. Eşek ıslatan bir yağmur serpeliyordu. Herhalde öğle çoktan geçmiş olmalıydı. Karnı açlıktan zil çalıyordu. Bir simit alacak değil, hatta Köprü’yü aşacak bir tek meteliği yoktu. Mihaniki bir hareketle eğildi. Pantolonunun kadife parçalarını kıvrıdı. Trablus kuşağını yokladı. Siyah sıfır numara fesinin altından fişkırان yağlı, karışık saçlarını kaşıdı. Sonra ellerini arkasına bağladı. Sübekten çarpık kalan bacak-

larını yanlara atar gibi yengeçvari yüremeye başladı. Geniş omuzları boynunu çok kısa gösteriyordu. Çıkık yanakları bugün pek solgundu. Dünden beri işte ne yemek yemiş, ne de uyumuştı. "Ah, akla yelken ettim!" diye yassı kafasını salladı. Acı bir pişmanlık azabı kocaman tekerlek suratını buruşturuyor, küçük gözlerini daha da küçültüyor, uzun kâkülleri altında daracık kalan alnını katmerlendiriyordu. Dün gece daha masaya oturur oturmaz sermayesinin yarısını vermişti. Mehtap olmadığını anlamak icap ediyordu. Birkaç yabancı vardı. Onların karşısında ilk elde çekilmeyi şanına yediremedi. Yine oynadı. Verdi, aldı, verdi. Nihayet saatini, kösteğini, altın kakmalı gümüş tabakasını, ağır kehribar ağızlığını masanın üstüne bıraktı. Soyuldu, soğana döndü. Çünkü bu gece mehtapsızdı. Daha işin başında bırakıp sıvışacaktı. "Kabahat bende..." diye tekrar başını salladı. Bütün bütün badikleşerek yokuşu inmeye başladı. İnce, belirsiz, rutubetli, pis yağmur dinmiyordu. Gözleri yerde, yine etrafını görmeden gidiyordu. Ansızın göğsüne birisi hızla çarptı. Geri geri sendeledi. Az kalsın düşecekti. Derin bir uykudan uyanır gibi şaşalayıp başını kaldırdı. Kumar ziyanı zaten canını sıkıyordu. Öfkelenildi. Bağırды:

– Çüş be!..

Çarpan aldırmadı. Yürüdü. Badik Ahmet'in elmacık kemikleri, fırlak tombul yanakları kıpkırmızı oldu. Arkasındaki elleri yanlarına sarktı. Döndü. Fena bir küfür bastı. Çarpan yine duymadı. Badik, küfrünü daha açık tekrarladı. Yine çarpanın aldırдыğı yok! "Acaba sağır mı?" diye düşündü. Hayır, ona önem vermiyordu

işte... Aklından, her hakarete uğradığı zamanki gibi, eski günler geçti. Şimdi yanında söğüt yaprağı bıçağı olsaydı da gidip bir... Halbuki yanında toplu iğne bile yoktu! Ama, icabında yine yumruğunu kullanabilirdi. Düşünmedi. Kendine önem vermeyen bu adamın arkasından yürüdü. Bu, orta boylu bir herifti. Başında eski bir kalpak vardı. Ökçeleri yenmiş ayakkaplarının üstünde çamurlu paçaları lime lime sarkıyordu. Yetiştii. Omzundan itti.

– Sağır mısın be?

– Kör müsün?

Kalpaklı adam durmuş, hiç cevap vermiyor, dik dik onun yüzüne bakıyordu. Badik:

– Ne o, tanımadın mı? diye sordu.

Yabancı:

– Tanıdım... dedi.

– Tanıdın mı?

– Evet...

Bu, ona meydan okumaktı. Tanıyordu ha... Ellerini kalçalarına kaldırdı. Karşısındakini kalpağından ta patlakları gözüken kunduralarına kadar bir süzdü. Tıraşı büyülmüş, soğuktan dudakları, burnu morarmış, gözleri kanlanmış, benzi sapsarı, sıskanın biriydi. Başını salladı.

– Alimallah bir yumruk inersem!

Dövecekti. Bir olay çıkarmamak için sabretmeli, aldırnamalıydı.

Yabancı:

– Neye vuracaksın be Ahmet? dedi.

Badik Ahmet dönmeydi. Tekrar baktı. Yabancı, kirli çürük dişlerini göstererek gülümsüyordu. Sordu:

– Benim adımı ne biliyorsun?

– Sen, beni tanımadın mı?

– Yook!..

– Bak, ben seni tanıdım.

Badik Ahmet'i tanımak hiç güç değildi. On sene evvelki külhanbeyi modasını o, tek başına hâlâ muhafaza ediyordu. Koyu siyah fesi yine sıfırdı. Siyah şeritli bol pantolonu yine açık karadut rengindeydi. İpek Trablus kuşağı, “yardan ayrıldımvari” çapraz yeleği, gümüş muskalı kalın boynundan kenarları gözüken kavuniçi fildikos fanilas, dar kollu kısacık siyah trikodan ceket... Rugan maskaratlı, ymurta ökçeli kunduraları... Hiç değişmemişti. Afilli afilli burnunu çekti. Kendi ismini bilen şu yabancıya dikkatle baktı. Hafif bir ahır, bir gübre kokusu duyar gibi oldu. Üstü başı pek berbat. Sarı, aba pantolonu ile ceket kir içindeydi. Yakası yağdan görünmüyordu. Kalpağının tüyleri dökülmüş, etrafı kelleşmişti. Yeni hapisten çıkmış bir at hırsızına benziyordu. Badik Ahmet:

– Tanımadım, dedi, kimsin?

– Bak, bak.

– ...

– Daha bak.

– ...

Baktı, baktı. Burnunu çekti. Dikkatle baktı. Hayır, bir türlü gözü ısırmıyordu.

– Adın ne? dedi.

- Murat...
- Hangi Murat?
- Ödleğ Murat...
- Ödleğ Murat mı?
- Evet.
- Hangi Ödleğ Murat?
- Hangi Ödleğ Murat ha?..
- ?..

Badik Ahmet bir adım geriledi. Ağzı bir an açık kaldı. Kalın kaşlarını kaldırdı; küçük gözlerinin kirpiksiz kapakları yırtılacaktı.

- Ulan, bu kıyafet ne? diye haykırdı.
- Eh, dünya bu...
- !?!..
- Düşmez kalkmaz bir Allah...
- !?!..

İşte aşağı yukarı dokuz sene vardı ki bu aziz arkadaşını ilk defa görüyordu. Görmeye görmeye tamamiyle unutmuştu. Eski zamanları bir anda, hep birden hatırladı. Hey gidi zamane, hey!.. Bu İstanbul'da, Eyüp'te, Üsküdar'da namı söylenirdi. Semai kahvelerinde onun gibi destan söyleyen, mani düzen yoktu. Çok cesurdu. Ama, en ufak, en önemsiz şeyi derin düşünür, derin derin hesap ederdi. Onun için "Ödleğ" lakabını almıştı. Hiç hapse girmemiş, ömründe bir defacık olsun karakola çağrılmamıştı. Namuslu kabadayılardandı. Semt halkı, ona "haysiyet, mertlik, doğruluk" timsali gibi bakarlar, en nazik kalem beyleri bile onu yerden selamlarlardı. "Racon"a muhalif nefes bile almazdı. İki eski arkadaş ansızın alevlenen hatıralarının

şaşkınlığı ile bir müddet manasız manasız bakıştılar. Badik Ahmet, kalbinde, merhameti andırır bir sızı duydu. Laf olsun diye sordu:

– Ölmüş müydün? Neredeydin be?

– Sorma.

– Söyle, söyle.

– Hürriyette iftiraya uğradım. Sivas’a sürüldüm işte...

– Ey?

– Orada kahvecilik ettim.

– Buradakiler gibi. Sonra?

– Balkan muharebesine gönüllü geldim.

– Sonra?

– Bu muharebede kasığı çıkık diye askere almadılar. Dört senedir Arnavutköyü’nde bir beyin konağında uşaktım. Atlarına bakıyordum. Boğaz tokluğuna... Ölmeyecek kadar geçiniyordum...

– Ey, şimdi?..

– Boştayım.

– Neye kapıdan çıktın?

Ödleğ Murat, aba ceketinin düğmesiz göğsüne elini vurdu. Gözlerini süzerek başını salladı:

– Sorma dedim ya...

– Söyle be!

– Ben çıkmadım. Bey beni kovdu.

– Ulan Ödleğ! Sen hiç falso etmezsin. Kabahatin tutulmaz! Nasıl oldu bu?

Sefilin solgun gözleri parladı. Pençelediği şeyi ısıracak bir canavar gibi kirli dişlerinin sağ sırasını gösterdi:

– Öyle tahammül ettim, öyle tahammül ettim ki... dedi, yağsız bulgur çorbasından başka bir şey vermiyorlardı. Dört ata yalnız başıma bakıyordum. Günde iki defa hepsini kaşağılayıp, ayrı ayrı ovuyordum. Dişimi sıktım; ne emrettilerse yaptım.

– Ey, niçin kovuldun?

– Bir hafta evvel, atın birini binmek için beye getiriyordum. Elindeki gazeteden ürktü. Şahlandı, zaptederken kazara ayağına bastım.

– Ey?..

– Ayağına bastığın için beni kovdu.

Badik Ahmet iyi anlamadı, sordu:

– Beyin ayağına mı bastığın için?

– Yok canım...

– Ya kimin!..

– Atın...

– Atın mı?

– Evet, atın ayağına!..

Badik Ahmet'in güleceği tuttu. Yuvarlak, iri yumruğu ile ince seyrek bıyıklarını düzelitti. İçinden, "Vay ölüsü kınalı! Kabahata yan gel!" dedi. Bu, olur iş değildi. Ama Allah insanı düşürmesin bir kere... Eski namılı arkadaşının haline ağlayacağı geldi ama, yine güldü:

– Ne insafsız herifmiş o be?..

– İnsafın dünyada yalnız adı kalmış!

– Aldırma... Bu da geçer!

– Zaten aldırdığın yok yo...

Badik Ahmet, ellerini cebine soktu. Ah yarabbi, şu zavallıya ikram edecek bir sigarası bulunsaydı...

– “Aldırdığım yok” diyorsun ama, öyle dalmıştın ki...

– Yok canım.

– Hayır, inkâr etme. Bu hakaret senin ciğerine işlemiş... “Atın ayağına bastın!” diye kovulmak... Doğrusu ben olsam, o beyin anasını ağlatırdım. İlerisini düşünmezdim. Sen eski Ödleğ’sin. Polisten korkarsın. İşte böyle düşünüp durursun.

– Düşünmem.

– Nasıl düşünmezsin? Şimdi beni görmedin, çarptın. Yere devirecektin.

– Sana mı çarptım?

– Bana, haberin yok. Ne kadar dalmışsın. Arkandan tanımadım. Bastım küfrü. Yine duymadın. Yoksa sağır mısın?

– Sağır değilim.

– Uğradığın hakarete aldurmıyorsan, o kadar derin ne düşünüyorsun?

– Ne mi düşünüyorum?

– Ne düşünüyorsun?

Ödlek Murat, bu kıyafeti düzgün eski arkadaşına acı acı baktı, acı acı sırttı. Ağzının etrafında açılan kirli çizgiler o kadar derindi ki, uzamış tıraşının altında bile görünüyordu. Üşümüş, donmuş gibi, kaba nasırlı, pis ellerini karnının üstünde sıkıyordu:

– Açım be! dedi.

– Aç mısın?

– Hem de üç günden beri...

– Kertenkele misin be mübarek? Üç gün nasıl aç durdun? Hiçbir şey yemedin mi?

– Dün Salıpazarı'ndaki apartmanın önünden geçiyordum. Kapının önündeki süprüntü tenekelerinden biri devrildi. İçinden üç tane külbastı kemiği kaptım. Süprüntücü merhametliymiş, sesini çıkarmadı.

– O kemikleri yedin mi?

– Yemeyip ne yapacağım?

– Ulan, nasıl yedin?

– Bayağı.

– Atıyorsun, ulan?..

– Vallahi! Evvela kemikleri iyice kemirdim. Sonra taşla kırdım, ezdim hamur gibi yaptım, yedim.

Bir insanın köpek gibi kemik yemesi Badik Ahmet'in çok hoşuna gitti. Cebinden çıkardığı sağ elini hızla uyluğuna vurdu:

– Vay anasını be!.. Bari karnın doydu mu?

– Ne gezer, yalnız, ölmedim işte...

– Demek şimdi derin derin düşündüğün açlıktı?

– Açlık ya...

Badik Ahmet sustu. Elli ayaklı bir adamın bu kadar düşünmesine vicdanı razı olmadı. Ödlelik ne fena şeydi! Kendi aylarca meteliksiz gezdiği halde aç kalmak değil, hatta yemek vakitlerini bile değiştirmemişti. Fani dünyada ne olmak ihtimali vardı?

– Demek açlığını düşünüyorsun ha?

– Evet.

– Bundan düşünecek bir şey yok! dedi.

– Nasıl?..

– Ben, uğradığım haksızlığı düşünüyorsun sandım. Eğer düşündüğün buysa yalnız... hiç...

– Nasıl hiç, canım? Ölüyorum be!

– Ben senin karnını doyururum.

Murat'ın birdenbire yüzü güldü. Sarı yanaklarına hafif bir renk geldi:

– Eksik olma... diye mırıldandı.

– Haydi yürü! Vay enayi vay!.. Düşünecek şey mi bu?

Yokuşu yan yana inmeye başladılar. Badik Ahmet durdu. Bir sağa, bir sola baktı. Biraz da düşündü. Sonra sağa, Galata'ya doğru yürüdü. Cami kapısının karşısında, her nedense dört-beş tramvay birikmiş, lokomotifsiz bir tren gibi duruyordu. Çok gitmediler. Badik Ahmet sendeleyerek döndü. Önünde durduğu dükkânın pis, tozlu camları üstünde gayet kötü mavi bir boya ile “Gülistan Lokantası” yazılmıştı.

– Buraya girelim! dedi.

– Üstüm başım berbat.

– Beğenmeyen kızını vermesin.

– Ahmet, gel buraya girmeyelim. Bana bakkaldan peynir, ekmek al, yeter.

– Haydi ulan!.. Peynir ekmek yenir mi, enayi?

Hızla camlı kapıyı itti. Lokantaya girdi. Dükkânın sahibi şişman Yahudi, ürkmüş gözleriyle bu yeni gelenlere bir baktı. “Buyurun...” diyemedi. Yutkundu. Ödlek Murat, büyük bir kabahat yapmış gibi kirli boyununu sivri omuzlarının arasına çekiyor, karnının üstünde yağlı ellerini daha beter sıkıyordu. İçerde başka kimse yoktu. Badik Ahmet, yemekleri gözden geçirdi. Et, sebzeler, pilav... Hatta ucundan birkaç tane alınmış koca bir tepsi baklava da vardı.

– Âlâ... dedi.

Tezgâhın ta yanındaki esmer, mermer masaya yaklaştı. Kısa iskemleye çöktü. Kapının önünde ayakta kalan Murat'ı çağırdı. Karşısına oturttu. Şaşkın şaşkın bakan Yahudiye bağırdı:

- Ulan, iki tabak et getir.
- Soğuktur efendim.
- Ne olursa olsun, getir diyorum be...

Yahudi, suratını ekşiterek tabakları getirdi. Bir dilimden fazla ekmek vermek istemiyordu. Badik Ahmet:

- Ulan! Parana geçer hükmün! diye bağırdı. Getir diyorum, iki okka ekmek... Okkası bir mecidiye mi, iki mecidiye mi, kaç kuruş?

Yahudinin, on kuruşa aldığı ekmeği iki mecidiyeye sokmak fırsatını kaçırmak elinden gelmezdi. Çok düşünemedi. Neşelendi. Tezgâhın altındaki kırmızı bezden çamurlu eteğini kaldırdı. İki ekmek çıkardı. Kesmeden, biçimlerini pek beğenmediği müşterilerinin önüne koydu. Badik Ahmet'in de çok karnı acıkmıştı. El kadar kopardığı ekmek parçalarını yuvarlarken karşısında, üç gündür aç yaşayan Ödlek'in yiyişine bakıyor, gülümsüyordu. Zavallının toprak rengi elleri sapır sapır titriyordu. Kopardığı ekmeği hızla yemeğe batırıyor, hiç çiğnmeden yutuyordu. Yutarken tabağın içine dikilen gözleri yerinden fırlıyor, lokmasının, kirli uzun boynunda, kırılmamış iri bir ceviz gibi, kabarak geçtiği belli oluyordu. Badik Ahmet, şarap da istedi, içti. Her yemekten üçer tabak gövdeye yuvarladılar. Birbiri arkasına onar baklava yediler. Badik:

- Ah, bir sigara olsa! dedi.

Murat dudaklarını yalıyor, karnında gayet tatlı, gayet uyuşuk bir ağırlık hissediyordu. Titremesi geçen eleriyle pantolonunun üstündeki siyah kayışı gevşetti. Kulakları çınlıyor, şakaklarından dağılan bir hararet, ılık bir hamam havası gibi, ensesinden akıyor, sırtından geçiyor, bütün vücudunu ürpertiyordu. Bugün kendine hayat veren arkadaşının mert yüzüne, Allahını gören bir mümin gibi, huşuyla bakıyordu. Badik Ahmet sordu:

- Daha ne istiyorsun?
- Hiç...
- Söyle söyle, kahve mi?
- Hayır vallahi... Artık kalkalım istersen...
- Nasıl istemem?
- Öyleyse kalkalım.
- Nasıl kalkalım?
- Bayağı...

Badik Ahmet:

- Ulan, bende tek metelik yok! diye kahkahayı bastı.

- Ne?
- Vallahi...
- Ey, biliyorsun bende de yok. Ne yapacağız?
- Ulan, karnın açken ıslanmış eşek gibi düşünü-yordun. O vakit "düşünme"nin ne faydası vardı?

- Ey?
- Şimdi düşün işte... Ne yapacağız?
- Ne yapacağız?
- Ne yapacağız?
- !..

– ?..

Ödlek Murat düşünmek istedi. Lakin insan tok karınla hiç düşünemiyordu! İstemeye istemeye gözleri lokantacıya kaçtı. Tezgâhında bu obur müşterilerinin laflarına kulak kabartan Yahudinin patlak mavi gözleri birdenbire derinleşmiş, birdenbire kaşları çatılmış, ağzı bir karış açık kalmış, çirkin suratı o kadar tuhaf olmuştu ki...

Ödlek kendini tutamadı. Başını önüne eğdi. Sivri omuzlarını kısıtı, fıkır fıkır gülmeye başladı.

HOROZ

– Bir genç kızın hatıra defterlerinden
kopya edilmiştir.–

.....

... Yine bugün derin bir ızdırap içinde kıvranıyordum... Annem, babam, kardeşlerim, akrabalarım, hepsi, hepsi bana çılgın gözüyle bakıyorlar. Çünkü kocaya varmak istemiyorum! Dün tanımadığım ihtiyar bir doktora beni uzun uzadıya muayene ettirdiler. Zavallı adam:

– Kızınızın sinirleri bozuk. Hava değişimi lazım –dedi.

Halbuki, ben biliyorum, hiçbir şeyim yok. Sıhhatim yerinde. Aklım başımda. Yalnız koca istemiyorum...

– Niçin? diyenleri,

– Niçinse, niçin.. –diye tersliyorum.

Niçin olduğunu söylesem gülecekler. Kaçıklığıma hükmedecekler. Fakat bu kesin kararımda o kadar haklıyım ki... Bütün dünya bir araya gelse fikrimi değiştire-

remez. Ben, genç kızların, hayallerinde, rüya bulutlarından kurulmuş yüzen bir taht üstünde oturdukları “koca” denen mabudun ruhunu anladım. Yani erkeğin niceliğini biliyorum. Ondan öyle ürküyorum ki... Böyle bir isteyen çıktı mı, sanki bir ejderhanın ağzına atılacakmışım gibi bağırmaya, haykırmaya, kendimi yerlere çarpmaya başlıyorum. İşte bunun için evde bana deli diyorlar.

Evet, ben erkeğin niceliğini anladım. Benim kadar dünyada hiçbir kız hiçbir kadın, bu zalimi anlayamamıştır. Onu derin derin inceledim. Ruhundaki manayı duydum.

İstasyonun uzağındaki تنها köşkümüz, bu “keşf”im için bana pek müsait bir ortam oldu. Biz ailece merdümگیریزiz*. Ne misafırlığe gideriz, ne de bize gelirler. Âdeta bir çiftlik hayatı süreriz. Bütün vaktim babamın verdiği fennî, ahlakî kitapları okumakla, kardeşlerimin manasız, münasebetsiz iddialarını dinlemekle geçer. Okumadığım zaman tavukların bahçesindeyim, yemlerini ben veririm. Folluktan yumurtalarını ben toplarım. Kuluçkalara ben bakarım. Ah bu tavuklar!... Dünyada bunlar kadar sevimli, bunlar kadar kendi hallerinde, bunlar kadar saf, bunlar kadar masum bir mahluk var mıdır? Hayatları bütün bir vazife, bir fedakârlık destanıdır. Bizi beslemek için muntazam yumurtlarlar. Cıvcıv çıkarmak için haftalarca karanlıkta, aç, susuz, uykusuz, güneşsiz, en müthiş hücumlara karşı kanat açarlar, kendi ısılarıyla yavrularını canlandırır-

*merdümگیریزiz: insanlardan kaçan, içe kapanık, münzevî.

lar. Sonra onları büyüdünceye kadar yerlerde buldular. denelerden –obur oldukları halde– kendilerini mahrum ederler. Onları korumak için en müthiş hücumlara karşı kanat açarlar, kendilerinin yüz misli büyük bir düşmanın üstüne atılırlar. Ama bu yücelikleri, bu ahlakiyetleri sanki bir günahmış gibi, Allah, zavallıların başına korkunç bir bela vermiştir: Horoz... Kümesin bu mağrur kralı zulümden başka hiçbir şeyden tat almayan diktatör bir Neron'dur. Vazife, fedakârlık, muhabbet, şefkat, merhamet nedir bilmez! Dehşetli bir egoisttir. Yalnız tuvaletiyle, kör boğazıyla, kendisiyle meşgul bir geveze... Bizim kümesinkisi ihtimal bu kralların en reziliydi. Geçen hafta onu... elde olmayan bir öfke içinde öldürdüm! Fakat bu kaç senenin birikmiş intikamıydı... Sırtında sanki kanla, altınla işlenmiş ağır, parıl parıl bir manto, başında vahşi ruhunun timsali gibi balta şeklinde kıpkırmızı bir taç... Hançer gibi keskin bir gaga... Sonra o ayaklarındaki mahmuz dediğimiz sivri süngüler... Dikkat ederim... Tavukların hiçbirini sevmezdi. Aklına gelir gelmez, “gıt, gıt, gıt” diye yerden bir şey bulmuş da, sözde ikram etmek istiyormuş gibi bağırır, yalanına kanıp gelen masum tavuğu keyfi için hırpalar, ezer, canını yakar... Sonra dönüp suratına bile bakmazdı. Hele yerde bir şey bulup “gıt, gıt” diye çağırması... Beni en çok gazaplandıran bu yalandı. Yiyecek şey buldu mu, kendi yutardı. Yenmeyecek, yutulmayacak bir taş, bir kum parçası buldu mu, hemen tavuğa ikram:

– Gıt, gıt, gıt!

Yemlerini verirken bakardım, tavukları çağırmak

aklına gelmez, en önde koşar, taneleri acele acele yutar, yanına yaklaşanları hançer gagasıyla yaralardı. Sabahleyin insanlara bile:

– Uyanınız, uyanınız. Haydi bana hizmet ediniz! der gibi kanat çırpıp uzun uzun ötmesi. İşte tek mahareti bu idi. Diktatörvari, maskara, şarlatan, çirkin bir ses... Bülbülün feryadında bir şiir, karganın avazında bir keder, baykuşun o kadar tiksini len kahkahasında bile bir matem, bir uğursuzluk lezzeti vardır. Fakat horozun sesinde küstahlıktan başka ne duyulur? Evet, en temiz, en beyaz tavukların kanatlarında ayaklarının çamurdan resmi hiç silinmez. Küçük yavru horozlara hiç göz açtırmaz, hatta zavallıları öttürmez, öttüklerini duyunca koşar, mahmuzlarının altına alır, kan revan içinde bırakırdı. Gagasının darbesinden civcivler de kurtulamazdı. Kazara önündeki yeme yaklaştılar mı, onları hançerler, hatta bazılarını öldürürdü bile. Zalim olduğu kadar korkaktı. Havadan bir çaylak geçse korkudan tuhaf tuhaf bağırır büzülür, birdenbire küçülür. kanatlarını yukarı çeker, şaşkınlığı bir müddet devam ederdi. Tavukların tepelerinden kopmuş tek bir tüy gagasında her vakit sönmüş bir cigara gibi takılı dururdu. En ziyade musallat olduğu bir Nemse tavuğu idi. Güzel, bembeyaz, şuh, tatlı, sakın bir hayvancağız... Onun adını “Pamuk” koymuştum. Bahçeye ne zaman insem, sanki bu tavuğa olan muhabbetimi sezmiş gibi, gözü-mün önünde doğru zavallının üzerine atılır, tüylerini yolar, hızını alamaz, yatırıp güzel boynunu yerlere sürterdi. Bir gün baktım, Pamuk’çuğun başından kanlar akıyor... Hemen tuttum, yıkadım, vazelin sürdüm. Gö-

türüp ahırın avlusuna bıraktım. Aradan bir ay geçti. Daha yarası iyi olmamıştı, fakat o kadar temizlenmiş, o kadar güzelleşmiş, o kadar ırileşmişti ki... Babam da farkına vardı. Dedi ki:

– Buna taze gübre yaradı.

Hayır.. Ona gübre yaramamıştı. Horozun zulmünden, horozun işkencesinden, horozun dayığından kurtulmak yaramıştı. Çünkü ahırın bütün gübreleri her hafta tavukların bahçesine naklölüyordu. Pamuk rahat-tan, saadetten, fena muamele görmemekten o kadar şişti ki: artık hızlı yürüyemiyor, ördek gibi sallanıyordu. Babam:

– Bu tavuğu keselim, yüreği yağ bağladı. Çatlatacak! –demeye başladı.

Rica dinlemek âdeti değildi. Yalvarmama, yakarmama aldırmadı. Ahırın avlusunda cehennemden cennete düşmüş bir mesut gibi yaşayan zavallı Pamuk u kestirdi. Horozun yanındaki tavuklar yine tüyleri temiz, kanlı canlıydı, mesut olan yalnız horozdu. Hepsisine zulmederek yalnız kendi safa sürüyordu. Her hareketi küstahça, her hareketi kaba idi. Bütün kümes halkı, sanki onun gaga yarasını almak, ayaklarının çamurlarına kanatlarını silgi yapmak için yaratılmıştı. Kınım büyüyor, büyüyor, bütün ruhumu kaplıyordu. Bazı geceler, bu horoz, bir kâbus içinde karyolamın başına konar, dayanılmaz hareket tokatlarının boğuk seslerini andıran kanat çırpmalarıyla acı acı öterdi:

– Kalkınız, benim keyfime hizmet ediniz!...

.....

Tavı, kümese, tavuklara, bütün bahçeye zorbalığı,

çekilmez kurumu, bana o kadar tesir etmişti ki... Yavaş yavaş her vakit sebepsiz bir öfkeden köpüren babamı da bir horoza benzetmeye başladım. Onun da tipinde bir horozluk vardı. Gözleri dikti. Yuvarlaktı. Kalıpsız kırmızı büyük fesi, tıpkı bir ibik gibi duruyordu. Öfkesiyle evi tir tir titretirdi... Annem, otuz senelik karısı olduğu halde, daha yanında cigara bile içemiyordu. Kardeşlerim, ağabeyim, bahçedeki yavru horozlar gibi ağız açamazlar, ona cevap veremezlerdi. Dikkat ettim, babam horoza benzediği gibi, yalı tarzında yapılmış evimiz de büyük bir kümese benziyordu. En iyi tünek, yani yukarıdaki balkonlu salon, babamın yatak odasıydı. Biz, bütün ev halkı bir sürü tavuk... Nazarında hiç ama hiç önemimiz yoktu. Hizmetçileri döver, uşakları kovar, mutfığa karışır, kardeşlerimi azarlar, anneme gık dedirtmez, bana göz açtırmazdı. Evde sadece yalnız o vardı. Kümeste horozun olması gibi... yalnız o... Biz hep onun esirleri... Son posta geldikten sonra bile, o gelmeden sofraya oturamayız, bazan gece yarlarına kadar beklerdik. Önemsiz bir şeye öfkелendi mi, küfürleri hepimize birden yöneltirdi:

– Allah hepinizin belasını versin!

– Benim ekmeğimi yiyen azar...

– Hepsini gebertsem öfkemi alamayacağım vallahi...

Falan filan...

Evet, horoz kümeste, babam evde hüküm sürüyordu. Nitelikçe, tabiatçe, zihniyetçe, kabalıkça, nezaketsizlikçe aralarında zerre kadar fark yoktu. Kümesteki tavuklar gibi evde de, babama karşı koyacak yoktu. Sa-

dası, yakınlara düzen bir yıldırım gibi camları zangır dattı. Onun dehşetinden ürken yavru horozlar meydanı boş bulunca ötmeye özenirlerdi. Belliydi ki, yalnız mülstakel bir kümes bekliyorlar. Bir gün anneme, babamın bu hallerinden şikâyet ettim. Zavallı kadın,

Yavrum – dedi –, bütün erkekler böyledir.

Bütün erkekler böyle mi?

– Evet.

– Hepsi böyle sert mi olur?

– Elbet. Kadın yumuşak! Erkek sert!

– Bu olur mu anneciğim... Biz de insanız... –diye itiraz edecektim. Lafımı ağzıma tıktı:

– Dünyanın nizamı böyle kurulmuş! Kadın, kadın! Erkek efendi!... Namuslu insanlar bu kaidenin dışına çıkamazlar.

Bu münakaşadan sonra sinirlerim bozuldu. Son derece üzgün, bahçeye indim. Horoz yine işi azıtmış, tavukların birisini bırakıp birisini altına alıyor, zavallı-ları kovalıyor, tuttuğunu dövüyor, hasılı ortalığı altüst ediyordu. Eğer o olmasa, bu güzel, bu sevimli, bu edepli, bu itaatkâr tavukçuklar mesut olacaklar, Pamuk'un ahırda semirdiği gibi rahattan, üzüntüsüzlük-ten şişmanlayıvereceklerdi. Hepsini bir anda kurtarmak aklıma geldi. Bu bir şimşekti. Sanki aynı zamanda kümesi bu zalimden kurtarmakla evdeki esirliğimizin huncunu da almış olacaktım. Kilere koştum. Bir avuç arpa aldım.

– Geh, geh, geh.. –diye tavukları çağırdım.

Her zaman olduğu gibi önce horoz koşuyordu. Diğer avucumda kocaman bir taş sakladım. Arpaları

ayaklarımın dibine döktüm. Horoz bugün daha çok parlıyordu. İbiği daha kırmızıydı. Boynunun tüyleri bir sorguç gibi esirden kıvılcımlar saçıyordu. Önüne geçmek isteyen tavuklara hiddet sesleri çıkararak zavallıları gagalayıp bağırarak yaklaştı. Taneleri birbiri arkasına hırçın bir acelecilikle yutuyordu. Yavaşça taşı kaldırdım. O farkına varmadı. Parlak sırtı bir pehlivanın arkası gibi genişti. Omuzlarının, kanat başlarının arkasına baktım. Avucumdaki taşı bütün kuvvetimle baktığım noktaya indirdim. Horoz acı, sert, keskin, dehşetli bir ses çıkardı. Taş bir tarafa fırladı. Tavuklar kaçıştılar.

Yere uzanmış kanatları, yırtıcı demir çengellere benzeyen çirkin ayakları titriyordu. Ağzından dili çıkmıştı. Tavuklar, zalimin ölümüyle kavuştukları hürriyeti tabii birdenbire anlayamadılar. Ben içeri girdim. Ertesi günü babam horozun ölüsünü bulunca, küplere bindi:

—Duvardan çocuklar girmiş, taşla öldürmüşler! —diyordu.

Korkudan herkes acıdı, matem tuttu. Yalnız ben sesimi çıkarmadım. İşte bir hafta var ki tavuklar mesut... Tepelerindeki kellik, yavaş yavaş çıkan tüylerle kapanıyor. Babam bahçeye her çıkışında:

“Ah zavallı horoz! Benim adamlarım adam değil ki... Bir bahçeyi koruyamazlar. Horoz değil, mübarek sülündü, sülün...” diye matemini tazeliyor, ben içimden, “Oh!...” diyordum. Bu horoz, babamın fikrince tavukları o kadar güzel idare edermiş ki... İdare, yani dayak, hepsinin tüylerini yolup kafalarını kel etmek!... Allah için kendi de bizi güzel idare ediyor!

Zengin olduğumuz için, görücüler, bizim bu uzak köşke gelmekten hiç usanmıyorlar. Ben tabii hiçbirisine çıkmıyorum. Ezberden beğeniyorlar. Yine istiyorlar. Annem, babam vermeye kalkıyorlar. Diyorum ki onlara:

- Kocaya varmayacağım, kocaya varmayacağım.
- Niçin varmayacaksın?
- Niçinse niçin...

İşte aldıkları cevap! Fakat ben niçin varmayacağımı biliyorum. Erkeğin bir horozdan başka bir şey olmadığı için! Horozlu kümes... Kendi köşkümüzde su mu çıktı? Ben horozsuz bir kümes yani kocasız bir ev istiyorum. Efendisiz, kumandansız, amirsiz, emirsiz bir hayat istiyorum. Pamuk'un ahır avlusunda geçirdiği mesut, gamsız, rahat, sakın tatlı hayatı istiyorum. Annem diyor ki:

– Dünyanın düzenini bozamazsın, her kadına mutlaka bir erkek lazım!...

–

Eğer bu doğruysa babamın kahrı yeterli değil mi? O ölürse evimizde büyüğün korkusundan ötemeyen kaç tane yavru horoz var! Yeni kümeslere tıklmakta, yabancı horozların gagalarını yemekte mana ne?...

TAVUKLAR

Yağmurlu bir yaz gününün güneşsiz ve ağır sıcağıyla iyice yorulduktan sonra bana sıkıcı, alışılmış bir bahar sabahı istirahati veren, bu geniş تنها han pek hoşuma gitmişti. Şiddetle acıkan karnımı bol yumurta ve kızarmış tavukla doyurmuş ve hazmı tesri için sağ tarafıma uzanarak, hummalı, hakikaten uzak fakat tatlı hulyalara dalmıştım. Hancı, uyuyacak zannıyla beni yalnız bırakmış, işine gitmişti. Geniş avlu tertemizdi. Ne toz, ne gübre, ne bir çöp vardı. Uzaktaki karanlık ağzı, el değmemiş bir mağaranın girişini andıran ahırın dik çatısı üstünde birkaç güvercin hızlı hızlı geziniyor, oturduğum temiz peykenin önünde, dağılmış bir tavuk sürüsü muntazır ve fikren meşgul dolaşıyordu. Elliden fazla idiler. İçlerinde her renkten vardı. Büyük, parlak, kırmızı bir horoz, etrafındaki tavuklara sarkıntılıklar ediyor, kabarıyor, silkiniyor, kaşınıyor, gagasıyla kanatlarının, kuyruğunun tüylerini düzeltiyordu. Hepsi-

nin yüzleri hana dönüktü. Kırmızı ve yuvarlak gözlerin peykenin yakınındaki kapıya baktıklarının farkına vardım. Mutlaka yem vakitleriydi. Sahiplerini bekliyorlardı. Yağmurları takip eden o şeffaf berrak hava içinde daha parlak, daha temiz, daha güzel gözüküyorlardı. İnsana, şiirlerdeki hayali köy âlemlerinin lezzet ve huzur veren sessizliğini yâd ettiren bu sevimli hayvanlar arasında gezinmek istedim. Kalktım, gerindim. Keskin bir toprak kokusunu iyice teneffüs ettim. Küçük kapıdan dışarı çıktım. Peykenin önündeki tavukların hepsi bir daha bana baktılar. Sonra yürüdüğümü görünce, hepsi birden, sanki bir kumanda verilmiş gibi koşarak kaçtılar. Uzakta, ahırın yanındaki bodur bir binanın arkasına toplandılar. “Garip şey, korktular,” dedim. Döndüm, tekrar içeri girdim. Peykeye uzandım. Tavuklar önlerindeki muhteşem horozlarıyla, yavaş yavaş tekrar geldiler. Peykenin yanındaki kapının önünde toplandılar. Birisinin çıkmasını bekliyorlar gibiydi. Peykeden eğilerek kolumu salladım. “Kışt!” dedim. Hiç aldırmadılar, korkmadılar, kaçmadılar. Yine kalktım, yavaş yavaş dışarıya çıktım. Hepsi kaçışarak yine ahırın yanındaki alçak binanın arkasına biriktiler. Tekrar içeri girdim. Bakalım dönecekler miydi?... Üç dakika geçmeden yine geldiler. Küçük kapının önünde toplandılar. Bunlar şüphesiz benden korkmuyorlardı. Çünkü deminden atla dörtmala avluya girdiğim vakit hiç kaçışmamışlardı. Hatta ezmek için atımı birden yavaşlatmış ve aralarına inmiştim. Şimdi neye böyle kaçıyorlardı? Küçük kapının önünde duruşlarına baktım, mutlaka bir şey bekliyorlardı. Akşamdı, mutlak yem bekli-

yorlardı. Tecrübe için bir defa daha dışarı çıktım. Yine deminki gibi kümesleri olması lazım gelen o küçük binanın arkasına koştular, hazır vaziyette durdular. “Zeki hayvancıklar!” diyordum. İşte çiğ, beyaz badanalı şu hanun temizliğinden belliydi! Hancı, gayet tertipli ve tabiat sahibi bir adam idi. Bunlara rasgele, ötede beride yem vermiyordu. Günlük gıdalarını kümeslerinde yiyorlardı. Onları kıymetli ve itaatkâr bir bölük asker gibi mutlaka bir intizama alıştırmıştı. Şimdi ihtimal yem vakitleriydi. Kapıdan birisinin çıktığını görünce kümeslerine koşuyorlardı. Girdim, yine peykeye uzandım. Yavaş yavaş dönüşlerine, yine kapının önünde birikmelerine bakıyor, “Zeki hayvancıklar!” diyordum. Bu esnada hancı, elinde bir arpa eleğiyle, önümden geçiyordu. Tavuklar, onu görmemiş gibi, hiç aldırmadılar. Bana gülümseyerek,

“Çok yorgunsanız, odanıza çıkın, efendi” dedi, “yatağınızı yaptım”

“Hayır” diye karşılık verdim, “burası daha hoşuma gidiyor...”

Hancı güldü, gidecekti. Tavuklarının zekâsını, kendi tertipliliğini, bilmem niçin, bu adama söylemek istedim. Gülümseyerek ve gayri ihtiyari,

“Tavukların çok akıllı...” dedim.

Hancı yüzüme, bir şey anlamamış gibi, garip bir şekilde baktı. Sonra kapı önünde sık bir küme halinde duran tavukları teftiş eder gibi baktı,

“Çok cinstirler” dedi. “içlerinde on üç tanesi, günde iki defa yumurtlarlar. Fakat efendi, çok akıllı olduklarını nereden anladınız?”

Yüzüme bakıyor, çürük, eksik dişlerini göstererek gülüyordu. Cevap verdim:

“Karınları acıkmış. Bak, kapının önünde nasıl bekliyorlar. Birisi çıkınca, yemlerini verecek zannediyor, doğru kümeslerine koşuyorlar...”

Hancının yırtık, kirli tebessümü kapandı. Hiçbir şey anlamıyor, o ana kadar anladıklarının da boş olduğunu birden anlayanlara özgü ilave bir şaşkınlıkla yüzüme bakarak,

“Onların kümesleri yoktur, ahırda yatarlar” diyordu. “Hem, biz, onlara hiç yem vermeyiz...”

Hancının şaşkınlığı tamamıyla bana geçmişti. Biraz durdum. Sonra uzaktaki kapıdan her çıkışta tavukların arkasında toplandıkları küçük, alçak binayı elimle göstererek sordum:

“Öyle ise orası ne?”

Hancı, merakla işaret ettiğim tarafa baktı. Döndü: Bilmediğime asla şaşırmamış gibi gayet tabii ve lakayt, cevap verdi:

“Apteshane...”

AŞK VE AYAK PARMAKLARI

Âsime Hanımefendiden Hasan'a mektup

“Evvela beni sen sevdin, yalvardın, yakardın, benim aşkım âdeta senin galeyanına sönük bir cevaptı. Nihayet beni aldın. Ben zengindim. Atım, arabam vardı. Bütün bugünün gençleri beni istiyorlardı. Herkesin isteğine sen eriştin. Mesuttun. Ben sana sadıktım. Sonra nasıl oldu, birdenbire döndün. Benden soğudun. Beni görmekten kaçtın, yine nihayet beni boşadın... Bu mektubumu alınca zannetme ki, sana yalvarıyorum. Fakat merak ediyorum! Niçin beni istemeyesin? Benim nem var? Yahut nem eksik?... Daha bu sene Kadıköy kadınları arasındaki güzellik yarışmasında birinci geldim. Tahsilim birinci derecede... Zenginim de. O halde niçin beni istemeyesin? Benden güzelini bulsan bile, eminim ki, benden zenginini bulamayacaksın. O halde niçin, beni istemeyesin?”

Âsime

Hasan'dan Âsime Hanımefendiye mektup

Evet güzel kadın, ben sevmiştim. Fakat sevmek nedir? Bunu biliyor musun?... Sevmek herkes için başka bir şeydir. Tabii mizaçların, merakların başka başka olması gibi... Kimi kaşa göze, kimi cilde, kimi ellere ayaklara, kimi şişmanlığa, kimi boya, kimi kalçaya bakar. Halbuki ben... profile bakarım. Daha okuldan beri âdetimdir, birisiyle konuşurken onda ne profili olduğunu ararım. Mesela küçük profilli bir adamla konuşurken onun laflarını havlamaya benzetirim. Dünyada ne kadar adam varsa, hepsinde bir hayvan profili vardır. Köprü'den geçerken, önü kalabalık bir gazonoda otururken, herkesin yüzüne dikkat ederim. Daha bir profilsiz rasgelmedim. Hep insan kıyafetine girmiş, insan maskesi takmış hayvanlar... Bir sürü köpek, öküz, keçi, leylek, at, eşek, baykuş, kartal, tavuk, papağan, arı, güvercin, karga, balık, ayı, kaplan, vs... Küçükken saf, masum bir merak ile okuduğum fizyonomi teorileri, benim hayalime o kadar tesir etmiştir ki, kendimi Lafontin'in masallarını gösteren canlı bir albüm içinde sanırım. Mesela karşıdan bir dostum geliyor, bir kere bakarım, yüksek kırmızı fesi, alacalı kostümü, parlak boyunbağı... Burnunun ucu sivri... Kolları kalkık ve kabarık... İddiacı, cesur... Yandan bakınca ne olduğunu görür, içimden:

— Ah, işte bir horoz... —derim.

Gelir elimi tutar, kırmızı yüzüne, tıpkı bir gülibiğe benzeyen fesine bakarım. Sesi keskin ve notaları uzundur. Sanki bu sürekli öter. Ondan ayrılır, diğerine ras-

gelirim. Çenesi, ağzı yayıktır. Bacakları paylaktır. Yavaş yavaş söyler ve yanaklarını gererek güler.

– Ördek, ördek.. –derim.

O vakvakladıkça, ben keşfimden memnun, müstehrik onun kanatlarını kuyruğunu arar, hatta onları da üstünde bulurum. Meşhur adamların, büyük yazarların, bakanların, milletvekillerinin, büyük memurların profilleri ezberimdedir. Profillerini bildiğim için, yeni bakanların iktidar mevkiinde ne yapacaklarını aynıyla herkese söylerim. Hatta arkadaşlarım bana,

– Sen eskiden geleydin, peygamber olurdun... –derler.

Zannederler ki, benim kerametim var. Hayır, ben yalnız profilleri tanırım... Eşek profilli bir adam mutlaka eşekçe, arslan profilli bir adam mutlaka arslanca hareket eder. Bir adamda, hangi hayvanın profili varsa, mutlaka o hayvanın ahlakı da vardır. Öküz profilli bir adamda asla kurnazlık, hile zekâ olamaz. Eşek profilli olan inatçı, yani kibar manasıyla sebatkârdır. Arı profilli sokar, köpek profilli gürültü eder, dişlerini gösterir. Kaplan profilli sezer ve merhamet bilmez, papağan profilli durmaz talkit çıkarır, güvercin profilli durmaz aşk ve şefkat komedyası oynar. Tilki profilli herkesi aldatır. Domuz profilli yer, içer keyfine bakar.

Kadınların da hepsi erkekler gibi birer hayvandır. Onlarda da mutlaka bir hayvanın profili vardır. Şişman, kocaman memeli, dalgın ve ağır kadın, tamamıyla bir inektir. Zayıf, huysuz, esmer, çirkin, fakat yalnız gözleri güzel bir kadın keçidir. En güzelleri çalikuşu, kanarya, nemse tavuğu profilinde olanlardır. Bu üç

profilin hiçbirisi sende yoktur.

Geçen yazdı. İlk defa Fener'de birbirimize rasgel-miştik. Ben hemen senin profilini aradım fakat bula-madımdı.

– Ah, acaba ne? –diyor, yüzüne bakıp bakıp bula-mayınca seni sevmeye başlıyordum.

Madem ki sende bir hayvan profili yoktu. O halde insanların, kadınların... Sende hiçbir profil olmadığı için, hiçbir hayvan ahlakı, hiçbir hayvan tabiatı da yok-tu. Bazan yine şüpheye düşüyor,

– Aldanıyorum, onda da bir profil var, ama ben göremiyorum, ben farkına varamıyorum... –diyordum.

Evlilikten önce, muhabbet günlerinde, senin yüzü-ne uzun uzun dalışlarımı, ihtimal aşk buhranları sanı-yordum. Hayır. Ben hep senin profilini arıyor; seni hiç-bir şeye benzetemiyordum. Profilini bulamayınca seni severdim. Galiba sen de beni... Altı ay ne kadar hoş bir hayat geçirdik. Tabii hatırlarsın. Fakat bir sabah... Ah keşke senden evvel kalkmasaydım... Erken kalkmış, pencerenin yanına oturmuştum. Sen hâlâ yatıyordun.

– Bu ne tembellik... –dedim.

Doğruldun, giyindin, karyolanın üstüne oturdun. Hava biraz serindi. Yanan soba daha odayı ısıtmamış-tı. Birden yüreğim çarpmaya başladı. Boğuluyor gibi oluyordum. Sen terliklerinin üzerine düşmüş olan mor çoraplarından birisini sağ ayağının parmaklarıyla tut-tun. Yukarı kaldırdın, yatağın içinde oturarak giydin. Çorabın öbür eşini yerden almak için, sol ayağını uza-tıyordun. Görmemek için yüzümü çevirdim. Evet gü-zel kadın, sen ayağının parmaklarını tıpkı bir el gibi

kullanıyordun.

– Yirminci asrın orta yerinde –diyordum–, hilkatten yahut evrimden şu kadar yüz bin sene sonra...

... Titriyordum. Hastalandım. Sen, beni yere seren darbenin ne olduğunu anlamıyordun. Yattığımız zaman buruşan gömleğini ayağının parmaklarıyla tutup çekiyordun. Ben bunu duyunca dişlerimi sıkıyor, tekrar titremeye başlıyordum. yine anlamıyor:

– Galiba hava soğuk, üşüyorsun işte... –diyordun.

Yine bir sabah sobanın önündeki koltuğa oturmuş-tun. Ayaklarında çorap yoktu. Yine kalbim atmaya başladı. Ayağının parmakları ile sobanın henüz ısınmayan kapağını açıyor, kımıldamayarak bakıyor, tekrar kapı-yordun. Sonra yine bir gün sevgili kedin ayaklarında oynuyordu. Daha çoraplarını giymemiştin. Yüreğim hopladı. Fakat dişimi sıktım. Baktım, senin ayaklarının parmakları uzundu. Hem biraz fazla uzundu. Bu uzun parmaklarınla kediyi kollarından tutuyor, küçük bir çocuk gibi havaya kaldırıyordun. Âdeta ayaklarını ellerin gibi, hatta ellerinden daha iyi kullanıyordun.

Gözlerimi yüzüne kaldırdım. O an, o kadar arayıp da bulamadığım profilini gördüm. Sen maymundun. Alnın dar, ağzın biraz ileriye çıkıktı. Güzel, parlak cildin bu maymun iskeletini tamamıyla örtemiyordu. Hele ayakların... Aman yarabbi!... Tıpkı bir maymunun üçüncü, dördüncü elleri idi. Sen biraz daha gayret et-sen, yerden çoraplarını almak, sobanın kapağını aç-mak, yorganı, gömleğini düzeltmek, kediyi tutup hava-ya kaldırmak değil, hatta ayaklarının bu uzun gelişmiş parmaklarıyla yemek yiyebilecek, hatta piyano çalabi-

lecektin. O vakit, senden ürktüm. Bir daha seninle bir yatağa girmedim. Kendimi balta girmemiş bir ormanda zannediyor, kendimi tarih öncesi yaratıklardan bir nesne ile evlenmişim sanıyordum.

Yirminci asırda, vücudunda tarih öncesi kasları olan, tıpkı bugünün maymunları gibi ayaklarını el diye kullanan, gelişmemiş bir yaratıktan, yani senden kaçtım. Uzaklaştım.

El gibi kullandığın bu ayaklarından bir tanesini şimdi kalbinin üzerine koy, öyle hükmet. Artık seni sevmemekte haklı değil miyim?...

Âsime Hanımefendiden Hasan'a Telgraf

—Çok Acele—

“Mektubunu okumadan yırttım, senden nefret ederim. Sakın bir daha mektup göndermeye kalkma. Sonra fena olursun...”

ANTİSEPTİK

Minimini, güzel, şeytan Bedia'yı ailesi büyük bir adama vermek istiyordu. Halbuki o iki senedir, tıbbiye talebesinden olan kuzeni Namık'la işi pişirmişti. Kendini almayı arzu eden bu büyük adam tek gözlüklü, şık bir büyükelçiydi. "Kırkında var, yok..." diyorlardı. Bedia daha on yedisine girmemişti. Annesinin, babasının, hanımninesinin ısrarlarına biraz karşı geldi. Ağladı, sızladı, amma sonunda mağlûp oldu.

– Ben koca herifi ne yapayım? Elli sene Avrupa'da balolarda sürtmüş! –dedikçe,

– Haltetmişsin! Otuz sekiz yaşında! Koca dediğin böyle olur. Fenerbahçe kulübünde top oynayan oğlanlara mı varacaksın? –cevabını alıyordu.

Nişan günü köşke bütün aile efradı çağrılacaktı. Fakat bir gün evvel kuzen geldi. Bedia ile yalnız kaldılar. Evvela dargın dargın bakiştılar. Sonra Namık,

– Yazık sana Bedia! –dedi–, büyükbaban yerinde bir adama varıyorsun.

– Amma mübalağa* ha...

* mübalağa: abartı.

– Mübalağa değil! Bir asır yaşında, boyalı bir ihtiyar işte!

– Ne yapayım? Annemin, babamın büyüklük merakı var. Damatları büyükelçi olacak! Hem annem, kırk yaşında bile olmadığına yemin ediyor.

– Allah belasını versin! Bir asır yaşında diyorum. Senin miden nasıl alıyor.

– Ben o kadar ihtiyar görmüyorum. Abanoz gibi siyah düzgün bıyıklar! Tepesi çıplak ama bu da zekâya delâlet eder.

Namık güldü,

– Anlaşıldı –dedi–, sen abanoz bıyıklara vurulmuşsun! Bu bıyıklar abanoz olmayıp fildişi gibi beyaz olsa yine varır mıydın?

– Varmazdım. Hatta beyaz bıyıklı değil, kır bıyıklı olsa yine varmazdım.

Namık, biraz düşündü. Büyükelçi karısı olmak, yabancı başkentlerden saygı, medeniyet görmek hulyasıyla şimdiden kabına sığmayan Bedia fıkırdayıp duruyordu. Namık dedi ki:

– Bende tılsımlı bir su var; onunla nişanlının bıyıklarını yıkatabilirsen, bir asır yaşında olduğunu sana söyleyecek. O vakit de varacak mısın?

– Gevezeliği bırak. Nasıl su o?

– Bir antiseptik...

– Nasıl yıkatayım?

– Gayet kolay! Yarın daha nişan merasimi yapılmazdan evvel onunla yalnız kal.

Bedia bir kahkaha attı:

– Ey?

Henfi azdır. Beni öpmeye kalkmayın.

Sonra?

De ki: "Ben meraklıyım. Evvela dudaklarınızı ya antiseptikle yıkayınız. Sonra istediğiniz kadar meraklı bel çişinizi öpünüz."

Aman, şu antiseptiği getir" dedi, ona ilk defa tam bir Fransız kadını gibi çok eksantrik görünmek isterim!

Nişan olacağı gün köşke bütün davetliler gelmişti. Namık, Bedia'ya zarif bir şişe verdi "İşte antiseptik! Haydi gayret!" dedi. Bedia, bu cesaretleşmeden şuh bir heyecan duydu. Eksantrik görünmek en birinci düşüncesi idi. Ne yaptı yaptı, sefirle salonun yanındaki küçük odada yalnız kaldı. Zavallı diplomatın elini tuttu. Saçlarını okşadı. Dizine süründü. Ağızdan, mağızdan bahsetti. Zavallıyı iyice azdırdı. Diplomat, gül yağına kondurmak için abanoz bıyıklarını uzatırken,

– Rica ederim –dedi–, uslu durunuz.

– Ah...

– Ben meraklıyım. Dudaklarınızı yıkayınız. İstediğiniz kadar öpünüz. Ben artık sizin değil miyim?

.....

Cevap beklemeden koştu. Dışarı çıktı. Namık'ın verdiği şişeyi getirdi.

– Şurada, pencerenin önünde –dedi.

İştahı kabarmış olan diplomat, bu şuh emre hemen itaat etti. Bedia'nın eline döktüğü su ile güle güle ağzını, bıyıklarını yıkadı. Sonra cebinden çıkardığı ipek mendille kuruladı. Bedia birdenbire,

– A!... –diye haykırdı.

– Ne var ruhum?

– Hiç!

Öpmek için yaklaştı. Bedia, sinir darbesine uğramış gibi katılcasına gülüyordu. Kahkahalarının çirkinliği içinde, minimini parmağıyla,

– Buradan, buradan! –diye parlak alnını gösterdi.

Diplomat, bu pembe alnı koklayarak öptü. Bedia, azıcık sükûnet bulunca,

– Siz benim pederimsiniz? –dedi.

– Ne demek sevgilim!

– Şu aynaya bakınız. Hayaliniz size cevap verecek...

Avrupa'da kadınların eksantrikliğine çok alışkın olan diplomat hiç şaşırmadı. Döndü aynaya baktı. Kendini tanıyamadı. Abanoz bıyıkları fildişi gibi bembeyaz olmuştu. Sarardı, morardı, sonra hâlâ pencerenin yanında gülen Bedia'ya feci bir nazarla baktı:

– Hain! –dedi.

Burnu kanıyormuş gibi mendilini ağzına tutarak salonun ortasından hızla geçti. Portmantodan fesini kaptı. Tek gözlüğünü düşürdü. Bastonunu alamadı. Kendini bahçeye attı. Deli gibi köşkten uzaklaştı!

Müstakbel damatlarının böyle, nişandan evvel, birdenbire kaçışına hiçbir mana veremeyen aile halkı pencerenin dibinde gülen Bedia'nın başına toplandılar.

– Ne yaptın, ne oldu? –diyorlardı.

Bedia,

– Hiçbir şey yapmadım. Şu şişedeki su kaçırdı. Benim kabahatim yok... –cevabını verdi.

Annesi hiddetinden titriyordu.

O su ne? Çılgın!

Bu sefer Namık cevap verdi:

Yengeciğim, hiç beyazı olmayan güzel, kumral saçlarınıza siz de biraz sürünüz. Ne olduğunu anlarsınız! —dedi...

ÖMER SEYFETTİN

Bütün

5

Hikayeleri